

Wunlumbolo pe kagala sewe shyen woo ḡa pe yinri

KURONIKI

Sewe wi nawa senre

Kuroniki sewe shyen woo wi yen na para na kee yegē Izirayeli tara senlere to ni, to nda tì peli wa Kuroniki sewe kongbanja wi ni we. Kagala ḡelege ke yen wa wunlumbolo sewe kongbanja naa shyen woo wi ni koro legere Kuroniki sewe shyen woo wi yen na sɔngɔrɔ na yuun naa. Eén fɔ, sewe wìla yɔnlɔgɔ ma kan Zhufuye mbele pàa yiri wa kulowo pi ni, ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalemu ca poro yeri, ki kala na wi senre ti gbɔwɔ yen na para Zhuda tara wunluwɔ po wogo na.

Kuroniki sewe shyen woo wi senre tìgi peli Salomɔ wi wunluwɔ po na fɔ ma saa gbɔn wi kunwɔ pi na (1-9). Salomɔ wo pe naga wa wi ni, paa yegē ḡa na wunluwɔ daga mbe pye. Wìla shérigo gbɔgɔ kan wa Zheruzalemu ca, ma ti a paa Yenjèle li gbogo wa ki laga ki ni.

Wa sewe wi kɔnsaga shyen wogo ki ni (10-36), cengelé ḡelege kàa pye wa tara ti yɔnlɔparawa kamengé kee yeri kàa yiri ma je, a wunluwɔ pì kɔn shyen. Izirayeli tara wunluwɔ po la pye wa tara ti yɔnlɔparawa kamengé kee yeri, Zhuda tara wunluwɔ po la pye wa tara ti yɔnlɔparawa kalige kee yeri. Izirayeli tara wunluwɔ woolo pàa puŋgo le Yawe Yenjèle li ni. Kì pye ma, pe woro na para poro senre na naa. Ma si yala pè para Zhuda tara wunluwɔ kagala ke senre na ma ke wɔ ke yee ni. Ezekiyasi naa Zhoziyasi pàa pye leelee mbele pàa taga Yawe Yenjèle li na, na leelee pe yegē sinni, a paa Yenjèle li gbogo. Wa sewe wi kɔsaga yeri, pàa Zheruzalemu ca ki tɔngɔ, ma Zhuda tara woolo pe koli ma kari pe ni kulowo; ko la pye, a yele cenme kaŋgurugo naa nafa tijere ma yiri kɔgɔlɔni (586) toro na Zhezu wi fa se. Konaa ki ni fuun, jigi tagasaga jenri la koro bere. Wa senre ti kɔsaga, a wunlunaŋa Sirusi wì sigi yo maga naga fɔ Zhuda tara woolo pe mbe ya sɔngɔrɔ mbe kari wa Zheruzalemu ca. Wo wìla Babilɔni tara ti shɔ mari ta; kìla pye, a yele cenme kaŋgurugo naa nafa ma yiri ke ma yiri kɔlɔjere (539) toro na Zhezu wi fa se.

Sewe wi yen ma kɔɔnlɔ yegē ḡa na

Salomɔ wi wunluwɔ sanga 1--10

Salomɔ wi wunluwɔ pi lesaga 1.1-17

Wunlunaŋa Salomɔ wìla shérigo gbɔgɔ ki kan 2.1--7.10

Wunlunaŋa Salomɔ wi wunluwɔ pi kɔyegē senre 7.11--9.31

Zhuda tara wunlumbolo pe kagala 10--36

Izirayeli tara ti yonlɔparawa kameŋge kee wunluwɔ pila yiri
ma je 10.1-19

Zhuda tara wunlumbolo pe kapyegele ma tagala pe yee na
11.1--36.10

Zhuda tara wunluwɔ pi kowɔ 36.11-21

Sirusi wila Zhufuye pe yaga pe sɔngɔrɔ ma kari pe tara 36.22-
23

SALOMɔ WI WUNLUWɔ SANGA

1--9

**Wunlunaja Salomɔ wila Yenjelε
li yenri tjinliwe ni, mbe ya
mbaa wi woolo pe yege sinni**

(1 Wunlu 3.1-15)

1 ¹ Davidi wi pinambyɔ Salomɔ
wi wunluwɔ pila yeresaga ta.
Yawe Yenjelε, wi Yenjelε le, laa
pye wi ni maa mege ki yirige fo
yenje.

² A Salomɔ wì si kaa Izirayeli*
woolo pe ni fuun pe yeri. Poro
la wele malinqbɔɔnlɔ teele mbele
fuun pàa pye lere waga keleŋgele
(1 000) go na, naa mbele pàa
pye lere cènme cènme go na, naa
kiti kɔnfenne, konaa Izirayeli tara
teele pe ni, poro mbele pàa pye
seye teele wele. ³ A Salomɔ wì si
kari janwa wi ni fuun wi ni
wa Yenjelε gbɔgsaga ñga kila
pye wa Gabawɔn ca ki ni, katugu
Yenjelε li filisaga paraga go* ñga
Yawe Yenjelε li tunmbyee Moyisi

wila gbegele wa gbinri* wi ni
pa kila pye wa Gabawɔn ca†.

⁴ Eén fɔ Davidi wila Yenjelε li yon
finliwε kesu* wi le wa Kiriyati
Yeyarimu ca ma kari wi ni wa
Zheruzalemu ca, ma saa wi tege
wa laga ñga wila gbegele wi kan
ki ni, katugu wila paraga go*
gbegele wi kan wa Zheruzalemu
ca†. ⁵ Tuguyenre saraga wɔsaga*
ñga Bezaleyeli wila gbegele kila
pye wa Yenjelε censaga paraga go*
ki yege sɔgɔwɔ fun. Bezaleyeli to
wo lawi ña Uri, Uri to wo lawi ña
Huri. Salomɔ wo naa janwa wi ni
pa pàa Yawe Yenjelε li yewe wa ki
laga ki na†. ⁶ A Salomɔ wì si lugu
wa tuguyenre saraga wɔsaga ki na
Yawe Yenjelε li yege sɔgɔwɔ, wa
filisaga paraga go ki ni, ma saara
sogoworo* waga kele (1 000) wɔ
wa ki na Yenjelε li yeri.

⁷ Ki pilige ki yembine li ni, a
Yenjelε lì sili yee naga Salomɔ wi
na, maa pye fɔ: «Yaraga ñga maa
jaa, ki yenri na yeri, pa mi yaa ki
kan ma yeri.»

⁸ A Salomɔ wì si Yenjelε li yon
sogo ma yo fɔ: «Mà kajenje gbɔgɔ

†1.3: Eki 36.8-38.

†1.4: 2 Sami 6.1-17; 1 Kuro 13.5-14; 15.25--16.1.

†1.5: Eki 38.1-7.

pye na to Davidi wi kan, konaa màla tege wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ. ⁹ Koni Yawe Yenjelɛ mborɔ na ma yen Yenjelɛ, senre nda mà yo na to Davidi wi kan, ma ti tiri yee yɔn fili. Mà jen màla tege wunluwɔ cenle la go na, na li leeple pè lege paa taambugɔ ki yen[†]. ¹⁰ Ki kala na, ki yaga ma tijinliwɛ naa kagala kɔrɔ jenme kan na yeri, jaŋgo mi yaa la tanri yege n̄ga na mbanla ta ki leeple mbele pe go na mbege jen, nakoma ambo wi mbe ya mbaa ma woolo mbele pè lege yeeen pe yege sinni?»

¹¹ Kona, a Yenjelɛ lì si Salomɔ wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Kì kaa pye ko ki yen wa ma kotogo na, kì kaa pye m̄ee penjagbɔrɔ yenri na yeri, m̄ee yarijende yenri na yeri, m̄ee gbɔgɔwɔ yenri ma yee kan, m̄ee yenri ma panrafenne poro mbe ku, ma yere si yenri mbe yinwetɔnlɔgo ta, eен fɔ, kì kaa pye tijinliwɛ naa kagala kɔrɔ jenme mà yenri ma yee kan, jaŋgo na woolo mbele m̄ɔ tege wunluwɔ pe go na, mbe ya mbaa pe yegɛ sinni, ¹² wele, tijinliwɛ po naa kagala kɔrɔ jenme pi ni m̄iri kan ma yeri. Mbe taga wa ko na, mi yaa penjagbɔrɔ, naa yarijende konaa gbɔgɔwɔ pi kan ma yeri. Wunlumbolo mbele pè keli ma yiri ma na wa fa ti cenle ta ta, mbele pe yaa ka yiri ma puŋgo na, wa se ka ti cenle ta ta.»

¹³ Ko puŋgo na, a Salomɔ wì si yiri wa Yenjelɛ gbɔgɔsaga n̄ga kila pye wa Gabawɔn ca ki ni, ko n̄ga filisaga paraga go kila pye wa we, m̄ee sɔngɔrɔ wa Zheruzalemu ca, ma saa naa wunluwɔ pi piin Izirayeli woolo pe go na.

Salomɔ wi penjagbɔrɔ tawa naa wi gbɔgɔwɔ

(1 Wunlu 10.26-29; 2 Kuro 9.25-28)

¹⁴ Salomɔ wìla malaga gbɔnwotoroye naa shɔn lugufenne gbogolo wi yee kan. Malaga gbɔnwotoroye waga kele naa cenme tijere (1 400) konaa shɔn lugufenne waga ke ma yiri shyen (12 000) pàa pye wi yeri. Wìla pele tegetege wa cara nda malaga gbɔnwotoroye pàa pye ti ni konaa ma pele tege wo wunlunaŋa wi yee tanla wa Zheruzalemu[†].

¹⁵ Wunlunaŋa wìla ti, a warifuwe wo naa te wi ni tì lege wa Zheruzalemu ca paa sinndeere ti yen[†], ma ti a sediri* tire tì lege wa fun paa yegɛ n̄ga na sikomɔri* tire ti yen ma lege wa yanwira tigiwɛn tara ti ni we. ¹⁶ Salomɔ wi shɔnye pàa pye na yinrigi pe ni wa Ezhipiti tara na paan pe ni[†]. Wunlunaŋa wi safari wafenne poro pele wele pàa pye na kee ma saa na pe loo n̄gbeleye n̄gbeleye na paan pe ni. Pe sɔnŋɔ kila pye ma

^{†1.9:} Zhene 13.16; 28.14.

^{†1.14:} 1 Wunlu 5.6; 10.26-29.

^{†1.15:} Dete 17.17; 1 Wunlu 10.27.

^{†1.16:} Dete 17.16.

jén ma tege[†]. ¹⁷Pàa pye na kee ma saa na malaga gbɔ̄nwotoroye mbele loo wa Ezhipiti tara na paan pe ni, wi nunjba nunjba pyew wi sɔ̄n̄gɔ̄ kila pye warifuwe pyɔ̄ cénme kɔ̄gɔ̄lɔ̄ni (600), shɔ̄n̄ nunjba nunjba pyew wi sɔ̄n̄gɔ̄ kila pye warifuwe pyɔ̄ cénme naa nafa shyen ma yiri ke (150). Safari wafenne pàa pye na paan pele ni fun na pe pere Heti cénle woolo konaa Siri tara wunlumbolo pe yeri.

Salomɔ̄ wìla wi yee gbegelé mbe shérigo gbɔ̄gɔ̄ ki kan

(1 Wunlu 5.15-30; 7.13-14)

¹⁸ Salomɔ̄ wìla ki kɔ̄n̄ maga tege mbe shérigo gbɔ̄gɔ̄* kan Yawe Yenjèle li mege ni konaa mbe wunluwɔ̄ go kan wi yee kan.

2 ¹ Salomɔ̄ wìla nambala waga nafa taanri ma yiri ke (70 000) wɔ̄ poro mbe pye tuguro lefenne naa nambala waga nafa tijere (80 000) ni, poro mbaa sinndeere teni wa yanwiga ki na, konaa nambala waga taanri naa cénme kɔ̄gɔ̄lɔ̄ni (3 600) ni poro mbe pye tunmbyele pe kɔ̄rɔ̄sifenne.

² A Salomɔ̄ wì si pitunmbolo torogo wa Tiri* ca wunlunaja Huramu[†] wi yeri ma yo fɔ̄: «Nḡa màa pye na to Davidi wi kan ma sediri* tire kan wi yeri, jango wi ta wi wunluwɔ̄ go kan wi yee kan, mi

yen nɔ̄c yenri maga nunjba ki pye na kan fun. ³Wele, mila jaa mbe go kan Yawe Yenjèle, na Yenjèle li kan, mbege kan li yeri, mbaa wusuna nuwɔ̄ taan* sori wa ki ni li yeḡe sɔ̄gɔ̄wɔ̄, mbaa buru ña pe ma kan li yeri wi teri wa sanga pyew, mbaa saara sogoworo* woo wa ki ni pinliw̄e naa yɔ̄nlɔ̄kɔ̄gɔ̄, naa cénpiliye yi ni, naa yevɔ̄nndɔ̄ feti piliye yi na konaa Yawe Yenjèle, we Yenjèle li feti piliye sannya yi na; ki ñgasegele ke yen ma tege Izirayeli* woolo pe kan fɔ̄ sanga pyew. ⁴Sherigo* ñga mila jaa mbe kan ki daga mbe gbɔ̄gɔ̄, katugu we Yenjèle li gbɔ̄gɔ̄ ma we yarisunndo ti ni fuun ti na. ⁵Een fɔ̄, ambo wi mbe ya mbe go kan li kan? Kì kaa pye naayeri wo naa wi gbem̄e pi ni fuun ni, wi yen ma kologo li na we. Mi yen ambo fɔ̄ mbe si ya mbe go kan li kan? Een fɔ̄ ñga mbe ya pye koyi ñga, mbe laga ka kan li kan, paa li gbogo wa ki ni, mbaa wusuna nuwɔ̄ taan sori wa ki ni li yeḡe sɔ̄gɔ̄wɔ̄. ⁶Koni, mi yen nɔ̄c yenri, ma kapyɔ̄ jenfɔ̄ wa torogo laga na kan, ña wi ma ya na te tunjgo ki piin jenḡe, naa warifuwe, naa tuguyenre, naa tugurɔ̄n, naa pariyenre, naa ñganra paara, naa kondoro paara tunjgo ki ni, konaa yaara yanlere keregim̄e tunjgo pyew ki ni, jango wila tunjgo piin ja na kapyɔ̄ jenfenne

[†]1.16: Pa pàa pye na yinrigi shɔ̄nye pe ni wa Ezhipiti tara naa Silisi tara ti ni na paan pe ni Salomo wi kan; 1 Wunlu 10.28.

[†]2.2: 1 Kuro 14.1. Wa 1 Kuro 14.1 konaa 1 Wunlu 5.15 Huramu mege pège yɔ̄nlɔ̄gɔ̄ Hiramu.

mbele laga na yeri laga Zhuda tara konaa laga Zheruzalemu ca pe ni, poro mbele na to Davidi wila wɔ we. ⁷ Ki yaga ma sediri tire, naa sипиresи* tire konaa santali† tire torogo na kan mbe yiri wa Liban tara, katugu мигиjen ma yo fɔ ma tunmbyeele pè Liban tara tire ti kongo ki jen. Wele, na tunmbyeele pe yaa la tunjgo piin ma woolo pe ni ja. ⁸ Mila jaa pe tire legere gbegele na kan, katugu sherigo ɳga mi yaa kan, ki yaa pye mbe gbɔgɔ konaa mbe yɔn. ⁹ Ma tunmbyeele mbele pe yaa tire ti koɔnlɔ mberi jaanri, mi yaa ka pe kan bile* tɔni waga kɔgɔlɔni (6 000) ni, naa ɔrizhi tɔni waga tijere (4 000) ni, naa duven litiri waga cenme kɔlɔjere (900 000) ni konaa sinme litiri waga cenme kɔlɔjere (900 000) ni.»

¹⁰ Ki kaa pye ma, a Tiri ca wunlunajra Huramu wì si sewe torogo ma Salomo wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yenjelé li woolo pèli ndanla, ko kala kì ti lɔɔn tege wunluwɔ pe go na.» ¹¹ A Huramu wì sho naa fɔ: «Sɔnmɔ yen Yawe Yenjelé, Izirayeli woolo Yenjelé li woo, lo na lì naayeri wo naa tara ti da; katugu lì pinambyɔ kan Davidi wi yeri, ɳa wi yen kajenje, naa jatere jenje fɔ konaa tijinliwe fɔ, wo wi yaa sherigo gbɔgɔ* kan Yawe Yenjelé li kan konaa mbe wunluwɔ go kan wi yee kan. ¹² Koni mi yaa naaja kapyɔ jenfɔ naa tijinliwe gbɔɔ fɔ wa torogo ma kan, ɳa pe maa

yinri Huramu Abi. ¹³ Wi yen Dan cenle woolo jɔ wo wa pinambyɔ. Wi to wo yen Tiri ca fenne woo. Wi yen ma te, naa warifuwe, naa tuguyenre, naa tugurɔn, naa sinndeere konaa tire ti tunjgo ki jen fɔ jenje. Wì pariyenre, naa kondoro paara, naa ɳganra paara konaa len* jese paara ti gbegewe jen. Wì yaara yanlere keregime tunjgo pyew ki jen. Na paga tunjgo o tunjgo kan wi yeri, wi mbe ya mbe ki ni fuun ki pye. Wi yaa ka saa tunjgo piin ma yeera kapyɔ jenfenne, konaa na tafɔ Davidi wi kapyɔ jenfenne pe ni ja. ¹⁴ Koni na tafɔ, bile naa ɔrizhi, naa sinme konaa duven ɳa mà senre yo, ti torogo woro mbele ma tunmbyeele we kan. ¹⁵ Woro wo na, we yaa tire nda fuun mà jori ti kala ti kɔn wa Liban tara, mberi pɔpɔ pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ, mberi torogo ma kan kɔgɔje wi na, fɔ sa gbɔn wa Zhafa ca. Kona mee pan mari le lema ma kari ti ni wa Zheruzalemu ca.»

¹⁶ Salomo wila nambanmbala mbele fuun pàa pye wa Izirayeli tara pe jiri, poro mbele fuun wi to Davidi wila keli ma pe jiri faa we. Pàa pye lere waga cenme naa nafa ma yiri ke ma yiri taanri naa cenme kɔgɔlɔni (153 600). ¹⁷ A wì si lere waga nafa taanri ma yiri ke (70 000) wɔ ma poro pye tuguro lefenne, ma lere waga nafa tijere (80 000) wɔ ma poro pye sinndeere tefenne wa yanwira ti na, mee lere

[†]2.7: Sipiresi tige naa santali tire tila pye tire jende nda pàa pye na kapyɔ tunndo legere gbegele ti ni. Pa santali tire tila pye na yinrigi wa Endi tara.

waga taanri naa cemne kɔgɔlɔni (3 600) wɔ ma poro pye tunmbyeele pe ni fuun pe kɔrsifenne, mbe ti paa pe tuningo ki piin.

Sherigo gbɔgɔ ki kanwa senre

(1 Wunlu 6.1-38)

3 ¹Kona, a Salomɔ wì sigi le na Yawe Yenjèle li sherigo gbɔgɔ* ki kanni wa Zheruzalemu ca, wa Moriya[†] yanwiga ki na, wa laga ɔ̄ga Yawe Yenjèle làa li yee naga wi to Davidi wi na we, wa laga ɔ̄ga Davidi wila gbegele wa Zhebusi cenle woolo naja Orina wi yarilire sunsaga ki na we. ²Wila sherigo gbɔgɔ kanwa pi le wi wunluwɔ pi yele tijere wolo li yenje shyen wogo ki pilige shyen wogo ko na.

³Salomɔ wila Yenjèle li go ki kan yegɛ ɔ̄ga na ki ɔ̄ga: Ki titɔnlɔwɔ pila pye metere nafa ma yiri ke, ma yala paa pye na titɔnlɔwɔ pi taanla faa yegɛ ɔ̄ga na ki ni; ki gbeme pila pye metere ke. ⁴Ndɔgɔrɔ nda tila pye wa go ki yegɛ kεe yeri ti titɔnlɔwɔ pila pye metere ke, ma yala sherigo gbɔgɔ ki gbeme pi ni. Ki yagawa pila pye metere ke. Salomɔ wila te piiri wo go ki nawa pi ni fuun pi na maa tɔn. ⁵Wila siphresi* tire tege ma yuŋgbɔgɔ ki nawa mboro ti tɔn, ma te piiri wo ti na mari tɔn, mεe sengembanra naa yɔngɔwɔ yanlere keregi keregi wa mboro ti

na. ⁶A wì si sinndeere sɔnjgbanga woro maramara go ki na maga fere. Parivayimu laga ki te piiri wo wawi paa tεgε maga fere. ⁷Wila te wo go ki lagapyew ki na maga tɔn, ko yen fɔ go ki nawa, naa ki tiyagala, naa yeɔnrɔ shɔnye, naa ki mboro konaa yeɔnrɔ ti kɔrɔ piile pe ni. A Salomɔ wì si ti, a pe sherubenye* yanleelε keregi keregi wa mboro ti na.

Lajɛŋge kpoyi ki gbegeleme

⁸Kona, a Salomɔ wì si lajɛŋge kpoyi* ki yumbyɔ wi kan wa sherigo gbɔgɔ ki nawa. Wi titɔnlɔwɔ pila pye metere ke, ma yala sherigo gbɔgɔ ki gbeme pi ni. Wi gbeme pila pye metere ke. Te piiri tɔni nafa wila wo yumbyɔ wi nawa mboro ti na mari tɔn[†]. ⁹Te pɔndiile mbele paa gbegele, pe nuguwɔ pila pye giramu cemne kɔgɔlɔni (600). Wila te wo sanjgazo go lara ti na mari tɔn fun.

¹⁰A wì si sherubenye yanleelε shyen gbegele wa lajɛŋge kpoyi ki yumbyɔ wi ni, ma te wo pe lagapyew ki na ma pe tɔn. ¹¹Ma sherubenye pe kanwira ti ta tì sanga ma kan ti yee na, ti titɔnlɔwɔ pila pye metere ke. Sheruben nunjba wi kanwiga nunjba ki titɔnlɔwɔ pila pye metere shyen

[†]3.1: Moriya yanwiga ko ki yen Siyɔn yanwiga ye, pa Abirahamu wila kari wa mbe saa pinambyɔ Izaki wi wɔ saraga Yenjèle li yeri; Zhene 22.2. Pa Yawe Yenjèle làa li yee naga fun wa Davidi wi na; 2 Sami 24.16-17; 1 Kuro 21.15--22.1.

[†]3.8: Eki 29.37; 1 Wunlu 6.16, 20. Sherigo gbɔgɔ ki lajɛŋge kpoyi kila pye ma gbɔgɔ ma we Yenjèle li censaga paraga go wogo ki na.

naa kɔngɔ, ma sanga na gbɔɔn go mbogo ki kɛɛ nunjba na. Wi kanwiga sanjga kila pye metere shyen naa kɔngɔ, ma sanga na gbɔɔn sheruben shyen woo wi kanwiga ki numaga ki na.¹² Sheruben shyen woo fun wi kanwiga nunjba kila pye metere shyen naa kɔngɔ, ma sanga na gbɔɔn wa go mbogo ki kɛɛ sanjga ki na. Wi kanwiga sanjga fun kila pye metere shyen naa kɔngɔ, ma sanga na gbɔɔn wa sheruben kɔnjbanja wi kanwiga ki numaga ki na.¹³ Ki sherubeny pe kanwira mari ta tì sanga ma kan ti yee na, ti titɔnlɔwɔ pìla pye metere ke. Pàa pye ma yere pe tɔɔrɔ ti na ma yegɛ wa wa go nawa pi yeri.¹⁴ A Salomɔ wì si paraga ŋga ki yaa pa mbe shérigo gbɔgɔ ki nawa pi kɔn shyen ki ti ŋganra jese ni, naa kondoro jese, naa jese yeeɛn kpanyi konaa len* jese ni, mɛe sherubeny yanleelè gbegele wa ki na[†].

Tuguyenre tiyagala koro naa saraga wɔsaga ki ni ti gbegelemɛ

(1 Wunlu 7.15-22)

¹⁵ Kona, a Salomɔ wì si ti, a pè tiyagala shyen gbegele wa shérigo gbɔgɔ ki yegɛ kɛɛ ki na. Ke yagawa pìla pye metere ke ma yiri kɔlɔshyen. Ke gona tɔnyaara ti ni fuun nunjba nunjba ti yagawa pìla

pye metere shyen naa kɔngɔ.¹⁶ A wì si ti a pè yɔngɔwɔ gbegele maa taga wa tiyagala ke go na, paa Yenjelè li yunjgbɔgɔ woo pi yen, ma ti a pè girenadi tige pire yanlere cénme gbegele mari tondo wa yɔngɔwɔ pi na.¹⁷ Wila tiyagala ke kan wa shérigo gbɔgɔ ki yegɛ kɛɛ ki na, nunjba la pye kalige na, sanna li yen kameŋge na. A wì si kalige wolo li mege taga nali yinri Yakini[†], ma kameŋge wolo li mege taga nali yinri Bowazi.

Tuguyenre saraga wɔsaga konaa jogoyeraga gbegbenje ti gbegelemɛ

(1 Wunlu 7.23-51)

4 ¹Kona, a Salomɔ wì si tuguyenre saraga wɔsaga* ki gbegele. Ki titɔnlɔwɔ pìla pye metere ke, ki gbemɛ pìla pye metere ke, ki yagawa pìla pye metere kaŋgurugo[†].

²A wì si tuguyenre yan ma jogoyeraga gbegbenje ki gbegele. Ki yegɛ pyelewe pìla pye metere kaŋgurugo. Ki cénlɔmɔ pìla pye kiiri. Ki yagawa pìla pye metere shyen naa kɔngɔ. Mbege yɔn ki maga mbege fili, ki mana li titɔnlɔwɔ pìla pye metere ke ma yiri kaŋgurugo.³ Wa jogoyeraga gbegbenje ki yɔn keere ki nɔgɔna, pàa napene yanleelè gbegele

[†]3.14: Eki 25.23-30.

[†]3.17: Yakini mege ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ wì yeresaga ta. Bowazi mege ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ fanjga yen wi ni.

[†]4.1: Eki 27.1-2. Ki saraga wɔsaga kila gbɔgɔ ma we Yenjelè li censaga paraga go wogo ki na.

konjolo shyen maga maga, maga fili. Pàa pe pinle ma pe gbegele nunjba jogoyaraga gbegbenje ki ni. Meterè kɔngɔ nunjba nunjba pyew napene ke pe ma pye le ki fogo ki ni[†]. ⁴Jogoyaraga gbegbenje kìla pye ma tege tuguyenre napene yanleelè ke ma yiri shyen na. Taanri la pye ma yegè wa wa yɔnlɔparawa kamènje kee yeri, a taanri yegè wa wa yɔnlɔtosaga kee yeri, a taanri yegè wa wa yɔnlɔparawa kalige kee yeri, a taanri yegè wa wa yɔnlɔ yirisaga kee yeri. Pe ni fuun pàa pye ma puŋgo wa pe yee yeri. ⁵Ki jogoyaraga ki liriwen pìla pye paa kendala yen. Ki yon keere pàa ki gbegele paa wɔjennè wogo yen, ma yiri masho pɔlɔ yarifyeenre kɔrɔgɔ. Litiri ña wi mbaa ya ye wa ki ni wi mbaa waga nafa shyen (40 000) yɔn ko tin.

⁶Wila jogoyaara ke gbegele naa, ma kaŋgurugo tege shérigo gbɔgɔ* ki kalige kee ki na, ma kaŋgurugo tege ki kamènje kee ki na, jaŋgo paa jogo wa ti ni. Yaapire nda pàa pye na saara sogoworo* ti wɔmɔ tunjgo ki piin wa ti ni, pàa pye nari jori wa ti ni. Jogoyaraga gbegbenje ko la tege saraga wɔfennè* poro mbaa pe yee jogo wa ki ni[†].

Shérigo gbɔgɔ ki tunjgo pyeyaara

(1 Wunlu 7.40-51)

⁷Kona, a wì si ti a pè te fitanladagaye ke gbegele ma yala gbegeleɔmɔ mba pìla yɔnlɔgɔ ma naga pi ni, mee pe tege wa shérigo gbɔgɔ ki ni. Pàa kaŋgurugo tege kalige kee ki na, ma kaŋgurugo sanmbala pe tege kamènje kee ki na[†].

⁸A wì si tabaliye ke gbegele ma pe tege wa shérigo gbɔgɔ ki ni. Wila kaŋgurugo tege kalige kee ki na, ma kaŋgurugo tege kamènje kee ki na. Tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi wila pi leyaara cenme gbegele te ni[†]. ⁹A wì si saraga wɔfennè pe longo ki gbegele konaa longo gbɔgɔ ki ni. Wila ki kɔrɔ ti gbegele ma tuguyenre yan ma wo kɔrɔ piile pe na ma pe tɔn. ¹⁰A wì si jogoyaraga gbegbenje ki tege wa shérigo gbɔgɔ ki kalige kee ki na, wa yɔnlɔparawa kalige kee naa yɔnlɔ yirisaga kee yeri.

¹¹A Huramu wì si cɔnrɔ koliyara, naa nanganra wɔyaara konaa tɔnmɔ mba pe maa yanragi yanragi pi leyaara ti gbegele. Kì pye ma, tunjgo ñga wunlunaŋ Salomɔ wila kan Huramu wi yeri wi pye wa Yenjèle li shérigo ki

^{†4.3:} Wa 1 Wunlumbolo 7.24 laga ki ni, pe yen na para kolokenti tirige pire yanlere senre na, ma si yala laga ki laga ñga ki ni, pe yen na para napene yanleelè senre na.

^{†4.6:} Eki 30.17-21.

^{†4.7:} Eki 25.31-40. Wa Yenjèle li censaga paraga go ki ni, fitanladaga nunjba wila pye wa njegole kɔlɔshyen ni, een fo lagame fitanladagaye ke senre tì yo.

^{†4.8:} Eki 25.23-30.

ni, a wì si kɔ ki na.¹² Ki yaara to lari nda: Tiyagala shyen naa ke gona tɔnyaara shyen nda ti mbaa jiile wa ke na ti ni, naa mère shyen nda ti mbaa gona tɔnyaara ti tɔn wa tiyagala ke go na ti ni,¹³ naa girenadi tige pire yanlere cənme tijere (400) nda pe mbaa tondo mère shyen ti na ti ni. Mère ti nunjba nunjba pyew girenadi tige pire yanlere kɔngolo shyen kàa pye ti na, mbe tiyagala ke gona tɔnyaara ti tɔn wa tiyagala ke go na,¹⁴ naa wotoroye ke pe ni konaa jogoyaara ke nda pàa le wa wotoroye pe nawa ti ni,¹⁵ naa jogoyeraga gbegbenje ki ni, ko ɔga ki cenle lāa pye li ye we, naa napene yanleelé ke ma yiri shyen mbele kila pye ma tege pe na pe ni,¹⁶ naa cɔnrɔ koliyaara ti ni, naa nañganra wɔyaara ti ni konaa kara wɔwangala ke ni. Ki yaara nda fuun Huramu Abi wìla gbegele Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki kan, ma yala wunlunaja Salomɔ wi sényoro ti ni, wìla ti gbegele tuguyenre nda tì wɔlɔgɔ to ta ni.¹⁷ Wunlunaja wìla ti a pège tuguyenre ti yan wa joro laga ki ni, wa Zhuriden gbaan wi funwa laga falafala ki ni, wa Sukötì naa Zereda cara ti sɔgɔwɔ pi ni.¹⁸ Salomɔ wìla ki yaara ti gbegele, a tì lege fɔ jenjé, fɔ pe sila ya mbege tuguyenre ti culo yɔn ki jate.

¹⁹ Salomɔ wìla ti a pè Yenjelé li shérigo gbɔgɔ yaara sannda

ti gbegele. To tìla pye wusuna nuwɔ taan* saraga wɔsaga ɔga kìla gbegele te ni, naa buru ɔja pe ma kan Yenjelé yeri wi ma tege tabaliye mbele na pe ni,²⁰ naa te piiri fitanladagaye poro naa pe fitanlaye pe ni, poro mbele paa daga mbaa muni wa lajɛŋɛ kpoyi* ki yegɛ, mbe yala lasiri* konɔ lāa ki naga yegɛ ɔga na ki ni we,²¹ naa pe yarifyeenre ti ni, naa pe fitanlaye, naa pe yɔn yirigeyaara ti ni, tìla gbegele te piiri ni;²² naa gbeŋgele ke ni, naa leyaara ti ni, naa tasaala pe ni, naa te piiri nañganra wɔyaara ti ni, naa shérigo gbɔgɔ ki nawa yeyɔngɔ kɔrɔ piile pe ni, poro mbele pe yen wa lajɛŋɛ kpoyi ki yeyɔngɔ ki na we, konaa shérigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ kɔrɔ piile pe ni. Pàa pe gbegele te ni.

5¹ Tunjgo ɔga fuun Salomɔ wìla pye wa Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ* ki ni pa kila kɔ yeen. Ko puŋgo na, wi to Davidi wìla yaara nda tege ti ye Yenjelé li kan, warifuwe, naa te konaa yaapire ti ni fuun ti ni, a wì siri le ma saa ti tege wa Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki yarijende tegesaga ki ni†.

**Pàa kari yɔn finliwé kesu wi ni
wa shérigo gbɔgɔ ki ni**

(1 Wunlu 8.1-9)

² Kona, a Salomɔ wì si Izirayeli* tara leleelé*, naa cengèle teele pe ni fuun konaa Izirayeli seye teele pe gbogolo wa Zheruzalem̄ ca, jaŋgo pe kari wa Davidi ca, ko

†5.1: 2 Sami 8.11; 1 Kuro 19.11.

ŋga pe yinri Siyɔn* ca ye, pe sa Yawe Yenjɛle li yɔn finliwe kesu* wi le†. ³ A Izirayeli tara woolo pe ni fuun pè si saa pe yee gbogolo wa wunlunaja wi tanla mbe sherege feti wi pye, wo ŋa wi ma pye yele li yenje kɔlɔshyen wogo ki ni we†. ⁴ A Izirayeli tara lelelele pe ni fuun pè si pan. A Levi setirige piile* pè si yɔn finliwe kesu wi le. ⁵ Pàa yɔn finliwe kesu wi le, naa filisaga paraga go* ki ni konaa yaara nda fuun tìla tege ti ye Yenjɛle kan wa ki ni ti ni. Saraga wɔfenne* poro naa Levi setirige piile pe ni, poro pàa ti le ma kari ti ni. ⁶ Wunlunaja Salomo wo naa Izirayeli woolo mbele fuun pàa gbogolo wa wi tanla pè si yere yɔn finliwe kesu wi yegɛ sɔgɔwɔ. Pàa simbaala naa nere legere wɔ saraga*. Tìla legɛ fɔ lere saa ya mberi jiri mberi yon jen. ⁷ Kona, a saraga wɔfenne pè si kari Yawe Yenjɛle li yɔn finliwe kesu wi ni ma saa wi tege wa wi tegesaga, wa sheriго gbɔgɔ ki nawa, wa lajenje kpoyi* ki ni, fɔ wa sherubenye* pe kanwira ti nɔgɔ. ⁸ Sherubenye pe kanwira tìla pye ma jaraga wa yɔn finliwe kesu wi tegesaga ki go na; tìla pye ma yɔn finliwe kesu wo naa wi lekanjngagala ke tɔn. ⁹ Pàa wi lekanjngagala ke pye, a kè tɔnlɔndɔnlɔ fɔ lere ma ya ma koro

lege yɔn finliwe kesu wi ni na ke numagala ke yaan wa laga kpoyi* ki yegɛ sɔgɔwɔ. Eén fɔ lere saa ya koro wa funwa na mbe ke yan. Yɔn finliwe kesu wìla koro ma tege wa ki laga ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala. ¹⁰ Yaraga ka kpɛ sila pye wa yɔn finliwe kesu wi ni kaawɔ sinndeere papara papara shyen to ce. Moyisi wo wìla ti le wa wi ni wa Horebu yanwiga† ki na, sanga ŋa ni Yawe Yenjɛle làa yɔn finliwe le Izirayeli woolo pe ni, pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara we.

¹¹ Kì pye ma, a saraga wɔfenne pè si yiri wa laga kpoyi ki ni, katugu poro saraga wɔfenne mbele fuun pàa pye le, pàa pe yee pye kpoyi Yenjɛle li yegɛ na, ali ŋbeleye yan saraga wɔgɔtunygo ki pyewagati wi sila gbɔn yi na o. ¹² Levi setirige piile mbele fuun pàa pye yurukɔɔlɔ, Asafu, naa Hema, naa Yedutun, naa pe pinambiile konaa pe sefenne pe ni, pàa pye ma yere wa saraga wɔsaga* ki yɔnlɔ yirisaga kɛe yeri len* yaripɔrɔ ni pe na, naa weere†, naa juruye konaa ŋɔniye ni pe kɛe. Saraga wɔfenne cɛnme naa nafa (120) la pye le pe tanla na mbaanra wiin. ¹³ Mbaanra winfenne, naa yurukɔɔlɔ pe ni, pàa gbogolo ja ma pe magala li wa nungba, na Yawe Yenjɛle li gbogo nali sɔnni. Pàa

†5.2: 2 Sami 6.12-15; 1 Kuro 15.25-28.

†5.3: Feti ŋa wi senre tì yo laga ki laga ŋga ki ni, wo wi yen Gbataala nɔgɔ feti we (Levi 23.33-43; Nɔmbu 29.12-38; 1 Wunlu 8.2).

†5.10: Horebu yanwiga ko nungba ko pàa pye na yinri Sinayi yanwiga.

†5.12: 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 29.25; Esidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5.

pye na mbaanra ti wiin, na weere ti gbɔɔn konaa yarigbɔɔnrɔ sannda ti ni, na Yawe Yenjèle li sɔnni na yuun fɔ:

«Katugu li yen jenne,
li kagbaraga ki yen wa fɔ sanga
pyew.»

Ki wagati nujgba wi ni, a kambaaga kà si pan ma sheriго gбogо ki yin, Yawe Yenjèle li sheriго gбogо ye.¹⁴ Saraga wɔfenne pe sila ya mbe koro wa go ki ni mbe pe saraga wɔgötunŋgo ki pye kambaaga ki kala na; katugu Yawe Yenjèle li gбogowɔ yanwa

6 pila pye na Yenjèle li go ki yinni.¹ Kona, a Salomo wì sho fɔ: «Yawe Yenjèle lāa yo fɔ li yaa cen wa diwi gбɔlɔ li ni[†].² Mì wo na, mì go kan ma kan ki pye ma censaga, laga ሃga ma yaa cen wa ki ni fɔ sanga pyew.»

Salomo wìla Yenjèle li sɔn

³ Ko punjo na, a wunlunaja wì si kanŋga ma yegé wa wa Izirayeli* woolo janwa wi ni fuun wi yeri, ma duwaw pye pe kan. Janwa wi ni fuun wìla yiri ma yere.⁴ A wì sho fɔ: «Sɔnmɔ yen Yawe Yenjèle, Izirayeli woolo Yenjèle li woo. Lo jate lāa senre nda yo ma yɔn fɔlɔ* na le na to Davidi wi yeri, lili yɔn fili li yawa pi fanŋga na. Lāa yo fɔ:⁵ «Maga le pilige ሃga ni mìla na

woolo pe yirige wa Ezhipiti tara ti ni, mi fa ca ka kpe wɔ Izirayeli cengele la kpe ni, jaŋgo pe sheriго gбogо* kan wa ki ni panla mege ki taga ki na. Mi fa si lere wa kpe wɔ mbe yo wi pye Izirayeli, na woolo pe yegé sinvɔ.⁶ Eén fɔ mìla Zheruzalemu ca ki wɔ mbaa na yee nari wa ki ni, ma Davidi wi wɔ wi pye Izirayeli, na woolo pe go na.»

⁷ «Ma si yala, na to Davidi wìla ki kɔn maga tege wa wi nawa mbe go kan Yawe Yenjèle, Izirayeli woolo Yenjèle li kan. ⁸Eén fɔ, a Yawe Yenjèle li silan to Davidi wi pye fɔ: «Kì kaa pye màga jate wa ma nawa mbe go kan na kan, ki jatere wi yen ma yɔn.⁹ Eén fɔ mborø ma, ma yaa go ki kan na kan. Ma pinambyɔ, wo ja wi yen ma yecra pisee, wo wi yaa ka go ki kan na kan[†].»

¹⁰ «Kì pye ma, Yawe Yenjèle lāa yɔn fɔlɔ na kɔn, lili pye mali yɔn fili. A mì kaa yiri ma cen wa na to Davidi wi yɔnlɔ, ma cen wunluwɔ pi na Izirayeli woolo pe go na, paa yegé ሃga na Yawe Yenjèle lāa ki yo we. Mìgi go ki kan Yawe Yenjèle, Izirayeli woolo Yenjèle li kan.¹¹ Yɔn finliwe kesu*, wo ja Yawe Yenjèle li yɔn finliwe* senre ti yen ma tege wa wi ni, mùu tege wa ki ni; ko yɔn finliwe po lāa le Izirayeli woolo pe ni.»

[†]6.1: Fenetiri sila pye lajenge kpoji ki na yanwa mbaa yiin wa ki ni (Eki 19.9; 20.21; 1 Wunlu 8.12).

[†]6.4-9: 2 Sami 7.1-13; 1 Kuro 17.1-12.

**Wunlunaŋa Salomɔ
wi yenrewɛ senre**

(1 Wunlu 8.22-53)

¹² Ko puŋgo na, a wunlunaŋa Salomɔ wì si yiri ma yere wa Yawe Yenŋele li saraga wɔsaga* ki yegɛ, ma yegɛ wa Izirayeli woolo janwa wi yeri, maa keyen yi yirige wa naayeri mbe Yenŋele yenri. ¹³ Katugu Salomɔ wìla yeresaga ka gbegele maga yagara tuguyenre ni, maga tege wa sherigo gbɔgɔ longo ki nandogomɔ. Ki titɔnlɔwɔ pila pye metere shyen naa kɔngɔ, ki yagawa pila pye metere nunjba naa kɔngɔ. A wì si saa lugu wa ki na ma kanŋguuro kan, ma yegɛ wa Izirayeli woolo janwa wi yeri, maa keyen yi yirige wa naayeri ¹⁴ ma yo fɔ: «E, Yawe Yenŋele, Izirayeli woolo Yenŋele, Yenŋele la yegɛ woro wa yenŋele na, nakoma laga tara na paa ma yen. Ma tunmbyeele mbele pe maa tanri na yala ma nandanwa kala li ni pe kotogo ki ni fuun ni, ma ma koro yɔn finliwɛ na pe ni konaa na kajenŋe piin pe kan. ¹⁵ Kì pye ma, yɔn fɔlɔ na màa le ma tunmbyee, na to Davidi wi yeri, màga kala li pye. Senre nda mborο jate màa yo, màri tanga mari yɔn fili nala ma yawa pi fanŋga na.

¹⁶ «Koni Yawe Yenŋele, Izirayeli woolo Yenŋele, yɔn fɔlɔ sanna na màa le ma tunmbyee, na to Davidi wi yeri, li pye mali yɔn fili. Màa wi pye fɔ: «Ma setirige piile wa yaa kaa

taa wa pe ni mbaa ceeŋ wunluwɔ pi na na yegɛ sɔgɔwɔ sanga pyew Izirayeli woolo pe go na. Ko yaa pye ma, na pe kaa pe tangalɔmɔ pi kɔrɔsi, mbaa tanri la yala na lasiri* wi ni, paa yegɛ ŋga na mborο jate mɔcɔ yinwege ki pye na yegɛ sɔgɔwɔ we†.»

¹⁷ «Ki kala na, koni Yawe Yenŋele, Izirayeli woolo Yenŋele, yɔn fɔlɔ na màa le ma tunmbyee, na to Davidi wi yeri, li pye mali yɔn fili.

¹⁸ «ɛɛn fɔ kaselege ko na, Yenŋele li mbe pan mbe cen laga tara ti na senwee wi ni oke? Wele ali yere naayeri wo naa wi gbemɛ pi ni fuun pì kologo ma na, si ka logo go ŋga mì kan ma kan ko.

¹⁹ Konaa ki ni fuun, Yawe Yenŋele, na Yenŋele, nungbolo jan ma mi ŋa ma tunmbyee na yenrewɛ pi logo, mala yenrewɛ gbɔɔ pi logo. Mi ŋa ma tunmbyee, gbegele ŋga mila gbele nɔɔ yenri, maga logo.

²⁰ Ki yaga maa ki go ŋga ki kɔrɔsi yɔnlɔ naa yembine, katugu mborο jate màa ki yo ki laga ŋga ki wogo na ma yo fɔ: «Pa mi yaa lanla yee nari laga ki laga ŋga ki ni.» Mi ŋa ma tunmbyee, yenrewɛ mba mila yenri laga ki laga ŋga ki ni, pi logo†. ²¹ Mi ŋa ma tunmbyee konaa Izirayeli, ma woolo pe ni, na waga pan mbe yegɛ wa laga ki laga ŋga ki yeri mboɔn yenri, maga yaga ma we yenrewɛ pi logo. Ee, mboɔn ta wa ma censaga ki ni wa naayeri, ma

†**6.16:** 2 Wunlu 2.4.

†**6.20:** Dete 12.11.

we yenrewē pi logo, ma we kapere ti kala yaga we na.

²² «Na lere wa ka kapege pye wi lewēe yenle wa na, na paga wi ḥgbanga mbe yo wi pan wi wugu ki wogo ki na wa ma saraga wɔ̄saga ki yegē sɔ̄gwo, laga ki go ḥga ki ni, ²³ mboɔn ta wa yenjelē na, maga kala li logo, mali yegē wɔ̄, mɔ̄c tunmbyeele pe kitī wi kɔ̄n, ma kapere pyefɔ̄ wi le jɔ̄lɔ̄go mbe yala wi kapyege ki ni, mbe tanga kan ḥja wì sin wi yeri mbe yala wi yen ma sin yegē ḥga na ki ni[†].

²⁴ «Na ma woolo, Izirayeli woolo wele, paga kari malaga na, a pe juguye pè ya pe ni, katugu pè kapege pye ma na, na paga sɔ̄ngɔ̄rɔ̄ mbe pan ma kɔ̄rɔ̄go, mbe pan mboɔn gbɔ̄go, mboɔn yenri, na paga ma yenrewē gbɔ̄o yenri laga ki go ḥga ki ni, ²⁵ mboɔn ta wa yenjelē na, ma logo pe yeri, mɔ̄c woolo, Izirayeli woolo pe kapere ti kala yaga pe na. Tara nda mào kan pe yeri konaa pe teleye pe yeri, ma sɔ̄ngɔ̄rɔ̄ ma pan pe ni wa ti ni.

²⁶ «Na tisaga wegele ke ka ka tɔ̄n wa naayeri mbe ti tisaga ki ka kaa paan naa, katugu ma woolo pè kapege pye ma na, na paga ma yenri laga ki laga ḥga ki ni, mboɔn gbɔ̄go konaa mbe pe kapere ti yaga, mbe pan ma kɔ̄rɔ̄go, katugu mà pe jɔ̄lɔ̄ ma kɔ̄, ²⁷ kona mboɔn ta wa yenjelē na, ma logo pe yeri,

mɔ̄c tunmbyeele, Izirayeli woolo pe kapere ti kala yaga pe na. Pe daga mbaa tanri konj jenne na na, mali naga pe na. Ma tisaga ki yaga ki pan laga tara ti ni, to nda mào kan ma woolo pe yeri we.

²⁸ «Na fungo ka ka to wa tara ti ni, na tifelēge yama ka ka to wa tara ti ni, na yarilire tiga kaa waga mbaa fɔ̄nri yere na, na gbatɔ̄* wo naa kambéere ti ni tiga ka pan mbe yarilire ti jɔ̄go, na juguye paga ka pan mbe malingbɔ̄ɔnlɔ̄ censaga kan wa ma woolo pe tara, wa pe cara nda pè malaga sigemboro kan mari maga ti tanla mbe pe yɔ̄n tɔ̄n, na jɔ̄lɔ̄go cenle pyew konaa yama cenle pyew ka ka to pe na, ²⁹ na lere o lere ka kɔ̄n yenri, mboɔn yenrewē gbɔ̄o yenri, nakoma na ma woolo, Izirayeli woolo wele, pe ni fuun nungba nungba paga ḥga kì pe nawa pi tanga konaa pe tege ki ni ti jen mberi yaga, na paga pe keyen yi yirige mbe wa wa ki go ḥga ki yeri mboɔn yenri, ³⁰ mboɔn ta wa yenjelē na wa ma censaga ki ni, ma logo pe yeri, ma pe kapere ti kala yaga pe na, ma lere nungba nungba pyew wi sara ma yala wi kapyege ki ni, katugu mà lere nungba nungba pyew wi nawa kala li jen; katugu mborɔ̄ ma senwee wi nawa kala li jen. ³¹ Ki ka pye ma, pe yaa la fye ma yegē konaa mbaa tanri ma koŋgolo ke na wagati ḥja fuun pe

[†]6.23: Kila pye, pe ka baga lere wa na mbe yo wì kapege, na yaraga ka si ta wa mbege naga fɔ̄ ki fɔ̄ wi yen kapege pyefɔ̄ nakoma wi yen ma sin, pe ma ti ki fɔ̄ wi ma pan wa Yenjelē li go ki ni, mbe pan mbe wugu mbe daŋga senre yo mbe wa wi yee na ki wogo ki na. Salomo wi yen na Yenjelē li yenri, laa piin laa yala ki wogo ki ni (1 Wunlu 8.31-32).

yaa pye laga tara ti ni wi ni, to nda màa kan we teleye pe yeri we.

³² «Ki pyelɔmɔ nungba pi na, nambanja ḥa wi woro Izirayeli tara woo, ma woolo wo wa, na wiga ka yiri taleere ta ni mbe pan ma megbogɔ ki kala na, naa ma fanjga konaa ma yawa pi kala na, na wiga ka pan mbɔɔn yenri laga ki go ḥga ki ni, ³³ mbɔɔn ta wa yenjɛlɛ na, wa ma censaga ki ni, ma logo ki nambanja wi yeri, ma ḥga fuun wi yenri ma yeri ki pye wi kan, jaŋgo dunruya woolo pe ni fuun poɔn mege ki jen paa fye ma yege, paa yege ḥga na Izirayeli, ma woolo pe yen. Ko pe yaa ki jen mbe yo go ḥga mì kan ki yen mboron wogo.

³⁴ «Na ma woolo paga ka yiri mbe sa malaga gbɔn pe juguye pe ni, mbe yala konɔ na ma yaa ka kan pe yeri li ni, na paga yege wa wa ca ḥga mà wɔ konaa go ḥga mì kan ma mege ni ki yeri mbɔɔn yenri, ³⁵ mbɔɔn ta wa yenjɛlɛ na, wa ma censaga ki ni, ma pe yenrewɛ naa pe yenrewɛ gbɔɔ pi logo, ma yere pe kala li na.

³⁶ «Na Izirayeli woolo paga kapege pye ma na, katugu lere wo wa woro wa ḥa wila kapege pye. Na maga nawa ḥgban pe ni, mbe pe le pe juguye pe kɛɛ, na pe juguye paga pe koli mbe kari pe ni kulowo ni tara ta ni, taleere nakoma tara nda ti yen tɔɔn ta ni, ³⁷ pè pe koli ma kari pe ni tara nda ni, mbe pe ta wa ti ni, na paga pe jatere wi kanjga mbe sɔngɔɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ, na paga ma

yenrewɛ gbɔɔ yenri wa tara nda pè pe koli ma kari wa ti ni, mbe yo fo: «Wè kapege pye, ma jɔgɔwɔ pye, ma kambasinjɛ pye,» ³⁸ mbe pe ta wa tara nda pe yen wa kulowo pi ni ti ni, to nda pè pe koli ma kari pe ni wa, na paga sɔngɔɔ mbe pan ma kɔrɔgɔ pe kotogo ki ni fuun ki ni konaa pe nawa pi ni fuun pi ni, mbe yege wa wa tara nda màa kan pe teleye pe yeri ti yeri, naa wa ca ḥga mà wɔ ki yeri konaa go ḥga mì kan ma mege ni ki yeri, ³⁹ kona mbɔɔn ta wa yenjɛlɛ na, wa ma censaga ki ni, ma pe yenrewɛ naa pe yenrewɛ gbɔɔ pi logo, ma yere pe kala li ni. Mɔɔ woolo pe kapere nda pè pye ma na ti kala yaga pe na.

⁴⁰ «Koni, na Yenjɛlɛ, ma yengɛle ke yenge ma nungbolo jan, yenrewɛ mba mòɔ yenri laga ki laga ḥga ki ni, maa logo!

⁴¹ Koni Yawe Yenjɛlɛ, mboron ḥa Yenjɛlɛ, yiri ma pan ma cen laga laga ḥga ki yen ma wogosaga ki ni.

Ta paan mboron naa ma yɔn finliwɛ kesu wi ni, wo ḥa ma yawa pi maa pi yee nari wa we.

Yawe Yenjɛlɛ, mboron ḥa Yenjɛlɛ, ki yaga ma saraga wɔfenne* pe shɔwɔ pi ta, paa yege ḥga na lere ma kaa wi yee fere we.

Mbele pè taga ma na, paa yɔgori nayinme gbɔɔ ni.

⁴² Yawe Yenjɛlɛ, mboron ḥa Yenjɛlɛ, wunluwɔ ḥa mà

sinm  kpoyi* wo wi na
maa w , maga kaa wa.
Yinme kagala  gele m  pye ma
tunmbyee Davidi wi kan,
ki yaga ma jatere pye ke
na†.»

Yenj le li gb g w  yanwa p la sherigo gb g  ki yin

(1 Wunlu 8.62-66; Esidi 6.15-18)

7 ¹Naa Salomo w la kaa k  wi
yenrew  pi na, a kas n si yiri
wa yenj le na ma to wa saraga
sogowogo* ki na, maga sogo pew
konaa saara sannda ti ni. Kona, a
Yawe Yenj le li gb g w  yanwa p 
si pan ma sherigo gb g * ki yin†.

²Saraga w fenne* pe sila ya ye wa
Yawe Yenj le li sherigo gb g  ki
ni, katugu Yawe Yenj le li gb g w 
yanwa p la sherigo gb g  ki yin.

³Izirayeli* woolo pe ni fuun p a
kas n k  yan k  yiri wa naayeri
konaa Yawe Yenj le li gb g w 
yanwa pi ni na tinri wa sherigo
gb g  ki na. Kona, a p  si f li ma pe
yere ti jile wa tara, wa laga nawa
mba p  w l g  ki na, ma Yawe
Yenj le li gb g  mali s n ma yo f :

«Ee, li yen jenne,
Ee, li kagbaraga ki yen k saga
fu.»

⁴Kona, wunlunaja wo naa leeble
pe ni fuun pe ni, p  si saara w 
Yawe Yenj le li yeri. ⁵Wunlunaja
Salomo w la n re waga nafa ma yiri
shy n (22 000) konaa simbaala naa
sikaala waga c nme naa nafa (120

000) w  saraga*. Pa wunlunaja
wo naa leeble pe ni fuun pe ni,
p a Yenj le li sh rigo gb g  ki y n
ye nge feti wi pye y  n. ⁶Saraga
w fenne p a pye wa pe tunj 
ki na. Levi setirige piile* p a pye
na Yawe Yenj le li yarigb n r  ti
gb  n, to nda wunlunaja Davidi
w la gbegele p a Yawe Yenj le li
s nni yuuro ni p a yuun f : «Ee,
li kagbaraga ki yen k saga fu.»
Davidi wo w la ki kon  kan pe yeri
ma yo p a ki yarigb n r  ti gb  n,
p a Yawe Yenj le li s nni. Saraga
w fenne p a pye na mbaanra ti
wiin pe yesinme na. Izirayeli woolo
pe ni fuun p a pye ma yere wa.

⁷Kona, a Salomo w  si sh rigo
gb g  longo ki nandogomo pi pye
kpoyi*, ko  ga ki yen wa Yawe
Yenj le li sh rigo gb g  ki ye e k e
yeri we. A w  si saara sogoworo
to naa nayinme saara* ti yanlaga
ki w  mari sogo wa ki laga
ki na, katugu tuguyen  saraga
w saga*  ga Salomo w la gbegele
k la kologo ki saara ti na, saara
sogoworo, naa muwe saara konaa
nayinme saara ti yanlaga ki ni, ti
s a kun wa ki na.

⁸Ki wagati wi ni, Salomo wo naa
Izirayeli woolo pe ni fuun pe ni p a
feti wi pye f  ma saa gb n pilige
k l shy n. Janwa gb  l   l  a yiri tara
ti lagapew ki ni ma pan, maga le
wa Hamati ca wasege ki na f  ma
s a gb n wa Ezhipiti tara lafogo

†6.41-42: Yuuro 132.8-10.

†7.1: Levi 9.23-24.

ki yɔn na[†].⁹ Pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a pè si gbogolo ma sheri, katugu pàa saraga wɔsaga ki yɔn yeenge feti wi pye ma saa gbɔn pilige kɔlɔshyen, mɛe feti wi pye naa piliye kɔlɔshyen ya yegɛ ni.¹⁰ Yele li yenje kɔlɔshyen wogo ki pilige nafa ma yiri taanri wogo ki na, a Salomɔ wì si leeple pe yaga ma yo paa kee wa pe paara yinre*. Pàa kari yɔgɔrimɔ naa nayinme ni wa pe kotogo na, kajenje ḥga Yawe Yenjelé làa pye Davidi wi kan, naa Salomɔ konaa Izirayeli, li woolo pe kan ki kala na.

Yenjelé làa li yee naga Salomɔ wi na ki shyen wogo na

(1 Wunlu 9.1-9)

¹¹ Kona, a Salomɔ wì si kɔ Yawe Yenjelé li sheri go gbɔgɔ kanga konaa wunluwɔ go kanga ki na. Kì pye ma, tunjgo ḥga fuun wìla pye na jaa mbe pye Yawe Yenjelé li sheri go gbɔgɔ ki kanga naa wunluwɔ go ki kanga wogo ki na kì si kɔ.¹² Kona, a Yawe Yenjelé lì sili yee naga Salomɔ wi na yembine la ni, ma yo fɔ: «Mɔɔ yenrewɛ pi logo. Mìgi laga ḥga ki wɔ ki pye go ḥga pe yaa la saara woo wa ki ni na yeri.¹³ Na mi ka ka tisaga wegele ke tɔn wa naayeri mbe ti tisaga ki ka kaa paan naa, na mi ka ka konɔ kan kambeere ti yeri mbe yo ti yaara ti ka laga tara ti ni, na

mi ka ka tifelege yama wa na woolo pe na,¹⁴ kona na woolo poro mbele na mege ki yen na yinri pe na, na paga pe yee tirige, mbanla yenri, mbanla lagaja, na paga puŋgo wa pe kombegele ke ni, mbanla ta wa yenjelé na, mi yaa logo pe yeri, mbe pe kapere ti kala yaga pe na, mbe pe tara ti jɔlɔgɔ ki kɔ.¹⁵ Koni na yegɛ yaa pye pe na, mi yaa nunjgbolo jan mbaa yenrewɛ mbaa pila piin laga ki laga ḥga ki ni pi nuru.¹⁶ Koni mìgi go ḥga ki wɔ maga pye kpoyi, janjo mbaa na yee nari wa ki ni sanga pyew. Mi yaa la wele ki na konaa na jatere wi yaa pye ki na sanga pyew.¹⁷ Mboro wo na, na ma kaa tanri na yegɛ sɔgɔwɔ paa yegɛ ḥga na ma to Davidi wì tanga na yegɛ sɔgɔwɔ, mbaa ḥga fuun mì yo ma kan ki piin, mbanla kondégeŋgele naa na kakɔnnɔdɛgeŋgele ke le mbaa tanri ke na,¹⁸ pa kona mi yaa yeresaga kan ma wunluwɔ pi yeri mbe yala yɔn finliwe* mba mìla le ma to Davidi wi ni pi ni; mìla wi pye fɔ: «Leele yaa kaa taa ma setirige piile pe ni mbaa ceen wunluwɔ pi na Izirayeli tara ti go na[†].¹⁹ Een fɔ na yaga puŋgo wa na yeri, mbe je na kondégeŋgele konaa na ḥgasegele ḥgele mì kan ye yeri ke na, na yaga kari mbe saa tunjgo piin yarisunndo ta yegɛ kan konaa mbaa fɔli ti yegɛ sɔgɔwɔ mbaa ti gbogo,

^{†7.8:} Maga le wa Hamati ca wasege ki na fɔ ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara lafogo ki yɔn na, ko kɔrɔ wo yen maga le tara ti go ḥga na wa yɔnlɔparawa kalige kée yeri ma saa ki wa tara ti go ḥga na wa yɔnlɔparawa kameŋge kée yeri.

^{†7.18:} 1 Wunlu 2.4.

20 kona tara nda mì kan ye yeri, mi yaa ye yirige mbe ye wɔ wa ti ni. Ki shérigo gbɔgɔ ñga mì pye kpoyi, mbaa na yee nari wa ki ni, mi yaa je ki na mbege lali na yee ni. Pa mi yaa ti cèngèle ke ni fuun kaa ki la koo ye na, kaa tegé ye na ki wogo ki na.

²¹ «Ali mbege ta ki shérigo gbɔgɔ ñga ki yaa pye gbɔgɔwɔ ni yegé o yegé, leele mbele fuun pe yaa kaa tooro le ki tanla, ki yaa ka to pe yon na, paa pe yee yewe mbaa yuun fɔ: «Kì pye mele, a Yawe Yenjelé li sigi tara nda to naa ki shérigo gbɔgɔ ñga ki ni ti tegé tegelɔmɔ mba pi na ma[†]?» ²²Pa kona leele pe yaa ka pe yon sogo mbe yo fɔ: «Ko pye ma, katugu pè laga Yawe Yenjelé, pe teleye Yenjelé li na, lo na làa pe yirige wa Ezhipiti tara we. Pè taga yarisunndo ta yegé na, na fɔli ti yegé sɔgɔwɔ nari gbogo konaa na tunjgo piin ti kan. Ko kì ti lìgi jcɔgɔ ñga ki ni fuun ki wa pe na.» »

Salomɔ wila cara ta yegé kan

(1 Wunlu 9.10-28)

8 ¹Yele nafa Salomɔ wila pye ma Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ* konaa wi yeera go ki ni ti kan. ²Kona, Tiri* ca wunlunaja Huramu wila cara nda kan wi yeri, a wì si sɔngɔrɔ mari kan naa fɔnɔgɔ, mee Izirayeli* woolo pele pye, a pè saa cen wa ti ni. ³Ko punjo na, a Salomɔ wì si yiri ma saa to Hamati Zoba ca ki na maga sho maga ta. ⁴A wì si Tadimori ca ki

kan naa fɔnɔgɔ wa gbinri* wi ni konaa cara nda fuun wila kan wa Hamati tara mbaa wi yarilire ti teri wa ti ni. ⁵A wì si Beti Horɔn ca ñga wa gona konaa Beti Horɔn ca ñga wa nɔgɔna ti kan. Malaga sigecara lari, pàa malaga sigemboro kan mari maga, kɔɔrɔ la pye ti na naa sɔgɔyaara ni mari tɔnndo. ⁶Baalati ca naa cara nda fuun tìla pye Salomɔ wi woro, naa cara nda fuun wila pye naa malaga gbɔnwotoroye pe teri konaa cara nda fuun wila pye naa shɔnye pe teri, wila ti kan. Yaraga ñga fuun wila pye na jaa mbe kan wa Zheruzalem̄u ca, naa wa Liban tara konaa wi fanjga kìla pye tara ti laga ñga fuun go na, wila ki kan. ⁷Leele pèlè la pye wa tara ti ni, poro sila pye Izirayeli woolo, poro la welɛ Heti cenle woolo, naa Amɔri cenle woolo, naa Perezzi cenle woolo, naa Hèvi cenle woolo konaa Zhebusi cenle woolo. ⁸Ki cèngèle ke setirige piile mbele pàa koro wa tara ti ni, poro mbele Izirayeli woolo pe sila pe tɔngɔ mbe pe kɔ, poro welɛ Salomɔ wila le ma wa pɔrɔtɔya tunndo ti na; pe yen ki wogo ki na ali ma pan ma gbɔn nala. ⁹Een fɔ Salomɔ wi sila Izirayeli woo wo wa pye kulo wa tunndo ti ni, katugu poro la pye wi malinjbɔɔnlɔ. Wila pele pye malinjbɔɔnlɔ teele, naa wi malaga gbɔnwotoroye teele konaa wi shɔn lugufenne teele. ¹⁰Teele cenme shyen naa nafa shyen ma yiri ke (250) wunlunaja Salomɔ wila

[†]7.21: 2 Kuro 36.19.

wɔ ma tege tunmbyeele pe go na paa pe kɔrɔsi.

¹¹ Salomo wila ti a Farawɔn* wi sumborombyɔ wì yiri wa Davidi ca ki ni, ma kanjga wa go ɔga wìla kan wi kan ki ni; katugu wìla wi yee pye fɔ: «Kii daga na jɔ wi cen wa Davidi wi wunluwɔ go ki ni, Izirayeli tara wunlunaŋa we; katugu Yawe Yenjelé li yɔn finliwɛ kesu* pòo tege laga ɔga na, ki yen kpoyi*.»

Sherigo gbɔgɔ tunjgo ki yegɛ wɔmɔ

¹² Kona Salomo wi nee saara sogoworo* woo Yawe Yenjelé li yeri wa li saraga wɔsaga* ki na, ko ɔga wìla kan li kan wa sherigo gbɔgɔ ki ndɔgɔrɔ ti yegɛ we. ¹³ Wìla pye na saara ti woo ki na ma yala Moyisi wìla ɔga yo pilige nuŋgbɑ nuŋgbɑ pyew saraga* wɔgɔ wogo ki na ki ni, naa cənpiliye woro ti ni, naa yevɔnndɔ woro ti ni konaa sherege fetiye taanri mbele pe maa piin yele li ni pe woro ti ni, poro la wεle leve fu buru feti*, naa Pantikɔti* feti konaa Gbataala nɔgɔ feti* wi ni[†]. ¹⁴ Wìla saraga wɔfenne* ɔgbeleye yi tege pe tunndo ti na, ma yala wi to Davidi wìla ki kɔn maga tege yegɛ ɔga na ki ni. Wìla Levi setirige piile* pe tege pe tunjgo ki na. Ko la pye mbaa Yawe Yenjelé li sɔnni konaa mbaa tunjgo piin saraga wɔfenne pe yegɛ sɔgɔwɔ,

mbe yala pilige nuŋgbɑ nuŋgbɑ pyew tunjgo pyelɔmɔ pi ni. Wìla yeyɔngɔ kɔrɔsifenne ɔgbeleye yi tegetege yeyɔnrɔ ti na; katugu Yenjelé li lere Davidi pa wìla ki yo ma[†]. ¹⁵ ɔgasele na wunlunaŋa wìla kan saraga wɔfenne naa Levi setirige piile pe wogo na konaa yarijende tegesaga ki wogo na, pe sila li ke.

¹⁶ Pa Salomo wi tunndo ti ni fuun tìla kɔ yeeen, maga le Yawe Yenjelé li go nɔgɔ lepilige ki na fɔ ma saa gbɔn ki kɔpilige ki na. Kona, a Yawe Yenjelé li go ki kanga kì si kɔ.

¹⁷ Kona, a Salomo wì si yiri ma kari wa Eziyɔn Geberi ca konaa wa Eyilati ca, wa Edɔmu tara. ¹⁸ Wunlunaŋa Huramu wìla tɔnmɔkɔrɔ torogo, mari le wi yεera tunmbyeele poro naa tunmbyeele mbele pe kɔgɔje wi jen pe kεe, pe sari kan Salomo wi yeri. A pè si saa gbɔn wa Ofiri tara poro naa Salomo wi tunmbyeele pe ni, mee sɔngɔrɔ ma pan te tɔni ke ma yiri kaŋgurugo si ni wunlunaŋa Salomo wi kan.

Seba tara wunlunjɔ wìla kari ma saa wunlunaŋa Salomo wi shari

(1 Wunlu 10.1-13)

9 ¹ Saba tara wunlunjɔ wìla ki logo ma yo Salomo wi mege kì yiri, a wì si pan wa Zheruzalem̄ ca, mbe pan mboowa mbe wele nandaleŋgele ni. Wìla pan lelegere ni wi puŋgo na, naa yɔngɔmeyɛ ni

[†]8.13: Eki 23.14-17; 34.22-23; Levi 23; Nɔmbu 28.17-31; 29.12-39; Dete 16.16.

[†]8.14: 1 Kuro 26.

mbele tuguro la pye pe na, to la pye nuwo taanyaara, naa te legere konaa sinndeere sɔnɔgbanga woro. Wila pan wa Salomɔ wi yeri, ma pan ma senre nda fuun tila pye wa wi nawa ti yo maa kan.² Yewige ɔga fuun wila yewe, Salomɔ wila wi yɔn sogo ki ni fuun ki na. Yewige ka kpe sila pye ma ɔngban Salomɔ wi yeri, ɔga wi saa ya mboo yɔn sogo ki na.

³ Kona, a Saba tara wunlunjɔ wì sigi wele maga yan fɔ tijinliwe gbɔɔ la pye Salomɔ wi yeri. Salomɔ wila go ɔga kan wila ki yan fun,⁴ naa yaakara nda pàa pye na kaa wa wi go ti ni, naa wi legbɔɔlɔ pe yinre ti ni, naa wi tunmbyeele pe tunjgo pyelɔmɔ konaa pe yaripɔrɔ ti ni, naa tunmbyeele mbele pàa pye yaara nda pe maa woo ti yege wɔfenne konaa pe yaripɔrɔ ti ni, konaa saara sogoworo* nda wila pye na woo wa Yawe Yenjɛle li sheriго gbɔgɔ* ki ni ti ni. A kì si to wi yɔn na fɔ jenje.⁵ Kona, a wì si wunlunaja wi pye fɔ: «Mala ta wa na tara, senre nda mì logo ma kapegele ke wogo na konaa ma tijinliwe pi wogo na, jaga ti yen kaselege.⁶ Sanga ɔna ni mi fa pan mbege yan na ye, senre nda fuun pàa pye na yuun, mi sila taga ti na. Wele, ma tijinliwe gbɔɔ pe sila pi walaga senre yo na kan yere. Ma mègè kì yiri yege ɔga na, a mì logo, mà wé ko na.⁷ Ferewé yen ma go woolo pe woo! Ferewé yen ma

tunmbyeele pe woo, poro mbele pe yen ma ni nɔɔ tijinliwe senre ti nuru we!⁸ Sɔnmɔ yen Yawe Yenjɛle, ma Yenjɛle li woo, lo na lì kajenje pye ma kan mɔɔ tege wa li wunluwɔ jɔngɔ ki na, jango ma pye wunluwɔ Yawe Yenjɛle, ma Yenjɛle li mègè ki na! Mà jen Izirayeli* woolo pɔɔn Yenjɛle li ndanla, a laa jaa pe koro wa fɔ sanga pyew. Ko kì ti lɔɔn tege pe wunlunaja, jango maa pe kagala ke yege woo kasinjge naa kaselege ni.»

⁹ Ko puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wì si te tɔni taanri naa kɔngɔ kan wunlunaja Salomɔ wi yeri, naa nuwo taanyaara legere ni konaa sinndeere sɔnɔgbanga woro ni. Saba tara wunlunjɔ wila pan ma nuwo taanyaara nda kan wunlunaja Salomɔ wi yeri, lere fa pan mbe nuwo taanyaara ta kan wa Izirayeli tara mbe wé to na†.

¹⁰ Huramu wi tunmbyeele naa Salomɔ wi tunmbyeele mbele pàa pan te wi ni ma yiri wa Ofiri tara, pàa pan fun santali tire ni konaa sinndeere sɔnɔgbanga woro ni†.¹¹ Wunlunaja wila santali tire ta tege ma lugusaga gbegele, mbaa yiin wa Yawe Yenjɛle li sheriго gbɔgɔ ki ni konaa wa wunluwɔ go ki ni, ma ta tege ma ɔngɔniye naa juruye gbegele yurukɔɔlɔ pe kan. Pe fa ki tire cenle ta yan wa Zhuda tara faa.¹² Kona, yaraga ɔga fuun Saba tara wunlunjɔ wila pye na jaa konaa ɔga fuun wila yenri, Salomo

*^{9.1-9:} Mati 14.42; Luki 11.31.

^{9.10:} 1 Wunlu 5.6.

wìla ki ni fuun ki kan wi yeri. Wila yarilegère kan wunlunjɔ wi yeri ma we nda wìla pan ma kan wunlunaja Salomɔ wi yeri ti na. Ko puŋgo na, a Saba tara wunlunjɔ wo naa wi tunmbyeele pe ni pè si sɔngɔrɔ ma kari pe tara.

Wunlunaja Salomɔ wìla pye penjagbɔrɔ fɔ

(1 Wunlu 10.14-25; 1 Kuro 1.14-17)

¹³ Yele nuŋgbɑ nuŋgbɑ pyew te tɔni nafa pàa pye na paan na kaan Salomɔ wi yeri. ¹⁴ Mbe taga wa ko na, safari wafenne, naa perefenne konaa Larabu tara wunlumbolo pàa pye na lambo sara wi yeri; tara ti janmaratigiye pàa pye na nizara woo wi yeri, na paan te naa warifuwe ni wi kan.

¹⁵ Wunlunaja Salomɔ wìla tugurɔn sigeyaara* tugbɔrɔ cemne shyen (200) gbegele te ḥa pè gbɔn wa ni. Te culo kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni pàa tege ma ti ni fuun nuŋgbɑ nuŋgbɑ ti gbegele. ¹⁶ A wì tugurɔn sigeyaara jegelɛ jegelɛ cemne taanri (300) gbegele te ḥa pè gbɔn wa ni. Te culo taanrindaanri pàa tege ma ti ni fuun nuŋgbɑ nuŋgbɑ ti gbegele. A wunlunaja wì si saa ti tege wa wunluwɔ go ḥga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ go ki ni[†].

¹⁷ A wunlunaja wì si wunluwɔ jɔngɔ gbenjbenje ka gbegele solo ḥgangala ni, mɛe te piiri wo ki na maga tɔn. ¹⁸ Pàa lugusara kɔgɔlɔni gbegele ki wunluwɔ jɔngɔ ki na, naa tɔɔrɔ tagasaga te wogo nuŋgbɑ

ni ki na. Keyen tagasaga la pye jɔngɔ ki kanjɔlɔyɔ shyen yi na. Pàa jara yanleelɛ shyen te ma pe yerege yerege keyen tagasara ti nuŋgbɑ nuŋgbɑ ti tanla. ¹⁹ Pàa jara yanleelɛ ke ma yiri shyen gbegele ma pe yerege yerege jɔngɔ ki lugusara kɔgɔlɔni ti kanjɔlɔyɔ shyen yi na. Ki jɔngɔ cенle ka fa gbegele wunluwɔ pa yεge ni gben.

²⁰ Wunlunaja Salomɔ wi wɔjεŋgele ke ni fuun kàa pye te wogolo. Wi wunluwɔ go ḥga pàa pye na yinri Liban kɔlɔgɔ go ki yaapire ti ni fuun tìla pye te piiri woro. Yaraga ko ka sila pye wa warifuwe wogo, katugu Salomɔ wagati wi na, pe sila pye na warifuwe wi jate. ²¹ Katugu tɔnmɔkɔrɔ tugbɔrɔ la pye wunlunaja Salomɔ wi yeri, nda tìla pye na kee wa Tarisisi ca; Huramu woolo poro pàa pye ti tunmbyeele. Yele taanrindaanri pyew tìla pye na paan te, naa warifuwe, naa solo ḥgangala, naa kana konaa sannjere nda pe yinri pan ti ni. ²² Wunlunaja Salomɔ wi mege kìla yiri ma we dunruya wunlumbolo pe ni fuun pe na wi yarijende tawa po naa wi tijinliwe pi kala na. ²³ Dunruya wunlumbolo pe ni fuun pàa pye naga lagajaa mbe wunlunaja Salomɔ wi yan, jaŋgo mbe tijinliwe mba Yenjɛle li kan wi yeri pi senre ta logo. ²⁴ Pe ni fuun nuŋgbɑ nuŋgbɑ pàa pye na paan pe yarikanra ni wi kan, to lari nda

*9.16: 1 Wunlu 7.2.

warifuwe yaara, naa te yaara, naa yaripɔrɔ, naa malingbɔnyaara, naa nuwɔ taanyaara, naa shɔnye konaa sofilele worosoye ni. Ko la pye na piin ma yelə pyew.

²⁵ Shɔnye naa malaga gbɔn wotoroye tegesara waga tijere (4 000) t̄ila pye Salomɔ wi yeri, naa shɔn lugufenne waga ke ma yiri shyen (12 000) ni. Wi malaga gbɔn wotoroye pàa pye cara nda ni, wìla pele tegetege wa ti ni konaa ma pele tege wa wo wunlunaja wi yee tanla wa Zheruzalemu[†]. ²⁶ Maga le wa Efirati gbaan wi yɔn na fɔ ma saa gbɔn wa Filisiti tara fenne pe tara ti na konaa ma kari ma saa gbɔn fɔ wa Ezhipiti tara kɔnlɔ li na, Salomɔ wìla pye ko wunlumbolo poro pe ni fuun go na[†]. ²⁷ Wunlunaja wila ti, a warifuwe wì lege wa Zheruzalemu ca paa sinndeere yen, ma ti a sediri* tire tì lege wa fun paa yegɛ n̄ga na sikomɔri* tire ti yen ma lege wa yanwira tigiwen tara ti ni we[†]. ²⁸ Pàa pye na yinrigi shɔnye pe ni wa Ezhipiti tara konaa tara sannda ti ni na paan pe ni Salomɔ wi kan[†].

Salomɔ wi kunwɔ

(1 Wunlu 11.41-43)

²⁹ Salomɔ wi kapyegele sanŋgala, kongbangala koro naa punjo

wogolo ke ni, ke yen ma yɔnlɔgɔ wa Yenjelé yɔn senre yofɔ* Natan wi kapyegele sewe wi ni, naa wa Yenjelé yɔn senre yofɔ Ahiya ḥa wìla yiri wa Silo ca wi Yenjelé yɔn senyoro ti ni, konaa wa yariyanra yanfɔ Yedo wi yariyanra sewe wi ni, wo ḥa wìla yɔnlɔgɔ ma para Nebati pinambyc Yerobowamu wi wogo na we. ³⁰ Salomɔ wìla yegɛle n̄gele pye wunluwɔ pi na Izirayeli tara ti ni fuun ti go na wa Zheruzalemu ca kàa pye nafa shyen. ³¹ Ko punjo na, a Salomɔ wì si ku ma taga wa wi teleye pe na. A pè suu le wa wi to Davidi wi ca. A wi pinambyc Orobowamu wì si cen wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

ZHUDA TARA WUNLUMBOLO PE KAGALA

10--36

Orobowamu wìla je
mbe logo Izirayeli woolo pe yeri

(1 Wunlu 12.1-15)

10¹ Kona, a Orobowamu wì si yiri ma kari wa Sishemu[†] ca, katugu Izirayeli^{*} woolo pe ni fuun pàa gbogolo wa mboo tege wunluwɔ. ² A Nebati pinambyc Yerobowamu wì sigi wogo ki logo maga ta wìla pye bere wa Ezhipiti tara, to nda wìla fe wunlunaja

[†]9.25: 1 Wunlu 4.26.

[†]9.26: Zhene 15.18; 1 Wunlu 4.21.

[†]9.27: Dete 17.17; 1 Wunlu 10.27; 1 Kuro 1.15.

[†]9.28: Dete 17.17.

[†]10.1: 1 Wunlu 12.1.

Salomo wi yegé ma saa lara wa we. A wì si yiri wa Ezhipiti tara ma sɔngɔrɔ wa Izirayeli tara.³ A pè si leele tun, a pè saa wi yeri ma pan wi ni. Kona, a wo naa Izirayeli woolo pe ni fuun pe ni pè si kari ma saa para Orobowamu wi ni, ma yo fɔ: ⁴ «Ma to wìla tugugbɔrɔ taga we go na. Koni, na maga pɔrɔtɔya tunndo naa tugugbɔrɔ nda ma to wìla taga we go na ti tifaga we na, pa we yaa la tunŋgo piin ma kan.»

⁵ A Orobowamu wì si pe pye fɔ: «Ye sɔngɔrɔ gbén, mi yaa jatere pye. Piliye taanri torongɔlɔ ye pan laga na yeri.» A leele pè si sɔngɔrɔ ma kari.

⁶ Kona leleelε* mbele pàa pye na tunŋgo piin wunlunaja Orobowamu wi to Salomo wi ni wi yinwege sanga wi ni, a wì si saa pe gbogolo ma pe yewe ma yo fɔ: «Yoro naga jaa mbe ki leele mbele pe yɔn sogo mbe yo mle?»

⁷ A leleelε pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na maga pye jenjε ki leele mbele pe ni, na maga kajenjε pye pe kan mbe pe yɔn sogo senjendε ni, pa pe yaa pye ma tunmbyeele sanga pyew.» ⁸ Eén fɔ Orobowamu

wi sila leleelε pe yerewε senre ti le. Wo naa lefɔnmbɔlɔ mbele pàa yiri ma le ja, poro mbele pàa pye le wi tanla, a wì si poro yewe.⁹ Wìla pe pye fɔ: «Ki leele mbele pè pan mala pye ma yo tugugbɔrɔ nda na to wìla taga pe go na, mberi tifaga pe na, yaa jaa mbe pe yɔn sogo mbe yo mle?» ¹⁰ A wi yenlezaga lefɔnmbɔlɔ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki leele mbele pè pan ma senre nda yo ma kan ma yo fɔ ma to wìla tugugbɔrɔ taga pe go na, mari tifaga pe na, pa ma yaa pe yɔn sogo mbe yo yeen fɔ: «Na yombenjo wì gbɔgɔ ma we na to wi senne li na[†]. ¹¹ Koni yè yo fɔ na to wìla tugugbɔrɔ taga ye go na, nda mi wo yaa taga ye go na, to yaa nugu na to wo woro to na. Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yeregi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye yeregi naala ni[†].» »

¹² Pilige taanri wogo ki na, a Yerobowamu wo naa Izirayeli woolo pe ni fuun pe ni pè si sɔngɔrɔ ma pan wa wunlunaja Orobowamu wi yeri, paa yegé njá na wìla ki yo pe kan fɔ: «Ye sɔngɔrɔ ye pan laga na yeri pilige taanri wogo ki na.» ¹³ A wunlunaja wì si

[†]10.10: Nga kì yo: *Na yombenjo wì gbɔgɔ ma we na to wi senne li na*, ko kɔrɔ wo yen fɔ: Fanŋga yen na yeri ma we na to wi fanŋga ki na. Faa Izirayeli woolo pàa pye na senne li jate paa senwee wi fanŋga ki go yen, yombenjo wo la pye na senwee wi fanŋgɔgɔ ko nari. Kì cen ndee Orobowamu wìla ki naga ma yo wo fanŋgɔgɔ ye, ko yen fanŋga ni ma we wi to wi fanŋga ki na.

[†]10.11: Nga kì yo fɔ: *Na to wìla pye na ye gbɔɔn na ye yeregi gbatororo ni, mi wo yaa la ye yeregi naala ni*, ko yen naga nari ma yo tege nja Orobowamu wi yaa taga Izirayeli woolo pe na, ko yaa we nja wi to wìla taga pe na ko na. Naala mbele pe senre ti yo, tugurɔn kandɔgɔŋgɔlɔ jegele jegele kele la wele. Kila pye pe ma ke pɔɔpɔ wa gbatorogo ki numaga ki na; na paga lere gbon ki ni pe maga tile, kandɔgɔŋgɔlɔ ke mee ye wi ni maa kɔɔnlɔ pɔyi pɔyi.

pe yon sogo senjgbanra ni. Wi sila lelelele pe yerewe senre ti le.¹⁴ Wila pe yon sogo ma yala lefənmbələ paa yerewe senre nda yo to ni. Wila pe pye fo: «Na to wila tugugbərə taga ye go na; een mi fun, mi yaa ka taga ki tugugbərə ti na naa ye go na. Na to wila pye na ye gbɔɔn na ye yeregi gbatorogo ni, mi wo yaa la ye gbɔɔn mbaa ye yeregi naala ni.»¹⁵ Ki pye ma, wunlunaŋa wi sila logo leeple pe yeri, katugu Yawe Yenjelə lo lāa ko pye ma, jaŋgo li yon senre yofə Ahiya ḥa wila yiri wa Silo ca, senre nda lāa yo wi kan, a wiri yo Nebati pinambyɔ Yerobowamu wi kan, ti ta tiri yee yon fili†.

Izirayeli tara wunluwɔ pila kɔn shyen

(1 Wunlu 12.16-20)

¹⁶ Naa Izirayeli woolo pe ni fuun paa kaa ki yan wunlunaŋa Orobowamu wii yenle mbe logo pe yeri, a pè suu pye fo:

«We kala woro Davidi wi ni.

Woro naa Zhese pinambyɔ wi ni, kɔrɔgɔ liwen woro we scɔgwɔ.

Izirayeli woolo ye yiri yaa kee ye yinre.

Koni, mboror Davidi setirige pyɔ*, ta jaan ma go woolo pe ni.»

Ki pye ma, a Izirayeli woolo pe ni fuun pè si yiri ma kari pe yinre.¹⁷ Izirayeli woolo mbele paa

pye ma cen wa Zhuda tara cara ti ni, poro wéle Orobowamu wila pye wunluwɔ pe go na.¹⁸ Kona, a wunlunaŋa Orobowamu wì si Hadoramu ḥa wila pye pɔrɔtɔya tunndo pyefenne pe go na wi tun wa Izirayeli woolo pe yeri. Eεn fo, a Izirayeli woolo pè suu wa sinndeere ni maa gbo. A Orobowamu wo si bala ma ye wa wi wotoro ḥa shɔn maa tile wi ni ma fe ma kari wa Zheruzalem̄ ca.¹⁹ Ki pye ma, Izirayeli woolo mbele wa tara ti yɔnlɔparawa kamenjge kee yeri, pè si yiri ma je Davidi wi wunluwɔ go woolo pe na fo ma pan ma gbɔn nala.

Yenjelə li sila yenle Izirayeli woolo pe malaga gbɔn pe yee ni

(1 Wunlu 12.21-24)

11 ¹Naa Orobowamu wila kaa sɔngɔrɔ ma ye wa Zheruzalem̄ ca, a wì si Zhuda cenle woolo naa Benzhamɛ cenle woolo pe gbogolo. Paa pye nambala maliŋgbɔɔnɔ welimbelə waga cenme naa nafa tijere (180 000), jaŋgo mbe sa malaga gbɔn Izirayeli* woolo sanmbala pe ni, mbe ta mbe Izirayeli tara wunluwɔ pi sɔngɔrɔ mboo kan Orobowamu wi yeri. ²Eεn fo, a Yawe Yenjelə lì si para Yenjelə yon senre yofə* Shemaya wi ni, ma yo fo: ³«Ki yo Salomɔ wi pinambyɔ Orobowamu wi kan, wo ḥa wi yen Zhuda tara wunlunaŋa we, naa Izirayeli

†10.15: 1 Wunlu 11.29-39, Yawe Yenjelə lāa ki kon maga tege mbe jɔlɔgɔ wa Salomɔ wi go woolo pe na wi kapege ko kala na.

woolo mbele fuun pe yen Zhuda cenle woolo naa Benzhamē cenle woolo pe kan ma yo fo: ⁴Pa Yawe Yenjēle lì yo yeen fo: Yaga ka yiri mbe sa to ye sefennē pe na malaga ni. Ye ni fuun nungba nungba ye sōngorō yaa kee ye yinrē, katugu ki kala na pa lì yiri mi yeri.» A leeple pè si logo Yawe Yenjēle li yeri, mee sōngorō ma kari, ma malaga ki yaga Yerobowamu wi ni.

Orobowamu wìla malaga sigemboro kan ma cara ta maga

⁵Kona, a Orobowamu wì si cen wa Zheruzalem̄ ca. A wì si malaga sigemboro kan ma cara ta maga wa Zhuda tara ti ni. ⁶Ki cara to lari nda Betileem̄ ca, naa Etamu ca naa Tekowa ca, ⁷naa Beti Zuri ca, naa Soko ca, naa Adulamu ca, ⁸naa Gati ca, naa Maresha ca, naa Zifu ca, ⁹naa Adorayimu ca, naa Lakishi ca, naa Azeka ca, ¹⁰naa Zoreya ca, naa Ayalɔn ca konaa Eburon̄ ca ki ni. Ki cara nda ti ni fuun pa tìla pye wa Zhuda tara konaa wa Benzhamē tara ti ni. Wìla malaga sigemboro kan ma ki cara ti maga. ¹¹Wìla ki malaga sigemboro ti gbegele mari kan jenjē. Kona, a wì si teele tegetege wa ti ni, ma yarilire tegesara gbegele wa, naa sinmē konaa duven tegesara ni. ¹²Tuguron̄ sigeyaara* tugboorō naa njaanra la pye wa ki cara ti ni fuun nungba nungba ti ni. Wìla ti a ki cara tì fanjga ta fo jenjē. Zhuda

tara naa Benzhamē cenle woolo pe tara tìla pye wo kée na.

Saraga wɔfennē naa Levi setirige piile pàa pan ma taga Orobowamu wi na

¹³Kona, a saraga wɔfennē* poro naa Levi setirige piile* mbele pàa pye wa Izirayeli tara ti lagapyew ki ni, pè si yiri wa pe tara ti ni fuun ti ni ma pan ma taga Orobowamu wi na. ¹⁴Levi setirige piile pàa yiri wa pe cara ti ni konaa ti kanjgara na lara nda pàa ta pe woro ti ni, ma pan wa Zhuda tara konaa wa Zheruzalem̄ ca, katugu Yerobowamu naa wi pinambiile pe ni pàa pe yegē kɔn Yawe Yenjēle li saraga* wɔgɔtunjgo ki na. ¹⁵Yerobowamu wìla leeple pele wɔ wi yε ma pe tege saraga wɔfennē wa sunzara nda wa tinndiyē pe na ti go na, a poro na sikapen̄ yanleel̄ konaa napen̄ mbele wìla gbegele pe gbogo[†]. ¹⁶Kona, Izirayeli cengel̄ woolo mbele fuun pàa pye na jaa mbaa Yawe Yenjēle, Izirayeli woolo Yenjēle li gbogo pe kotogo ki ni fuun ni, pè si taga Levi setirige piile pe na ma kari wa Zheruzalem̄, mbe saa saara woo Yawe Yenjēle, pe teleye Yenjēle li yeri. ¹⁷Kì pye ma, pàa yeresaga kan Zhuda tara wunluwɔ pi yeri konaa ma fanjga kan Salomo pinambyɔ Orobowamu wi yeri fo ma saa gbɔn yele taanri; katugu wìla tanga wa Davidi naa

[†]11.15: Levi 17.7.

Salom̄ pe tulugo ki ni yele taanri ni.

Orobowamu wi go woolo

¹⁸ Orobowamu wila Yerim̄ti sumborombyo Mahalati wi p̄ori wi jo. Yerim̄ti wila pye Davidi pinambyo. Mahalati no wo lawi ja Abihayili. Abihayili to wo lawi ja Eliyabu. Eliyabu wila pye Zhese pinambyo. ¹⁹ Orobowamu wi jo wila pinambiile se wi kan, poro la wele Yehushi, naa Shemariya konaa Zahamu. ²⁰ Ko punjo na, a wì si Abisalom̄mu[†] sumborombyo Maaka wi le wi jo. A Maaka wì si piile pele se wi kan, poro la wele Abiya, naa Atayi, naa Ziza konaa Shelomiti. ²¹ Abisalom̄mu sumborombyo Maaka wila Orobowamu wi ndanla ma we wi jeele sanmbala naa wi cenfenne pe ni fuun pe na. Wi japorimbolo p̄aa pye ke ma yiri k̄ol̄taanri. Wi cenfenne poro la pye nafa taanri. Wi pinambiile p̄aa pye nafa ma yiri k̄ol̄taanri, wi sumborombiile p̄aa pye nafa taanri. ²² Kona, a Orobowamu wì si ȳekeere ti kan Maaka pinambyo Abiya wi yeri, maa tege wi to seyeenle pe go na, katugu wila pye na jaa wo mbe ka pye wunluwo. ²³ Wila tijinliwe ta maa pinambiile pe ni fuun pe jaraga wa Zhuda tara naa Benzhamē cenle woolo pe tara cagb̄or̄ ti ni, to nda p̄aa malaga

sigemboro kan mari maga we. Wila yarilire legere kan pe yeri konaa ma jeele legere lagaja pe kan fo jenḡe.

Ezhipiti tara wunlunaja Shishaki wila pan ma to Zhuda tara ti na

(1 Wunlu 14.25-28)

12 ¹Naa Orobowamu wi wunluwo p̄ila kaa yeresaga ta, a wo jate wì fanjga ta wa wunluwo pi na, a wì si je Yawe Yenj̄ele li lasiri* wi na. A Izirayeli* woolo pe ni fuun pè si taga wi na. ²Orobowamu wi wunluwo pi yele kangurugo wolo li ni, a Ezhipiti tara wunlunaja Shishaki wì si pan ma to Zheruzalemu ca ki na malaga ni, katugu p̄aa pye mbasinmbele Yawe Yenj̄ele li ni. ³Malaga gb̄onwotoroye waga kele naa cenme shyen (1 200) p̄aa pye wi yeri konaa sh̄on lugufenne waga nafa taanri (60 000) ni. Wila yiri wa Ezhipiti tara ma pan malijgb̄onlo legere ni, mbele pe ȳon ki saa ya jen mbe jiri. Poro la wele Libi tara fenne, naa Suki cenle woolo konaa Kushi tara fenne pe ni[†]. ⁴A wì si Zhuda tara cara nda p̄aa malaga sigemboro kan mari maga ti sh̄o fo ma saa gb̄on wa Zheruzalemu ca.

⁵Kona, a Yenj̄ele ȳon senre yof̄* Shemaya wì si kari wa Orobowamu wo naa Zhuda tara teele pe yeri wa

*11.20: 2 Sami 3.3; 1 Kuro 3.2.

†12.3: Kushi tara, Lew̄oł̄o tara laga ko kayi. Kila Ezhipiti tara laga ka le ma saa pinle Sudan tara laga ka ni.

Zheruzaleemu ca, poro mbele pàa saa gbogolo wa, naa Shishaki wila kaa na yøngø pe ni we. A wì si pe pye fɔ: Pa Yawe Yenjelè lì yo yeen fɔ: «Yè je na na, ki kala na mi fun mì je ye na mbe ye le Shishaki wi kee.»

⁶Kì pye ma, a Izirayeli tara teele poro naa wunlunaja wi ni pè si pe yee tirige Yenjelè li yegé sɔgɔwɔ ma yo fɔ: «Yawe Yenjelè li yen ma sin!»

⁷Naa Yawe Yenjelè lìa kaa ki yan pè pe yee tirige, a lì si para Shemaya wi ni naa ma yo fɔ: «Kì kaa pye pè pe yee tirige, mi se pe tɔngɔ. Sanni jenri mi yaa pe shɔ. Mi se ti Shishaki wilan nangbanwa gboɔ pi kayaŋga wɔ Zheruzaleemu ca ki ni. ⁸Konaa ki ni fuun, pe yaa la tunjgo piin wi kan. Ki ka pye ma, mbaa tunjgo piin mi kan nakoma mbaa tunjgo piin tara sannda ti wunlumbolo pe kan ki yen yegé ɳga na, pa pe yaa ki jen.»

⁹Kona, a Ezhipiti tara wunlunaja Shishaki wì si saa to Zheruzaleemu ca ki na, ma Yawe Yenjelè li shèrigo gbɔgɔ* yarijende to naa wunluwɔ go yarijende ti koli. Wila ti ni fuun ti koli. Salomɔ wìla tugurɔn sigeyaara* nda gbegele te ni, wila ti lè ma kari ti ni[†].

¹⁰A wunlunaja Orobowamu wì si tuguyenre woro gbegele mari tege wa nda ti yɔnlɔ. Wila ti kan wunluwɔ go yeyɔngø kɔrsifenne pe yeri. ¹¹Sanga o sanga wunlunaja wi kaa kee wa Yawe Yenjelè li

shèrigo gbɔgɔ ki ni, laga kɔrsifenne pe ma pan mari le ma kari ti ni; ko puŋgo na pe mèe sɔngɔrɔ ma pan mari tege wa kɔrsifenne pe go ki ni. ¹²Naa Orobowamu wìla kaa wi yee tirige, a Yawe Yenjelè li naŋbanwa pì si sogo li na wi kanjgɔlɔ, kì pye ma, li sila wi tɔngɔ pew. Mà jen yarijende la pye wa Zhuda tara ti ni bere.

Wunlunaja Orobowamu wi kunwɔ

(1 Wunlu 14.21-24,29-31)

¹³Wunlunaja Orobowamu wìla yeresaga kan wi wunluwɔ pi yeri wa Zheruzaleemu ca, a wila wi wunluwɔ pi piin na kee yegé. Wìla ta yele nafa shyen ma yiri nunjba mèe cen wunluwɔ pi na. Yele ke ma yiri kɔlɔshyen wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzaleemu ca, ko ɳga Yawe Yenjelè lìa wɔ[†] Izirayeli cengèle ke ni fuun ke sɔgɔwɔ mbaa li yee nari wa we. Orobowamu nɔ pàa pye naa yinri Naama, ma yiri wa Amɔ cенle li ni. ¹⁴Ijga ki yen kapege ko Orobowamu wìla pye, katugu wi sila yenle mbaa Yawe Yenjelè li lagajaa wi kotogo ki ni fuun ni.

¹⁵Orobowamu wi kapyegele konjbanŋgala koro naa puŋgo wogolo ke ni, ke yen ma yɔnlɔgɔ wa Yenjelè yɔn senre yofɔ Shemaya wo naa yariyanra yanfɔ Ido pe kapyegele sewɛ wi ni, wo ɳja setirige piile pe mère ti

[†]12.9: 1 Wunlu 10.16-17; 2 Kuro 9.15-16.

[†]12.13: Dete 12.5; 1 Wunlu 11.36; 2 Kuro 6.6.

yen ma yɔnłęgɔ wa wi ni we. Malaga la pye Orobowamu wo naa Yerobowamu pe sɔgɔcɔ sanga pyew.¹⁶ A Orobowamu wì si kaa ku ma taga wa wi teleye pe na. A pè suu le wa Davidi ca ki ni[†]. A wi pinambyo Abiya wì si cen wunluwɔ pi na wa wi yɔnłɔ.

Zhuda tara wunlunaja Abiya wi sanga

(1 Wunlu 15.1-8)

13¹ Yerobowamu wi wunluwɔ pi yele ke ma yiri kɔłtaanri wolo li ni, a Abiya wì si cen wunluwɔ pi na Zhuda tara ti go na.² Wila yele taanri pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalem ca. Wi nò paa pye naa yinri Mikaya. Mikaya wila pye Uriyeli sumborombyo ma yiri wa Gibeya ca.

Malaga la pye Abiya naa Yerobowamu pe sɔgɔcɔ. ³ Abiya wila saa to malaga ki na maliŋgbɔɔnlɔ welimbele waga cenme tijere (400 000) ni, mbele pè malaga gbɔngɔ ki jen. A Yerobowamu wì saa yere malinje wi na mbe to wi na maliŋgbɔɔnlɔ welimbele waga cenme kɔłtaanri (800 000) ni, mbele pè malaga gbɔngɔ ki jen.

⁴ A Abiya wì si yiri ma yere wa Zemarayimu yanwiga ki na, ko ḥga ki yen Efirayimu tara yanwiga ka, mæe yo fɔ: «Yerobowamu naa Izirayeli* woolo pe ni fuun ye logo na yeri. ⁵ Ye mbe ya mbe

yo ye sigi jen mbe yo fɔ Yawe Yenjèle, Izirayeli woolo Yenjèle làa wunluwɔ pi kan Davidi naa wi setirige piile pe yeri fɔ sanga pyew wi le? Làa yɔn finliwɛ* le ki wogo ki na, mba pi se ya kanŋga. ⁶ Eεn fɔ Nebati pinambyo Yerobowamu ḥja wila pye Davidi wi pinambyo Salomɔ wi tunmbyee, a wì si yiri ma je wi tafɔ wi na.⁷ Leele mbele pe yen kayɔngɔ fu ma pye lejagala, a poro pèle si saa taga Yerobowamu wi na, mæe je Salomo wi pinambyo Orobowamu wi na. Orobowamu wila pye lefɔnmbyo, wi kotogo ki sila pye ma yere wi na, wi sila ya mbe yere mbe pe sige. ⁸ Koni ye yen naga yaan ndee ye yaa ya Yawe Yenjèle li wunluwɔ pi ni wi le, po mba lì kan Davidi wi setirige piile pe yeri we? Ye yen ma lege jenjɛ, Yerobowamu wila napire yanlere nda gbegele te ni ye kan, to ti yen ye yeri ye yarisunndo[†]. ⁹ Arɔn* setirige piile mbele pe yen Yawe Yenjèle li saraga wɔfennɛ* poro naa Levi setirige piile* pe ni, a yè pe purɔ, mæe saraga wɔfennɛ pele yegɛ wɔ ma pe tege ye ye paa yegɛ ḥga na cengele ke maa ki piin tara sannda ti ni. Lere ḥja fuun ka ya pan napɔlɔ yirifɔnɔ nungba naa simbapene kɔłshyen ni, jaŋgo poo le saraga* wɔgɔtunŋgo ki ni, ye ma ko fɔ wo pye saraga wɔfɔ, wila tunŋgo piin ye yarisunndo nda ti woro Yenjèle ti kan.

[†]12.16: 2 Sami 7.5.

[†]13.8: 1 Wunlu 12.28.

¹⁰ «Woro wo na, Yawe Yenjèle lo li yen we Yenjèle le. Wee je li na. Saraga wɔfenne mbele paa tunjgo piin li kan poro pe yen Arɔn setirige piile wele[†]. Levi setirige piile poro pe yen pe sagafenne tunjgo ki na. ¹¹ We maa saara sogoworo* woo Yawe Yenjèle li yeri pilige pyew pinliwé naa yɔnlɔkɔgɔ, na wusuna nuwɔ taan* wi sori li kan. Buru ḥa pe ma kan Yenjèle yeri, we maa wi teri li kan wa tabali kpoyi* wi na[†]. Yɔnlɔkɔgɔ pyew we ma te fitanladaga wi fitanlaye pe mu; katugu we yen na tanri Yawe Yenjèle, we Yenjèle li senyoro ti na, ma si yala yoro wo je ti na. ¹² Ye wele, Yenjèle li yen we ni ma pye we go na. Mbaanra nda ti maa magala yinrigi[†] ti yen laga li saraga wɔfenne pe yeri, pe yen ma gbegele mberi win mbe malaga kɔnno li wa ye mege ni. Izirayeli woolo, yaga ka malaga gbɔn Yawe Yenjèle, ye teleye Yenjèle li ni, katugu ye se cew ta wa ki kala na li ni.»

¹³ Ki sanga wi ni, a Yerobowamu wì suu malingbɔɔnlɔ pele torogo, a pè saa lara wa Zhuda tara malingbɔɔnlɔ pe punjgo na, a sanmbala poro si koro ma yegé wa pe yeri, ma Zhuda tara woolo pe wa nandogomɔ. ¹⁴ Kona, a Zhuda tara malingbɔɔnlɔ pè si pe yee yan pè pe wa njolo, na malaga gbɔɔn pe ni, pele yen pe yegé, pele yen pe punjgo na. Kì kaa pye ma, a pè

si gbele ma Yawe Yenjèle li yeri. A saraga wɔfenne pè si mbaanra ti win. ¹⁵ A Zhuda tara malingbɔɔnlɔ pè si koro le ma malaga kɔnno li wa. Ma pe ta paa jɔrɔgi, a Yawe Yenjèle lì si Yerobowamu wo naa Izirayeli tara malingbɔɔnlɔ pe ni fuun pe gbɔn wa Abiya naa Zhuda tara woolo pe yegé. ¹⁶ A Izirayeli woolo pè si fe Zhuda tara woolo pe yegé. A Yawe Yenjèle lì si Izirayeli woolo pe le Zhuda tara woolo pe kɛe. ¹⁷ Abiya naa wi malingbɔɔnlɔ pe ni, pàa Izirayeli woolo pe ya fɔ jenje. Pàa Izirayeli malingbɔɔnlɔ welimbele waga cènme kaŋgurugo (500 000) poro gbo pe ni. ¹⁸ Ki wagati wi ni, Izirayeli woolo poro la go sogo, a Zhuda tara woolo poro fanjga ta, katugu pàa pe jigi wi taga Yawe Yenjèle, pe teleye Yenjèle li na. ¹⁹ Abiya wìla taga Yerobowamu wi na maa purɔ, ma cara ta shɔ wi yeri. To ti yen Beteli ca naa ki kanjgara na kapire ti ni, naa Yeshana ca naa ki kanjgara na kapire ti ni konaa Efirɔn ca naa ki kanjgara na kapire ti ni. ²⁰ Abiya wi wunluwɔ sanga wi ni fuun wi ni, Yerobowamu wi sila fanjga ta naa. Ko punjgo na, a Yawe Yenjèle lì suu gbɔn, a wì si ku. ²¹ Eén fɔ, a Abiya wi wunluwɔ pì si yeresaga ta. Wìla pɔri jeele ke ma yiri tijere, mèe se pinambiile nafa ma yiri shyen naa sumborombiile ke ma yiri kɔgɔlɔni.

[†]13.10: Eki 28.1; Levi 8.

[†]13.11: Levi 24.5-9.

[†]13.12: Nɔmbu 10.9.

²² Abiya wi kapegele sanjgala, naa kagala ḥegele wila pye konaa senre nda wila yo ti yen ma yonlęgo wa Yenjelę yon senre yofɔ* Ido wi nandowo senre sewe wi ni.

²³ A Abiya wì si kaa ku ma taga wa wi teleye pe na. A pè suu le wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ Asa wì si cen wunluwo pi na wa wi yonlę.

Zhuda tara wunlunaja Asa wi wunluwo sanga

(1 Wunlu 15.9-12)

Asa wi wunluwo sanga wi ni
14¹ ḥaga ki yen ma yon konaa
 ma sin ko Asa wila pye Yawe Yenjelę, wi Yenjelę li yege na.
² Wila yarisunndo nda tila pye cengèle kele yege woro ti saraga wɔsara* ti kɔ mari wɔ wa tara ti
 ni konaa sunzara nda wa tinndiye pe na ti ni. Wila sinndeere titɔɔnra
 nda pàa yerege yerege ti gbɔn mari yaari konaa ma yarisunngo Ashera* ki tiyagala ke kɔnlę†.
³ Wila ki yo Zhuda tara woolo pe kan ma yo fɔ pe mara Yawe Yenjelę, pe teleye Yenjelę li na,
 konaa paa tanri li lasiri* naa li ḥasegele ke na.⁴ Wila sunzara nda wa tinndiye pe na to naa wusuna
 nuwɔ taan* saara wɔsara† ti jɔgo mari wɔ wa Zhuda tara cara ti ni

fuun ti ni. A tara tì si yeyinjge ta wi wunluwo sanga wi na.⁵ Ma tara ti ta ki yeyinjge sanga wi na, a wì si malaga sigecara kan wa Zhuda tara. Malaga kpe sila to pe na ki sanga wi ni, katugu Yawe Yenjelę làa wogosaga kan wi yeri.⁶ Asa wila Zhuda tara woolo pe pye fɔ: «Ye pan wege cara nda ti kan, we malaga sigemboro kan weri maga, naa sanjgazoye ni mbaa ti kɔrɔsi, we kɔɔrɔ lele yeyɔnrɔ ti na tugurɔn sigeyaara ni ti na. Tara ti nda we yege sɔgɔwɔ ma kari, katugu wè Yawe Yenjelę, we Yenjelę li lagaja. A lì yeyinjge kan we yeri kee ki ni fuun ki na.»

Kì pye ma, a pè si to tunjgo ki na, ma ya ma cara ti kan cew ni.

Asa wila ya Kushi tara fenne pe ni

⁷ Asa malingbɔɔnlɔ mbele pàa pye Zhuda tara nambala pàa pye waga cènme taanri (300 000). Pe ni fuun pàa pye tugurɔn sigeyaara* tugbɔɔrɔ konaa njaanra ni. Wi malingbɔɔnlɔ mbele pàa pye Benzhamè cènle woolo pàa pye nambala waga cènme shyen naa nafa tijere (280 000). Tugurɔn sigeyaara jegele jegele la pye pe yeri. Pe ni fuun pàa pye sandiga wɔnfenne konaa malingbɔɔnlɔ welimbélé.

[†]14.2: 1 Wunlu 15.13.

[†]14.4: Levi 26.30.

⁸Kona, a Kushi tara[†] fenne naŋa Zera[†] wì si yiri mbe sa to pe na malinjgbɔɔnlɔ miliyɔn nungba (1 000 000) ni, naa malaga gbɔnwotoroye cenme taanri (300) ni. Wìla kari fo ma saa gbɔn wa Maresha ca ki na. ⁹A Asa wì si yiri maa fili mbe to wi na. A ki malinjgbɔɔnlɔ ŋgbeleye shyen yì si saa yere malinje wi na wa Zefata gbulndege ki ni, wa Maresha ca ki tanla. ¹⁰Kona, a Asa wì si Yawe Yenjelé, wi Yenjelé li yenri ma yo fo: «Yawe Yenjelé, lere wo wa kpe se ya mbe lere ḥa wi fanjga kì kologo wi shɔ fanjga fo wi yeri na mboro ma. Ki kala na, pan ma we saga we Yenjelé, na Yenjelé, katugu mboro ma yen we keendagaserege. Ma mege ko fanjga na wè pan mbe to ki malinjgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ na li na. Yawe Yenjelé, mboro ma yen we Yenjelé. Maga ka ti senwee mbe fanjga ta ma na.»

¹¹Kona, a Yawe Yenjelé lì si Kushi tara fenne pe gbɔn wa Asa naa Zhuda tara fenne pe yegɛ. A Kushi tara fenne pè si fe. ¹²Asa naa wi woolo pe ni pàa taga pe na ma pe purɔ fo wa Gerari ca. Kushi tara fenne pe legere la toori ma ku, wa kpe sila shɔ mbe koro yinwege na, katugu Yawe Yenjelé lo naa li malinjgbɔɔnlɔ pe ni pàa

pe tɔngɔ. Asa naa wi woolo pe ni pàa yarilegere koli ma kari ti ni.

¹³Pàa ya Gerari ca ki kanjgara na cara ti ni fuun ti ni, katugu Yawe Yenjelé làa fyere gbɔrɔ wa ki cara ti woolo pe na. A pè sigi cara ti ni fuun ti san maga yaara ti koli. Mà jen yarilegere la pye wa ti ni nda pe mbaa ya koli. ¹⁴Pàa yaayoro ŋgbeleye yi paara yinre ti jaanri fun, ma simbaala naa sikaala legere koli konaa yɔngɔmeyɛ legere ni. Ko punjo na, a pè si sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalem̄ ca.

Asa wìla sherege konɔ li gbegele mali tege naa fɔnɔgɔ

(1 Wunlu 15.13-15)

15 ¹Kona, a Yenjelé li yinne lì si tigi ma ye Obedi pinambyɔ Azariya wi ni. ²A wì si yiri ma kari wa Asa wi yeri ma saa wi pye fo: «Asa, naa Zhuda tara woolo pe ni fuun konaa Benzhamɛ cenlɛ woolo, ye logo na yeri. Na yaga pye Yawe Yenjelé li ni, li yaa pye ye ni. Na yaga li lagaja, ye yaa li yan. Eén fo, na yaga je li na, li yaa je ye na. ³Maga le wa wagati titɔnlɔwɔ ni, Yenjelé jennɛ sila pye Izirayeli* woolo pe yeri. Saraga wɔfɔ* sila pye pe yeri mbaa pe kara, lasiri* sila pye pe yeri[†]. ⁴Eén fo ma pe ta wa pe jɔlcɔgɔ ki ni, pè sɔngɔrɔ ma pan Yawe

[†]14.8: Kushi tara, Lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka le ma saa pinle Sudan tara laga ka ni.

[†]14.8: Ki yaa pye Zera wìla pye Ezhipiti tara malinjgbɔɔnlɔ pe togbɔ wo wa.

[†]15.3: Ki yaa pye ki laga ŋga ki yen na para kití kɔnfenne pe wagati wo senre na (Kiti 2.10-23).

Yenjelé, Izirayeli woolo Yenjelé li kɔrɔgɔ. Pèli lagaja, a lì ti pèli yan.⁵ Ki wagati wi ni, mbele fuun pàa pye na kee lara na, na sɔngɔrɔ na paan, pe sila pye yeyinjége kpe na, katugu jɔlɔgɔ la pye tara woolo pe ni fuun pe na.⁶ Malaga kìla pye na gbɔɔn lagapyew. Cenlé la ma cenlé la tɔngɔ, ca ka ma ca ka tɔngɔ, katugu Yenjelé lāa pye na pe jɔlɔ jɔlɔgɔ cenlé legere ni.⁷ Eεn fɔ yoro wo na, ye gbegele ye yere jeŋge, yaga ka ti ye wire ti fanla ye na, katugu kapyere nda yaa piin ti tɔnli wi yaa ka kan ye yeri.»

⁸ Naa wunlunaja Asa wìla kaa ki senre ti logo, ma Yenjelé yɔn senre yofɔ* Azariya ḥa wìla pye Obèdi pinambyɔ wi Yenjelé yɔn senyoro ti logo, a wì si kotogo ta. A wì si yarisunndo tijangara ti wɔ wa Zhuda tara ti ni fuun ti ni naa Benzhamè tara ti ni, konaa wa cara nda wìla malaga gbɔn mari shɔ wa Efirayimu tara yanwira ti na ti ni. Yawe Yenjelé li saraga wɔsaga* ḥga kìla pye wa li shérigo gbɔgɔ* ki ndɔgɔrɔ ti yεgε, a wì sigi gbegele naa fɔnɔgɔ.⁹ Kona, a wì si Zhuda cenlé woolo nambala pe ni fuun naa Benzhamè cenlé woolo nambala pe gbogolo, naa Efirayimu cenlé woolo nambala pe ni, naa Manase cenlé woolo nambala konaa Simeyɔn cenlé woolo nambala mbele pàa yiri wa Izirayeli woolo pe ni ma pan pe ni. Poro pe ni fuun mbele poro la saa taga wi na, katugu pàa ki

yan fɔ Yawe Yenjelé, wi Yenjelé li yen wi ni.¹⁰ Pàa pe yee gbogolo wa Zheruzalem̄ ca wunlunaja Asa wi wunluwɔ pi yele ke ma yiri kaŋgurugo wolo li yenje taanri wogo ki ni.¹¹ Ki pilige ki ni, a pè si saara* wɔ Yawe Yenjelé li yeri ma yiri wa yaara nda pàa koli ti ni. To la pye nère cenmè kɔlɔshyen (700), naa simbaala konaa sikaala waga kɔlɔshyen (7 000).¹² Kona, a pè sigi yɔn fɔlɔ kɔn mbaa Yawe Yenjelé, pe teleye Yenjelé li lagajaa pe kotogo ki ni fuun ni konaa pe jatere wi ni fuun ni.¹³ Pàa yo fɔ: Na lere ḥa fuun woro na Yawe Yenjelé, Izirayeli woolo Yenjelé li lagajaa, wi yen pyɔ nakoma leleɔ o, wi yen naŋa nakoma jεlε o, wi daga poo gbo.¹⁴ A pè si wugu ki na Yawe Yenjelé li kan magaŋgbɔlɔ ni, ma jɔrɔgɔ, konaa ma mbaanra naa simbapene yεenre mbaanra ti win.¹⁵ Zhuda tara woolo pe ni fuun pàa pye na yɔgɔri ki wuguro ti kala na, katugu pàa ki wuguro ti pye pe kotogo ki ni fuun ni. Pàa Yawe Yenjelé li lagaja nandanwa ni, a lì ti a pèli yan. A lì si wogosaga kan pe yeri kee ki ni fuun na.

¹⁶ Wunlunaja Asa wìla wi mama Maaka wi laga yere wa wunlunjɔ censaga ki na, katugu wo la yarisunjɔ Ashera* ka gbegele wi yee kan. Asa wìla ki yarisunjɔ ki gbɔn maga jaanri maga pye muwe, maa le ma saa pi sogo wa Sedirɔn lafogo gbunlundege ki ni.¹⁷ Eεn fɔ,

[†]15.12: Dete 4.29.

ali mbege ta Asa wìla wi kotogo ki ni fuun ki kan Yawe Yenjèle li yeri wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, yarisunndo sunzara nda tìla pye wa tinndiyé pe na, ti sila kɔ mbe wɔ wa Izirayeli tara ti ni.¹⁸ Wi to wìla yaara nda tege ti ye Yenjèle li kan konaa wo jate wìla yaara nda tege ti ye li kan, warifuwe, naa te konaa yaara ta yegé ni, wìla ti le ma saa ti tege wa Yenjèle li shérigo gbogó ki ni.

¹⁹ Malaga kpé sila pye naa wa tara ti ni fɔ ma saa gbɔn Asa wi wunluwɔ pi yele nafa ma yiri ke ma yiri kañgurugo wolo li ni.

**Asa wìla yiri mbe malaga gbɔn
Izirayeli tara wunlunaja
Bayesha wi ni**

(1 Wunlu 15.17-22)

16¹ Asa wi wunluwɔ pi yele nafa ma yiri ke ma yiri kɔgɔlɔni wolo li ni, a Izirayeli* tara wunlunaja Bayesha wì si saa to Zhuda tara ti na malaga ni. Wìla malaga sigembogo kan ma Arama ca ki maga, jañgo leeble paga ka ya mbaa yinrigi nakoma mbaa yiin wa Zhuda tara wunlunaja wi tara.² Kì pye ma, a Asa wì si warifuwe naa te wa wɔ wa Yawe Yenjèle li shérigo gbogó* ki yarijende tegesaga konaa wa wunluwɔ go ki yarijende tegesaga ki ni, maa torogo Siri tara wunlunaja Beni Hadadi wi kan, wo ḥa wìla pye ma cen wa Damasi ca, maga yo wi kan fɔ: ³ «Ki yaga mi naa mborowé we yɔn finliwé* le we yee sɔgɔwɔ,»

paa yegé ḥga na ma to wo naa na to wi ni pàa ki pye we. Wele, mi yen naga warifuwe naa ki te ḥja wi torogi ma kan yarikanga. Yɔn finliwé mba pi yen mborowé naa Izirayeli tara wunlunaja Bayesha wi ni ye sɔgɔwɔ, ma kari ma saa jɔgɔ, jañgo wi kari wi laga na na..»

⁴ A Beni Hadadi wì si yenle wunlunaja Asa wi senre ti na, mèe wi malingbɔɔnlɔ teeble pele torogo, a pè saa to Izirayeli tara cara ti na. Pàa ya Iyɔn ca ki ni, naa Dan ca ki ni, naa Abeli Mayimu ca ki ni konaa Nefitali tara cara nda tìla pye yarilire tegesara ti ni. ⁵ Naa Bayesha wìla kaa ki senre ti logo, a wì si Arama ca mbogo ki yaga maa tunndo ti yerege. ⁶ Kona Bayesha wìla pye na Arama ca mbogo ki kanni sinndeere naa tire nda ni, a wunlunaja Asa wì si Zhuda tara woolo pe ni fuun pe gbogolo ma yo pe sari koli pe pan ti ni. A wì siri tege ma Geba naa Mizipa cara ti kan ti ni.

⁷ Ki wagati wi ni, a yariyanra yanfɔ Hanani wì si kari wa Zhuda tara wunlunaja Asa wi yeri, ma saa wi pye fɔ: «Kì kaa pye Siri tara wunlunaja wo mà pye ma keendagaserege, mèe Yawe Yenjèle, ma Yenjèle lo pye ma keendagaserege, ki kala na, Siri tara malingbɔɔnlɔ pè shɔ ma yeri. ⁸ Ma yee nawa to ki na fɔ Kushi tara fenne naa Libi tara fenne pàa malingbɔɔnlɔ ḥgbélege fanjga wogo gbegélé, naa malaga gbɔnwotoroye konaa

shɔn lugufenne legere ni. Ma si yala Yawe Yenjèle làa pe le ma kɛe, katugu maa li pye ma keendagaserege. ⁹Mà jen Yawe Yenjèle li maa tara ti lagapyew ki wele na toro; mbele fuun pè pe yee kan li yeri pe kotogo ki ni fuun ni, li maa yeresaga kaan pe yeri. Mà tjinliwè fu kala pye wa ki kala na li ni. Ki kala na mbege lè yinjɔ wo ni, malaga ki se kɔ ma na.» ¹⁰A wunlunaja Asa wì si nawa ḥgban yariyanra yanfɔ wi ni jenjè, a wì si ti a pò yigi maa le kaso, wi tɔrɔ ti ni ḥgbere na, katugu senre nda wìla yo wi na, tìla kɔnrɔ lenje wi ni. Ki wagati wi ni, a wunlunaja Asa wì sigi kan tara woolo pele na, na pe jɔlɔ.

Wunlunaja Asa wi kunwɔ

(1 Wunlu 15.23-24)

¹¹Asa wi kapyegele, ke konjbanjgala naa puŋgo wogolo, ke yen ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara naa Izirayeli tara wunlumbolo pe sewɛ wi ni. ¹²Asa wi wunluwɔ pi yele nafa ma yiri ke ma yiri kɔlɔjere wolo li ni, a yambewe pà si to wi tɔrɔ ti na. Tìla pye naa yaa fɔ jenjè. Konaa ki ni fuun, ali mboo ta ki yama pi na, wi sila Yawe Yenjèle li lagaja, eен fɔ were pyefenne poro wìla pye na yewe.

¹³A Asa wì si kaa ku ma taga wa wi teleye pe na. Wi wunluwɔ

pi yele nafa shyen ma yiri nuŋgbɑ wolo li ni ko wìla ku. ¹⁴A pè suu le fanra nda wìla wɔ ka nuŋgbɑ ni[†] wa Davidi ca ki ni[†]. Pàa wi sinjè sinleyaraga ka na, ḥga pàa latikɔrɔ nuwɔ taan naa sinme nuwɔ taanyaara legere wo wa ki na. Tìla gbegele ma yala nuwɔ taanyaara gbegelefenne pe gbegeleɔmɔ pi ni. A pè si kasɔn gbɔgɔ gberi wi mege ni maa gbɔgɔ.

Zhuda tara wunlunaja Zhozafati wi sanga

17 ¹Kona, a Asa wi pinambyɔ Zhozafati wì si cen wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ. Wila fanjga kan wi wunluwɔ pi yeri Izirayeli* woolo pe mege ni. ²Zhuda tara cara nda fuun pàa malaga sigemboro kan mari maga, wìla malinjbɔɔnlɔ ḥgbeye tegetege wa ti ni, ma malinjbɔɔnlɔ tegetege wa Zhuda tara ti lagapyew ki ni konaa wa cara nda wi to Asa wìla shɔ wa Efirayimu tara ti ni[†]. ³Yawe Yenjèle làa pye Zhozafati wi ni, katugu wìla tanga ma yala wi tele Davidi wi tangalɔmɔ pi ni wa wi wunluwɔ pi lesanga wi ni. Wi sila yenle mbe mara yarisunndo Baali* ti na. ⁴Een fɔ wìla pye mara wi tele wi Yenjèle li na, na tanri na yala li ḥgasägele ke ni. Wi sila ki pye paa yegɛ ḥga na Izirayeli woolo pàa pye naga piin.

[†]**16.14:** Kìla pye faa wunlunaja ka ku wa Izirayeli tara, pe ma kasɔn gbɔgɔ gberi wi mege ni maa gbɔgɔ.

[†]**16.14:** 2 Sami 5.7.

[†]**17.2:** 2 Kuro 15.8.

⁵Kì pye ma, a Yawe Yenjèle lì suu wunluwɔ pi kan yeresaga ni. Zhuda tara woolo pe ni fuun pàa pye na kee yarikanra ni Zhozafati wi kan. Wila yarijendé legere ta konaa ma megbɔgɔ ta jenjé. ⁶Wila kotogo le wi yee ni mbaa tanri Yawe Yenjèle li koŋgolo ke na. Kì pye ma, a wì si sunzara nda wa tinndiye pe na to naa yarisunygo Ashera* ki tiyagala ke wo wa Zhuda tara ti ni.

⁷Zhozafati wi wunluwɔ pi yele taanri wolo li ni, a wì suu legbɔɔlɔ pele torogo wa Zhuda tara cara ti ni pe saa leeple pe kara; poro la wele Beni Hayili, naa Abidiyasi, naa Zakari, naa Netaneyeli konaa Mikaya. ⁸Wila Levi setirige piile* pele pinlɛ pe ni, poro la wele Shemaya, naa Netaniya, naa Zebadiya, naa Azayeli, naa Shemiramoti, naa Zhonatan, naa Adoniya, naa Tobiya, konaa Tobi Adoniya. Saraga wɔfenne* Elishama naa Yoram pàa pinlɛ pe ni fun. ⁹Pàa saa na leeple pe kara wa Zhuda tara ti ni, Yawe Yenjèle li lasiri* sewɛ wo wila pye pe yeri. Pàa Zhuda tara cara ti ni fuun ti yanri na leeple pe kara.

Zhozafati wìla fanjga ta

¹⁰Wunluwɔ tara nda fuun tìla pye ma Zhuda tara ti maga ti woolo pàa pye na fyɛ Yawe Yenjèle li yegɛ. Ki kala na, pe sila yenle mbe malaga gbɔn Zhozafati wi ni. ¹¹Filisiti tara fenne pèle la

pye na paan yarikanra ni Zhozafati wi kan konaa na lambo sara wi yeri penjara ni. Larabuye pàa pye na paan simbaala naa sikaala ni wi kan, simbapene waga kɔlɔshyen naa cenme kɔlɔshyen (7 700) konaa sikapene waga kɔlɔshyen naa cenme kɔlɔshyen (7 700). ¹²Zhozafati wìla pye na fanjga taa na kee yegɛ. A wì si wunluwɔ yinre kan wa Zhuda tara cara ti ni konaa ma cara kan mbaa wi kee yaara ti teri wa ti ni. ¹³Wila tunjgo gbɔgɔ pye wa Zhuda tara cara ti ni†. Malingbɔɔnlɔ welimbélé la pye wi yeri ma cen wa Zheruzalemu ca.

¹⁴Ki malingbɔɔnlɔ pe yon ko layi nja, ma yala pe setiriye yi ni. Wa Zhuda cenle li ni, mbele pàa pye teele malingbɔɔnlɔ waga kelengele (1 000) go na poro la wele yeen: Malingbɔɔnlɔ to Adina. Wila pye malingbɔɔnlɔ welimbélé waga cenme taanri (300 000) go na. ¹⁵A malingbɔɔnlɔ to Yohana wì si taga wo na. Wila pye nambala waga cenme shyen naa nafa tijere (280 000) go na. ¹⁶A Zikiri pinambyɔ Amaziya wì si taga wo na. Kìla wi ndanla, a wùu yee kan Yawe Yenjèle li tunjgo ki yeri. Wila pye nambala kotogofenne waga cenme shyen (200 000) go na. ¹⁷Wa Benzhamɛ cenle li ni, Eliyada wìla pye malingbɔɔn kotogofɔ. Nambala waga cenme shyen (200 000) pàa pye wi ni sandira naa tugurɔn sigeyaara* ni pe yeri.

†^{17.13:} Eburuye senre ti ni, nja kì yo fs: *Wila tunjgo gbɔgɔ pye wa Zhuda tara cara ti ni* ki mbe ya logo fun fo yarilire legere la pye wi yeri wa Zhuda tara cara ti ni.

18 A Yehozabadi si taga wo na. Nambala waga cènme naa nafa tijere (180 000) pàa pye wi ni, ma gbegèlè mbe malaga gbɔ̄n. 19 Poro mbele poro pàa pye na tunjgo piin wunlunaja wi kan. Poro la pye pe yε mbele wunlunaja wìla tegetege wa Zhuda tara cara nda fuun malaga sigemboro la pye mari maga ti woolo pe ni.

Zhuda tara wunlunaja Zhozafati wìla yòn finliwe le Izirayeli tara wunlunaja Ashabu wi ni

(1 Wunlu 22.1-28)

18¹ Zhozafati wìla yarijendé² legèrè naa gbɔ̄gɔ̄wɔ̄ gbembe ta. Wìla pɔ̄rɔ̄gɔ̄ pye ma yòn finliwe* le Ashabu wi go woolo pe ni[†]. 2 Yegèlè kele torongɔ̄lɔ̄, a Zhozafati wì si kari wa Ashabu wi yeri wa Samari* ca. A Ashabu wì si simbaala legèrè naa nere legèrè gbo Zhozafati wo naa wi pinleyeenle pe kan. Ko puŋgo na, a wì suu sun ma yo wi pinle wi ni pe sa to Aramɔ̄ti ca ñga wa Galaadi tara ki na[†]. 3 A Izirayeli* tara wunlunaja Ashabu wì si Zhuda tara wunlunaja Zhozafati wi yewe ma yo fɔ̄: «Ma mbe yenle mbe pinle na ni we sa malaga gbɔ̄n Aramɔ̄ti ca ñga wa Galaadi tara ki na le?»

A Zhozafati wì suu yòn sogo ma yo fɔ̄: «Mi yaa pinle ma ni mbe kari, na woolo pe yaa pinle ma woolo pe ni mbe kari. We yaa kari ma ni ja sa malaga ki gbɔ̄n.»

Yenjelè yòn senre yofɔ̄ Mishe wìla Ashabu wi yeri

4 Ko puŋgo na, a Zhozafati wì si Izirayeli tara wunlunaja wi pye fɔ̄: «Koni, ki yaga ma Yawe Yenjelè li yewe gbén.»

5 Kona, a Izirayeli tara wunlunaja wì si Yenjelè yòn senre yofenne* pe yeri ma pe gbogolo. Pàa pye na kee lere cènme tijere (400) wo yeri. A wì si pe yewe ma yo fɔ̄: «We daga mbe kari sa malaga gbɔ̄n Aramɔ̄ti ca ñga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma mii daga mbe kari?»

A pè suu yòn sogo ma yo fɔ̄: «Ma mbe ya mbe kari. Yenjelè li yaa pe le wunlunaja ma kεε.»

6 Eεn fɔ̄, a Zhozafati wì si yewe ma yo fɔ̄: «Naga yen ma, Yawe Yenjelè li yòn senre yofɔ̄ wa yegε woro laga naa, ñja we mbe ya sa Yawe Yenjelè li yewe wa wi yeri?»

7 A Izirayeli tara wunlunaja wì si Zhozafati wi yòn sogo ma yo fɔ̄: «Naja nunjba yen wa, ñja we mbe ya sa Yawe Yenjelè li yewe wa wi yeri. Eεn fɔ̄ wi kala li silan ndanla, katugu wila Yenjelè yòn senre yo mbe sentanra yo na kanjgɔ̄lɔ̄, na sənpere ma. Yimila pinambyɔ̄ Mishe wowi.»

A Zhozafati wì sho fɔ̄: «Wunlunaja, maga ka yo ma.»

8 Kona, a Izirayeli tara wunlunaja wì suu go tunmbyeele pe yegεfɔ̄ wa yeri maa pye fɔ̄: «Kari

[†]18.1: Zhozafati wi pinambyɔ̄ wìla Ashabu sumborombyɔ̄ Atali wi pɔ̄ri wi jɔ̄.

[†]18.2: 1 Wunlu 22.3.

ma sa Yimila pinambyɔ Mishe wi yeri wi pan laga fyaw.»

⁹Kila yala Izirayeli tara wunlunaja wo naa Zhuda tara wunlunaja Zhozafati wi ni pè pe wunluwɔ yaripɔrɔ ti lele ma cencen wa pe wunluwɔ jɔnɔrɔ ti na, wa finliwɛ pyesaga ki ni, wa Samari ca mbogo yeyɔngɔ ki tanla. Yenjɛle yɔn senre yofenne pe ni fuun pàa pye na Yenjɛle yɔn senre yuun wa pe yegɛ sɔgɔwɔ. ¹⁰Kenaana pinambyɔ Sedesiysi wìla yenjɛle gbegele tugurɔn ni wi yee kan, ma sho fɔ: «Pa Yawe Yenjɛle lì yo yeen fɔ: «Ma yaa Siri tara fenne pe gbɔn ki yenjɛle ngele ke ni fɔ mbe sa pe tɔngɔ mbe pe kɔ yeeen pew.» » ¹¹Yenjɛle yɔn senre yofenne pe ni fuun pàa pye naga senre nungba ti yuun fun fɔ: «Yiri ma kari Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki kɔrɔgɔ. Ma yaa ya ki ni. Yawe Yenjɛle li yaa ca ki le mborɔ wunlunaja ma kɛɛ.»

¹²Pitunŋɔ ŋa wìla kari sa Mishe wi yeri, a wo si Mishe wi pye fɔ: «Mishe, Yenjɛle yɔn senre yofenne pè yɔn wa nungba na senjende yuun wunlunaja wi kan. Ma ti ma senyoro ti pye nungba pe woro ti ni. Ma senjende yo wi kan.»

¹³Een fɔ, a Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yenjɛle na yinwege wolo li mege ki na, na Yenjɛle ligə senre nda yo na kan to mi yaa yari leeble pe kan.»

¹⁴Naa Mishe wìla ka saa gbɔn wa wunlunaja wi na, a wunlunaja

wì suu yewe ma yo fɔ: «Mishe, we daga mbe kari sa malaga gbɔn Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki ni lee nakoma we daga mbege yaga?»

A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ta kee fasi! Ma yaa cew ta. Ca woolo pe yaa le ye kɛɛ.»

¹⁵Een fɔ, a wunlunaja wì suu pye fɔ: «Mi daga mbege yo ma kan sa gbɔn yosaga jori fɔ ma wugu, maga ka yaraga ka kpe yo na kan, na kaselege ko ce ma, Yawe Yenjɛle li mege ki na?»

¹⁶A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì Izirayeli woolo pe ni fuun pe yan pè jaraga wa yanwira ti na paa simbaala yen, mbele kɔnrifɔ† woro pe na. Ki kala na, Yawe Yenjɛle lì yo fɔ: «Ki leeble mbele, to woro pe na. Pe ni fuun nungba nungba pe sɔngɔrɔ yeyinjɛ na wa pe yinre.» »

¹⁷A Izirayeli tara wunlunaja wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Mi sigi yo na ma kan? Wila Yenjɛle li yɔn senre yo na kanjɔlɔ ti pye senjɛnde, kaawɔ tipere to ce wi ma yo.»

¹⁸Kona, a Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, ye Yawe Yenjɛle li senre ti logo: «Mì Yawe Yenjɛle li yan lì cen wa li wunluwɔ jɔngɔ ki na, naayeri malingbɔɔnlɔ pe ni fuun pe yen ma yere li tanla, li kalige kɛɛ naa li kamenjɛ ge kɛɛ ki na.» ¹⁹A Yawe Yenjɛle lì sho fɔ: «Ambo wi yaa kari sa Izirayeli tara wunlunaja Ashabu wi fanla mbe ti wi sa to Aramɔti ca ŋga wa Galaadi tara ki na, wi

†18.16: Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17; Eze 34.5; Mati 9.36; Maki 6.34.

kɔ wa malaga ki ni?» A naayeri maliŋgbɔɔnlɔ pè si pe woyoro yo, a tì yiri ti ye ti ye.²⁰ Kona, a yinne là si pan ma yere Yawe Yenjèle li yegɛ sɔgɔwɔ, ma yo fɔ: «Mi yaa saa fanla.» A Yawe Yenjèle lì sili yewe ma yo fɔ: «Ma yaa ki pye mɛle?»²¹ A yinne lì sho fɔ: «Mi yaa yiri sa yagbogowo senre le wi Yenjèle yɔn senre yofenne pe ni fuun pe yɔn.» A Yawe Yenjèle lì sho fɔ: «A, mborɔ wo na, ma mbe ya mboo fanla mboo puŋgo. Yiri ma saga pye ma.»

²² A Mishe wì sho naa fɔ: «Wele, koni Yawe Yenjèle lì yagbogolo yinne le ma Yenjèle yɔn senre yofenne mbele fuun pe yen laga pe ni; katugu Yawe Yenjèle lìgi kɔn maga tɛgɛ mbe jɔlɔgɔ wa ma na.»

²³ Kona, a Kenaana pinambyɔ Sedesiysi wì si yiri ma fulo wa Mishe wi tanla maa nuŋgbolo li gbɔn, mɛe yo fɔ: «Yawe Yenjèle li yinne lì wɔmɔ wɔ mi ni mɛle mɛe saa ye mborɔ ni na para?»

²⁴ A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Pilige ɔga ni maga kaa yiin yumbiile pe ni mbaa lara la toro, kona ma yaa ki jen.»

²⁵ Kona, a Izirayeli tara wunlunaja wì sho fɔ: «Ye Mishe wi lɛ ye kari wi ni wa cafɔ Amɔ wi yeri konaa wa na pinambyɔ Zhouwasi wi yeri.²⁶ Yege yo pe kan fɔ: «Wunlunaja wì yo yege naaja ɔna wi le kasoo, yaa yaakara jenri naa tɔnmɔ jenri kaan wi yeri ko cɛ, fɔ mbe ka sa yiri wa malaga ki na mbe sɔngɔrɔ yeyinjɛ na.»

²⁷ A Mishe wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na maga sɔngɔrɔ mbe pan yeyinjɛ na, kona Yawe Yenjèle lo ma li para na ni, a mìgi yo.» A wì sho naa fɔ: «Yoro sanmbala pyew, yege senre nda ti logo.»

Pàa Ashabu wi gbo malaga na

(1 Wunlu 22.29-35)

²⁸ Kona, a Izirayeli tara wunlunaja wo naa Zhuda tara wunlunaja Zhozafati wi ni pè si yiri ma kari sa to Aramɔti ca ɔga wa Galaadi tara ki na.²⁹ A Izirayeli tara wunlunaja wì si Zhozafati wi pye fɔ: «Mi yaa yaripɔrɔ ta yegɛ le, mbanla cenlɔmɔ pi kanjga mbe kari wa malaga. Eén fɔ mborɔ wo na, mɔɔ wunluwɔ yaripɔrɔ ti yaga ma yee na.» Kona, a Izirayeli tara wunlunaja wì suu yee cenlɔmɔ pi kanjga ma kari wa malaga.

³⁰ Ma si yala, Siri tara wunlunaja wìla konɔ kan wi malaga gbɔnwotoro fevenne teele pe yeri, ma yo fɔ: «Yaga ka to lepile nakoma legbɔɔ na, eén fɔ ye sa to Izirayeli tara wunlunaja wo nuŋgbɑ na.»³¹ Naa malaga gbɔnwotoro fevenne teele pàa kaa Zhozafati wi yan, a pè sho fɔ: «Izirayeli tara wunlunaja wo wi ɔna we.» A wì si gbele ɔgbanga na sagafɔ jaa. A Yawe Yenjèle lì suu saga. Yenjèle lāa Siri tara fenne pe laga wi na.³² Naa malaga gbɔnwotoro fevenne teele pàa kaa ki yan Izirayeli tara wunlunaja wo ma, a pè si sɔngɔrɔ wi puŋgo na.

³³ Kona, a naŋa wà si kaa wanla la wɔn jaga ma wele. A wanla lì si saa Izirayeli tara wunlunaja wì sun wa wi malaga gbɔnderege ki yɔnṛɔti filisaga ka na. A wunlunaja wì suu malaga gbɔnwotoro fevɔ wi pye fɔ: «Wotoro wi yεgε kaw ma wo na ni laga malaga gbɔnsaga ki ni, katugu mì welege.»

³⁴ Eεn fɔ, malaga kìla ḥgban ki pilige ki ni fɔ jεŋge. Pàa Izirayeli tara wunlunaja wi yigi maa yerege wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni, maa yεgε wa wa Siri tara fenne pe yeri, fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔkɔgɔ ki na. A wì si ku ki yɔnlɔkɔgɔ yεgε ki ni.

Yenjεle yɔn senre yofɔ Yehu wìla senjgbanra yo Zhozafati wi na

19¹ Kona, a Zhuda tara wunlunaja Zhozafati wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go yeyinŋge na, wa Zheruzalemu ca. ²A Hanani pinambyɔ Yehu ḥja wìla pye yariyanra yanfɔ wì si saa wunlunaja Zhozafati wi fili maa pye fɔ: «Maga yan ki daga pe lepee wi saga le? Nakoma mbele pe Yawe Yenjεle li panra pe kala li daga mbɔɔn ndanla le? Ki wogo ḥga mà pye ki kala na, Yawe Yenjεle lì nawa ḥgban ma ni fɔ jεŋge. ³Konaa ki ni fuun, lì kajεŋge yan wa ma ni bere, katugu yarisunŋgo Ashera* mà ki tiyagala ke ni fuun ke sogo ma ke wɔ laga tara ti ni, mà Yenjεle li lagaja ma kotogo ki ni fuun ni.»

**Zhozafati wìla kanŋguwa le
wa kiti kɔnlɔmɔ pi ni**

⁴ Zhozafati wìla koro ma cen wa Zheruzalemu ca. Ko puŋgo na, a wì si kaa yiri ma tara ti yanri, maga lε wa Berisheba ca ki na, wa yɔnlɔparawa kalige kεe ki na fɔ ma saa gbɔn wa Efirayimu yanwira tara ti na, wa yɔnlɔparawa kamεŋge kεe ki na, jaŋgo mbe Izirayeli* woolo pe pye pe sɔngɔrɔ pe pan Yawe Yenjεle, pe teleye Yenjεle li kɔrɔgɔ. ⁵A wì si kiti kɔnfenne tegetege Zhuda tara cara nda fuun pàa malaga sigemboro kan mari maga ti ni. ⁶A wì sigi kiti kɔnfenne pe pye fɔ: «Yaa kɔrɔsiri piin ḥga ye yaa kaa piin ki ni, katugu ye se kaa kiti kɔŋɔ ki piin leele mege na, eεn fɔ ye yaa kaa ki piin Yawe Yenjεle lo mege na. Li yaa ka pye ye ni mbaa ye sari na ye kaa kiti wi kɔɔn we. ⁷Ki kala na, koni, yaa Yawe Yenjεle li jate jεŋge, ye ye yεe yingiwε jen wa ye kapyere ti ni fuun ti ni, katugu Yawe Yenjεle laa mbasinmε pi kala yaga, laa si yεnle yarikanra na mbe tɔn kaselege na.»

⁸ Ki pyelɔmɔ nuŋgbɑ pi ni, Zhozafati wìla Levi setirige piile*, naa saraga wɔfenne* konaa Izirayeli seye teele pele tegetege wa Zheruzalemu ca paa kasinŋge konɔ li tanri Yawe Yenjεle li yεgε sɔgɔwɔ, konaa mbaa ca woolo pe kiti kɔnkagala ke yεgε woo pe sɔgɔwɔ. ⁹ Senre nda wìla yo ma ḥgban pe ni tori nda fɔ: «Yaa ye

kiti kɔngɔ ki piin, yaa fye Yawe Yenjèle li yege. Yaa ki piin jatere jenje ni konaa ye kotogo ki ni fuun ki ni.¹⁰ Ye sefenne mbele pe yen ma cen wa pe cara ti ni, na paga pan kiti konkala la ni ye kɔrɔgɔ, li yen lere gbokala o, nakoma lasiri* jɔgɔkala o, nakoma ɔgasele jɔgɔkala o, nakoma kondegelé jɔgɔkala o, nakoma kakɔnndegelé jɔgɔkala o, ye pe yeri, jaŋgo paga ka pye jɔgɔfenne Yawe Yenjèle li yege sɔgɔwɔ, mbe ti Yawe Yenjèle li nawa ɔgban ye ni konaa ye sefenne pe ni. Yaa ye tunjgo ki piin ki pyelɔmɔ pi na ma, pa ye yaa pye jeregisaga fu.¹¹ Ye wele, saraga wɔfenne to* Amariya wo wi yaa pye ye go na mbaa Yawe Yenjèle li kapyegele ke ni fuun ke yege woo. Ishimayeli pinambyɔ Zebadiya ḥa wi yen Zhuda cenle woolo pe go na, wo wi yaa pye ye go na mbaa wunluwɔ kagala ke ni fuun ke yege woo. Levi setirige piile pele yaa pye laga ye ni paa kagala yege wɔfenne yen. Ye kotogo le ye yee ni, yaa ki kagala ke piin. ḥa kaa kajɛŋge piin, Yawe Yenjèle li pye wi ni!»

**Mowabu naa Amɔ cengelé
woolo pàa yiri mbe sa to**

Zhuda tara ti na;

Zhozafati wìla Yenjèle li yenri

20¹ Ko puŋgo na, Mowabu cenle woolo, naa Amɔ cenle woolo, mbe pinle Mawɔn cenle woolo pele ni, pè si kari mbe sa malaga gbɔn Zhozafati wi ni.

²A lere wà si pan maga senre ti yo Zhozafati wi kan, ma yo fɔ: «Maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlɔ la na paan mbe to ma na, ma yiri wa kɔgɔje kuwo wi kεe ɔga na, wa Edɔmu tara. Pè yere gbɔn le Hazazɔn Tamari ca, ko kɔrɔ wo yen Eni Gedi ca ye.»

³Kì pye ma, a Zhozafati wì si fye, mɛe ki kɔn maga tɛgɛ mbe Yawe Yenjèle li yewe. A wì sigi yari Zhuda tara woolo pe ni fuun pe kan ma yo pe yenje le*. ⁴A Zhuda tara woolo pe ni fuun pè si gbogolo mbe Yawe Yenjèle li yenri, li pe saga. Leele pàa yiri Zhuda tara cara ti ni fuun ti ni ma pan mbe Yawe Yenjèle li yenri li pe saga. ⁵Kona, a Zhozafati wì si yiri ma yere wo naa Zhuda tara woolo naa Zheruzalemu ca woolo gbogolomɔ pi ni, wa Yawe Yenjèle li sherigo gbɔgɔ* ki ni, ma yege wa wa loŋgo fɔnɔŋɔ ki yeri. ⁶A wì si yenri ma yo fɔ: «Yawe Yenjèle, we teleye pe Yenjèle, mborø ma ma yen Yenjèle wa naayeri wi le? Mborø ma ma yen tara na cengele ke wunluwɔ pi go na wi le? Fanjga naa yawa woro ma ni wi le? Lere kpe se ya yere mbɔɔn sige.

⁷E, we Yenjèle, mbele pàa pye ma cen laga ki tara nda ti ni faa, mì yo mborø màa pe purɔ Izirayeli*, ma woolo pe yege, mɛe ti kan poro mbele pe yen Abirahamu ḥa màa pye maa ndanla wi setirige piile pe yeri ti pye pe woro fɔ sanga pyew? ⁸A pè si cen laga ti ni, mɛe laga kpoyi* kan laga ti ni ma

mege ki na, ma sho fɔ: ⁹«Na jɔlɔgo ka to we na, nakoma malaga, nakoma kaŋgbanga, nakoma tifelege yambewe, nakoma fungo, pa we yaa pan mbe yere laga ki go ŋga ki yegɛ sɔgɔwɔ konaa ma yegɛ sɔgɔwɔ, katugu ma maa ma yee nari laga ki laga kpoyi* ŋga ki ni. Mbe we ta wa we jɔlɔgo gbɔgo ki ni, we yaa gbele mbɔɔn yenri ma we saga. Pa kona ma yaa logo we yeri mbe we shɔ.» ¹⁰Koni, wele, Amɔ cenle woolo, naa Mowabu cenle woolo konaa mbele pe yen ma cen wa Seyiri yanwira tara ti ni, pè pan mbe to we na. Naa Izirayeli woolo pàa yiri wa Ezhipiti tara na paan sanga ŋa ni, ma sila yenle ki na pe ki leeple pe tara ti pari pe toro; eɛn fɔ pàa ti sɔlɔgo ma toro, pe sila ti tɔngɔ†. ¹¹Wele, yegɛ ŋga na pe yen na we sara we! Tasaga ŋga mà kan we yeri, pè pan mbe we purɔ wa ki ni. ¹²E, we Yenjɛle, ma sɔɔn kitit sinjɛ wi kɔn pe na wi le? Katugu we yen fanŋga fu ki maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlo na laa paan mbe to we na li yegɛ sɔgɔwɔ. We yaa ki pye yegɛ ŋga na wee jen. Eɛn fɔ mboron we yen na wele ma we saga.»

Yenjɛle làa cew kan Zhuda tara woolo pe yeri

¹³Zhuda tara woolo pe ni fuun pàa yiri ma yere Yawe Yenjɛle

li yegɛ sɔgɔwɔ, poro naa pe piile tunmɔmbɔlɔ, naa pe jeele konaa pe pinambibile pe ni. ¹⁴Kona, a Yawe Yenjɛle li yinne li si ye Yahaziyeli wi ni. Yahaziyeli wìla pye Levi setirige pyɔ* ma yiri wa Asafu sege ki ni†. Wìla pye Zakari pinambyɔ. Zakari to wo lawi ŋa Benaya. Benaya to wo lawi ŋa Yeyiyeli. Yeyiyeli to wo lawi ŋa Mataniya. ¹⁵A Yahaziyeli wì sho fɔ: «Zhuda tara woolo, naa Zheruzalemu ca woolo konaa mboro wunlunaja Zhozafati ma ni, ye nunjebolo jan ye logo! Yawe Yenjɛle pa li yo yeen fɔ: «Yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na ki maliŋgbɔɔnlɔ janwa gbɔlo na li kala na, katugu ki malaga ŋga yoro ma ye yaa ki gbɔn, eɛn fɔ mi ŋa Yawe Yenjɛle mi na wogo yi. ¹⁶Goto, ye yiri ye sa to pe na. Pe yaa ka lugu wa Zizi tinndi wi na mbe pan. Ye yaa ka sa pe yan wa yanwira ti sɔgɔwɔ tɔnmɔ foŋgologo ki kɔsaga ki na, wa Yeruweli gbinri* wi yesinme na. ¹⁷Yoro se ka malaga ko ka gbɔn yere. Ye kari ye sa yere wa ko ce. Ye koro le ye yere yew. Mi ŋa Yawe Yenjɛle, mi yaa ye shɔ yegɛ ŋga na, pa ye yaa ki yan†. Zhuda tara woolo naa Zheruzalemu ca woolo, yaga ka fyɛ, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na. Goto ye yiri ye sa to pe na, mi ŋa Yawe Yenjɛle, mi yaa pye ye ni.» »

†**20.10:** Nɔmbu 20.14-21; Dete 2.1-9.

†**20.14:** Asafu sege woolo pàa pye yurukɔɔlɔ wa shɔrigɔ gbɔgo ki ni (1 Kuro 9.15-16; 15.17; 16.37, 41-42).

†**20.17:** Eki 14.13; Dete 20.1-4; 1 Sami 12.16.

¹⁸ A Zhozafati wì si sogo maa yegé ki jiile wa tara Yawe Yenjèle li yegé sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ. A Zhuda tara woolo pe ni fuun naa Zheruzalem̄ ca woolo pe ni, pè si to ma pe yee go sogo Yawe Yenjèle li yegé sɔgɔwɔ mali gbɔgɔ. ¹⁹ Kona, Levi setirige piile mbele pàa pye Kehati sege woolo konaa mbele paa pye Kore sege woolo[†], pè si yiri ma Yawe Yenjèle, Izirayeli woolo Yenjèle li sɔn magaŋgbɔlɔ ni.

²⁰ Ki goto, a pè si yiri faa, mèe le na kee wa Tekowa ca gbinri wi ni. Naa paa kaa na kee, a Zhozafati wì si yiri ma yere, ma sho fɔ: «Ye logo na yeri Zhuda tara woolo naa Zheruzalem̄ ca woolo: <Ye taga Yawe Yenjèle li na, pa ye yaa fannga ta. Ye taga li yɔn senre yofenne pe na, pa ye yaa yawa ta.>» ²¹ Ko punjo na, a pè si yo ma yan pe yee yeri wo naa leeple pe ni. Kona, a wì si yurukɔɔlɔ pele wɔ. Poro la fereyaara nda tìla tege ti ye Yenjèle kan ta lele[†], nèe tanri malinjbɔɔnlɔ pe yegé, na yuuro koo na Yawe Yenjèle li sɔnni na yuun fɔ: «Yaa Yawe Yenjèle li sɔnni, katugu li kagbaraga ki yen kɔsaga fu.»

²² Naa leeple pàa kaa ki le na yuuro koo na Yenjèle li sɔnni, Amɔ cenle woolo, naa Mowabu cenle woolo konaa Seyiri yanwira tara woolo mbele pàa pan mbe to Zhuda tara woolo pe na, a Yawe Yenjèle lì si pe kala li gbɔn mali piri, fɔ a Zhuda tara woolo pè ya pe ni. ²³ Amɔ cenle woolo poro naa Mowabu cenle woolo pàa yiri ma to Seyiri yanwira tara woolo pe na ma pe tɔngɔ ma pe kɔ pew. Naa pàa kaa Seyiri yanwira tara woolo pe tɔngɔ ma pe kɔ, a pè si to pe yee na, na pe yee kuun. ²⁴ Naa Zhuda tara woolo pàa ka saa gbɔn wa laga ɔga lere ma ya ma wele mbe yan wa gbinri wi ni, a pè si kanɔga ma wele wa pe juguye pe kɛɛ yeri; pe mbe wele, mèe gboolo pe yan pè toori tara ti na, ali lere nunjba wo sila shɔ. ²⁵ A Zhozafati naa wi woolo pe ni pè si pan ma gboolo pe san. Pàa yarijende legere ta wa ki gboolo pe sɔgɔwɔ, naa yaripɔrɔ[†] ni konaa yarijende sɔnɔgbanga woro ni. Pàa yaara legere koli fɔ pee ya mbe ti ni fuun ti le mbe kari ti ni. Pàa yaara ti koli fɔ ma saa gbɔn piliye taanri ti legewe pi na. ²⁶ Ki pilige tijere wogo ki na, a pè si saa pe yee gbogolo wa Beraka[†] gbulundegé ki ni ma

[†]20.19: 1 Kuro 6.16-23.

[†]20.21: ɔga kì yo fɔ: *Poro la fereyaara nda tìla tege ti ye Yenjèle kan ta lele, Yenjèle senre seweele pele ni pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Yenjèle li yen kɔpoyi yegé ɔga na, poro la pye naga gbogo.*

[†]20.25: ɔga kì yo fɔ: *Naa yaripɔrɔ ni*, Yenjèle senre seweele mbele pe yen Eburuye senre ni pele yege ni, ki yen ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: Naa gboolo ni. Yarijende nda tì naganaga, gboolo pe se ya pye ki yarijende to ta mbe yala yarijende sannda ti ni.

[†]20.26: Eburuye senre ti ni, maga logo Beraka ko kɔrɔ wo ɔga fɔ sɔnmɔ.

Yawe Yenjelé li sən. Ko kala na pe maa ki laga ki yinri Beraka gbulundege ali ma pan ma gbɔn nala.²⁷ Ko puŋgo na, Zhuda tara woolo pe ni fuun naa Zheruzalemu ca woolo pe ni fuun pe ni, pè si sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalemu ca yɔgɔrimɔ ni. Zhozafati wo wìla pye pe yege. Pàa pye nayinme gbɔɔ ni, katugu Yawe Yenjelé làa pe shɔ pe juguye pe kɛe.²⁸ Pàa juruye naa ɲɔniye gbɔn konaa ma mbaanra win ma ye wa Zheruzalemu ca, wa Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki ni.²⁹ Naa tara sannda pyew ti wunluwɔ woolo pàa kaa ki logo ma yo Yawe Yenjelé làa malaga gbɔn Izirayeli woolo pe juguye pe ni, a fyere gbɔrɔ si pe yigi.³⁰ Kì pye ma, a Zhozafati wi wunluwɔ pì si yeyinjé ta. A wi Yenjelé lì si wogosaga kan wi yeri kɛe ki ni fuun ki na.

Zhozafati wi wunluwɔ pi kɔwɔ

(1 Wunlu 22.41-51)

³¹ Zhozafati wìla pye wunluwɔ Zhuda tara ti go na. Wìla ta yele nafa ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo mées cen wunluwɔ pi na. A wì si yele nafa ma yiri kaŋgurugo pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Azuba, naa nɔ wi to wi yinri Shilishi.

³² Wi to Asa wìla tanga konɔ na na, lo wìla tanga li na, wi sila kɛ mbe wɔ wa li ni. Kala na li yen ma sin Yawe Yenjelé li yegɛ na, lo wìla pye na piin.³³ Konaa ki ni fuun

sunzara nda wa tinndiyé pe na ti sila kɔ wa tara ti ni. Tara woolo pe sila mara bere pe teleye Yenjelé li na pe kotogo ki ni fuun ni.

³⁴ Zhozafati wi kapyegele sanŋgala, ke kongbanŋgala naa ke puŋgo wogolo ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Hanani pinambyɔ Yehu wi kapyegele sɛwɛ wi ni. Ke si yɛn ma yɔnlɔgɔ fun wa Izirayeli woolo pe wunlumbolo sɛwɛ wi ni.

³⁵ Ko puŋgo na, a Zhuda tara wunlunaŋa Zhozafati wì si saa yɔn finliwe* le Izirayeli tara wunlunaŋa Ahaziya wi ni, wo ḥa wi tangalɔmɔ pi sila yɔn we.³⁶ A pè si gbogolo ma tɔnmɔkɔrɔ tugbɔrɔ gbegele mbaa kee ti ni wa Tarisisi ca. Pa pàa saa ki tɔnmɔkɔrɔ tugbɔrɔ ti gbegele wa Eziyɔn Geberi ca.³⁷ Kona, a Dodava pinambyɔ Eliyezeri ḥa wìla yiri wa Maresha ca wì si Yenjelé yɔn senre yo ma wa Zhozafati wi na, ma yo fɔ: «Kì kaa pye mà gbogolo Ahaziya wi ni ja, Yawe Yenjelé li yaa ma tunjgo ki jɔgɔ.» Kì pye ma, tɔnmɔkɔrɔ tìla jɔgɔ

21 ti sila ya mbe kari Tarisisi naa[†].¹ A Zhozafati wì si kaa ku ma taga wa wi teleye pe na, a pè suu le wa pe tanla, wa Davidi ca ki ni. A wi pinambyɔ Yoramù wì si cen wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Yoramù wi sanga

(2 Wunlu 8.16-24)

² Nɔsepiile nambala la pye Yoramù wi yeri. Poro la wɛlɛ

[†]20.37: 1 Wunlu 10.22.

Azariya, naa Yehiyeli, naa Zakari, naa Azariya, naa Mikayeli konaa Shefatiya. Pe ni fuun pàa pye Izirayeli* tara wunlunanja Zhozafati wo pinambiile†. ³Pe to wìla yarikanra legere kan pe yeri, to lari nda warifuwe, naa te konaa yaara sɔnɔgbanga woro ni. Mbe taga wa to na, Zhuda tara cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga, wìla ta kan pe yeri. ⁴Een fɔ wila wunluwɔ po kan Yoramu wo yeri, katugu wo wìla pye pinambyɔ konjbanja we. ⁴Naa Yoramu wìla kaa cen wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ sanga ña ni, ma kaa yeresaga ta, a wì suu nɔsepiile nambala pe ni fuun pe gbo tokobi ni, ma pinle Izirayeli tara teele pe ni.

⁵Yoramu wila ta yele nafa ma yiri ke ma yiri shyen, mèe cen wunluwɔ pi na. Yele kɔlɔtaanri wila pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca†. ⁶Izirayeli tara wunlumbolo pàa tanga konɔ na na, lo wìla tanga li na, paa yegɛ ñga na Ashabu go woolo pàa ki pye we, katugu Ashabu wi sumborombyɔ wo wa wìla pɔri wi jɔ. Ñga ki yen kapege Yawe Yenjèle li yegɛ na, ko wìla pye†. ⁷Konaa ki ni fuun, Yawe Yenjèle li sila pye na jaa mbe Davidi wi go woolo pe tɔngɔ mbe

pe kɔ yɔn finiliwɛ* mba làa le Davidi wi ni pi kala na, katugu làa ki yɔn fɔlɔ* kɔn ma yo fɔ li yaa ti pele mbaa taa wa wi setirige piile pe ni, mbaa ceeñ wunluwɔ pi na fɔ sanga pyew†.

⁸Yoramu wi wunluwɔ sanga wi ni, a Edɔmu cenle woolo pè si yiri ma je Zhuda tara fanjga ki na, mèe wunluwɔ wa tege pe yee go na†.

⁹Kona, a Yoramu wì si yiri ma kari wi maliŋgbɔɔnlɔ teele konaa wi malaga gbɔnwotoroye pe ni fuun pe ni. Ki yembine li ni, a wì si saa to Edɔmu cenle woolo pe na. Kìla yala poro wa maa maga makɔ. A Yoramu wì si ya pe ni wo naa wi malaga gbɔnwotoroye teele pe ni.

¹⁰Maga le le ko na, a Edɔmu cenle woolo pè si yiri ma je Zhuda tara woolo pe fanjga ki na fɔ ma pan ma gbɔn nala. Ki wagati nuŋba wi ni, Libina ca fenne fun pè si yiri ma je Yoramu wi fanjga ki na, katugu wìla je Yawe Yenjèle, pe teleye Yenjèle li na†. ¹¹Yoramu wìla sunzara kankan yere wa Zhuda tara yanwira ti na. Ki pyelɔmɔ pi na, wìla ti Zheruzalemu ca woolo pè yegɛ wali ma yiri yarisunndo ti kɔrɔgɔ, nari gbogo konaa ma ti a Zhuda tara woolo pè punjgo.

¹²Kì kaa pye ma, a pè si pan ma Yenjèle yɔn senre yofɔ* Eli* wi

^{†21.2:} 2 Kuro 11.18-22; 1 Kuro 25.5.

^{†21.5:} 2 Wunlu 1.17; 3.1.

^{†21.6:} 1 Wunlu 12.26-28.

^{†21.7:} 1 Wunlu 11.36; 1 Kuro 17.10-14; 2 Kuro 6.16; 7.18.

^{†21.8:} Zhene 27.40.

^{†21.10:} 2 Wunlu 8.22; 2 Kuro 12.2.

sewé wi kan Yoramu wi yeri, ma yo fɔ: «Pa Yawe Yenjelé, ma tele Davidi wi Yenjelé lì yo yeen fɔ: «Kì kaa pye mèe tanga wa ma to Zhozafati wi tulugo ki ni, mèe si tanga wa ma tele Asa ña wìla pye Zhuda tara wunlunaja wi tulugo ki ni,¹³ ñen fɔ pa mà tanga wa Izirayeli wunlumbolo pe tulugo ki ni ma ti a Zhuda tara woolo naa Zheruzalemu ca woolo pè yege wali ma yiri yarisunndo ti kɔrɔgɔ nari gbogo, paa yege ñga na Ashabu go woolo pàa ki pye[†]. Mbe taga wa ko na, ma to seyeenle mbele pe yen ma to go woolo, mà yere pe gbo, poro mbele pàa mbɔnrɔ ma na we.¹⁴ Ki kala na, Yawe Yenjelé li yaa yambewe wa ma tara woolo pe na, naa ma pinambiile, naa ma jeele, konaa ma yarijende ti ni fuun ti na.¹⁵ Mboro wo na, li yaa yambewe wa ma na, ki yama pi yaa pye lara yama. Pi yaa kaa seregi ma na pilige pyew, fɔ ma latiire ti sa yiri funwa na yama pi kayanga ki kala na.»[»]

¹⁶ Kona, Filisiti tara fenné naa Larabuye mbele pàa pye ma cen wa Kushi tara fenné pe tanla, a Yawe Yenjelé lì si pe yirige ma pe wa Yoramu wi na, jaingo pe malaga gbɔn wi ni.¹⁷ A pè si pan ma to Zhuda tara woolo pe na. Pàa ye wa tara ti ni, ma yarijende nda tìla pye wa wunluwɔ go ki ni ti koli, ma pinle wunlunaja wi pinambiile konaa wi jeele pe ni ma kari pe

ni kasopiile. Kaawɔ wi pinambyɔ punjofɔ Yowahazi wo nuŋba wìla koro wi yeri.¹⁸ Ko kagala koro ke ni fuun punjo na, a Yawe Yenjelé lì si lara yama wa Yoramu wi na, mba pi saa ya mbe kɔ.¹⁹ A yama pi nee seregi na kee yege pilige pyew. Wi yama pi yele shyen wolo li kɔsaga, a Yoramu wi latiire ti si yiri funwa na yama pi kayaŋga ki kala na. A yama pi jɔlɔgɔ ndorogo kì suu gbo. Wi tara woolo pè si kasɔn gbɔgɔ gberi wi mege ni maa gbɔgɔ paa yege ñga na pàa ki pye wi teleye pe kan we[†].²⁰ Yoramu wìla ta yele nafa ma yiri ke ma yiri shyen, mèe cen wunluwɔ pi na. Yele kɔlɔtaanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. Wi kunwɔ pi sila lere kpe wo jori. A pè suu le wa Davidi ca. Ñen fɔ pe sila wi le wa wunlumbolo pe fanra ti ni.

Zhuda tara wunlunaja Ahaziya wi sanga

(2 Wunlu 8.25-29; 9.27-29)

22¹ Kona, a Zheruzalemu ca woolo pè si Yoramu wi pinambyɔ punjofɔ Ahaziya wi tegɛ wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ, katugu malingbɔnlɔ ñgbelege kà la pan wa Zhuda tara woolo pe malingbɔnlɔ censaga ki ni Larabuye ni, ma wi pinambiile lerefenné pe ni fuun pe gbo. Kì pye ma, a Zhuda tara wunlunaja wi pinambyɔ Ahaziya wì si cen wunluwɔ pi na.² Ahaziya wìla

[†]21.13: 1 Wunlu 16.30-33; 2 Wunlu 8.18,27.

[†]21.19: 2 Kuro 16.14; Zhere 34.5.

ta yele nafa ma yiri shyen mee cen wunluwo pi na. Yele nungba wila pye wunluwo pi na wa Zheruzalemu ca. Wi no paa pye naa yinri Atali. Atali wo wila pye Omiri wi pishyenwoo. ³Ashabu go woolo paa tanga kono na na, lo Ahaziya wila tanga li na fun, katugu wi no wila pye naa yeregi wila tipege piin. ⁴Ngag ki yen kapege Yawe Yenjelé li yegé na, ko wila pye paa Ashabu go woolo pe yen. Wi to wi kungolo, ki woolo poro paa pye Ahaziya wi yerifenne maa punjo.

⁵Pe yerewe senre ti kala na, a wì pinle Izirayeli* tara wunlunaja Ashabu wi pinambyo Yoramü wi ni, ma saa malaga gbón Siri tara wunlunaja Hazayeli wi ni wa Aramoti ca, wa Galaadi tara. A Siri tara fenne pè si Yoramü wi welege. ⁶Siri tara fenne paa Yoramü wi welege lara nda na, naa wila pye na malaga ki gbóon Siri tara wunlunaja Hazayeli wi ni wa Arama ca, a wì si sɔngɔrɔ wa Zhizireyeli ca mbe sari fɔfɔ. Kona, a Zhuda tara wunlunaja Yoramü wi pinambyo Ahaziya wì si kari ma saa Ashabu pinambyo Yoramü wi shari wa Zhizireyeli ca, katugu wila pye na jɔlɔ fɔ jengé.

⁷Yenjelé làa ti, a Ahaziya wì kari wa Yoramü wi yeri wi sharisaga, jaingo mbe Ahaziya wi gbo. Naa wila ka saa gbón wa, a wo naa Yoramü wi ni pè si yiri ma kari wa Nimishi pinambyo Yehu wi yegé

cmɔcɔc, wo ḥa Yawe Yenjelé làa sinme kpoyi* wo wi na maa wɔ wi Ashabu go woolo pe tɔngɔ we. ⁸Maga ta Yehu wila pye na Yenjelé li kiti kɔnkala li piin Ashabu go woolo pe na, a Yehu wì si saa Zhuda tara teele pe yan konaa Ahaziya wi sefenne pele ni. Poro la pye na tunjgo piin Ahaziya wi kan. Kona, a wì si pe gbo[†]. ⁹Ko punjo na, a wi nee Ahaziya wi lagajaa. A pè si saa wi yigi wa Samari* ca, wa laga ḥga wila pye ma lara we. A pè si pan wi ni wa Yehu wi yeri, a Yehu wì suu gbo. A pè suu gboo wi le wi tele Zhozafati wo kala na, katugu wo la pye ma mara Yawe Yenjelé li na wi kotogo ki ni fuun ki ni. Ko pyengolo, lere kpe sila koro wa Ahaziya wi go woolo pe ni, ḥa wi mbaa ya cén wunluwo pi na.

Atali wila cén wunluwo pi na wa Zhuda tara

(2 Wunlu 11.1-3)

¹⁰Naa Ahaziya wi no Atali wila kaa ki yan pòo pinambyo wi gbo, a wì si yiri ma saa Zhuda tara wunlunaja wi setirige piile pe ni fuun pe gbo. ¹¹Een fɔ pe gbosanga wi ni, wunlunaja wi sumborombyo Yehoshabeyati ḥa wila pye Ahaziya wi nɔsepyo sumboro, wì si Ahaziya wi pinambyo Zhouasi wi le larawa, wa wunlunaja wi pinambiile mbele paa pye na kuun pe sɔgɔwɔ, ma saa wo naa jɛlɛ ḥa wila pye wi gbegelefɔ pe tege wa sherigo

[†]22.8: 2 Wunlu 10.13-14.

gbəgə* ki yumbyə ḥa pe maa wɔnlɔ wa ni. Wunlunaja Yoramū wi sumborombyə Yehoshabeyati ḥa wìla pye saraga wɔfɔ* Yehoyada wi jɔ pa wìla Zhouwasi wi lara yeeen Atali wi na, wi suu ta mboo gbo. ¹² Wila koro pe ni wa larasaga wa Yawe Yenjelē li shérigo gbəgə ki ni fɔ ma saa gbən yele kɔkɔlɔni. Kila yala Atali wi yen wunluwɔ pi na wa tara ti ni.

**Pàa Zhouwasi wi tege
wunluwɔ pi na**

(2 Wunlu 11.4-16)

23 ¹Ki yele kɔkɔshyen wolo li ni, a saraga wɔfɔ* Yehoyada wì si kotogo le wi yee ni, mée yɔn finliwe* le malingbɔɔnlɔ cènme cènme teele pe ni. Poro la wele Yerohamu pinambyə Azariya, naa Yohana pinambyə Ishimayeli, naa Obedi pinambyə Azariya, naa Adaya pinambyə Maaseya konaa Zikiri pinambyə Elishafati. ²Kona, a poro si yiri ma Zhuda tara ti yanri ma Levi setirige piile* mbele pe yen Zhuda tara cara ti ni fuun ti ni pe yeri ma pe gbogolo konaa Izirayeli* woolo seye teele pe ni. A pè si saa gbən wa Zheruzalemu ca. ³A ki janwa wi ni fuun wì si yɔn finliwe le wunlunaja wi ni wa Yenjelē li go ki ni. Yehoyada wìla pe pye fɔ: «Ye wele, wunlunaja wi pinambyə wi ḥa. Wo wi yaa cèn wunluwɔ pi na, mbe yala yɔn fɔlɔ* na Yawe Yenjelē làa kɔn

Davidi wi setirige piile pe wogo na li ni[†]. ⁴Ngā ye yaa pye ki ngā: «Cenpilige* ngā kila paan ki ni, yoro mbele ye yaa tunjgo ki le, saraga wɔfenné naa Levi setirige piile pe ni, ye yee walagi ngbeleye taanri. Ngbelege nujba yaa la yeyɔnrɔ ti kɔrɔsi, ⁵ngbelege shyen wogo ki sa yere kila wunluwɔ go ki kɔrɔsi. Ngbelege taanri wogo ki sa yere wa Yesɔdi[†] yeyɔngɔ ki na mbaa ki kɔrɔsi. Leele sanmbala pe ni fuun pe yaa pye wa Yawe Yenjelē li shérigo gbəgə* laga nawa pi ni. ⁶Lere kpe si daga mbe ye wa Yawe Yenjelē li shérigo gbəgə ki ni, kaawɔ saraga wɔfenné naa Levi setirige piile mbele pe yaa pye tunjgo ki na poro ce. Poro wo na, pe mbe ya mbaa yiin wa, katugu pe yen kpoysi*. Eén fɔ leele sanmbala poro yaa pye mbe yere wa shérigo gbəgə laga nawa pi ni. ⁷Levi setirige piile pe yaa wunlunaja wi maga kee ki ni fuun ki na, pe ni fuun nujba nujba pe malingbɔɔnyaara ti ni pe kee. Lere ḥa fuun kaa jaa mbe ye wa shérigo gbəgə ki ni, poo gbo. Wunlunaja wi kaa kee laga ngā fuun na, ye pye wi ni mbaa wi kɔrɔsi.»

⁸Saraga wɔfɔ Yehoyada wìla senre nda fuun yo, a Levi setirige piile naa Zhuda tara woolo pè si tanga ti ni fuun ti na. Teele pe ni fuun nujba nujba pàa pe malingbɔɔnlɔ pe lele, mbele pe

[†]23.3: 1 Kuro 17.10-14; 2 Kuro 6.16; 7.18; 2 Kuro 21.7; 2 Sami 7.12-16.

[†]23.5: 2 Wunlu 11.6.

mbaa tunjgo ki le cēpilige ki na konaa mbele pe mbaa tigi tunjgo ki na pe ni; katugu saraga wɔfɔ Yehoyada wi sila ŋgbelege ka kpe yaga ki kari[†]. ⁹Kona wunlunaja Davidi wi njaanra naa wi tugurɔn sigeyaara* tugbɔɔrɔ naa jegelɛ jegelɛ ŋgele wìla tege wa Yenjelɛ li sheri go gbɔgɔ ki ni, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì siri kan teele mbele pàa pye malingbɔɔnlɔ cenme cènme go na pe yeri[†]. ¹⁰Ko punjgo na, a wì si leeple pe yerege yerege ma wunlunaja wi maga, pe ni fuun nunjba nunjba pe malingbɔɔnyaara ti ni pe kɛɛ, wa saraga wɔsaga* konaa sheri go gbɔgɔ ki ni ti tanla, maga le wa sheri go gbɔgɔ ki kalige kɛɛ ki na fɔ ma saa gbɔn wa ki kamɛŋge kɛɛ ki na. ¹¹Kona, a pè si yiri wunlunaja wi pinambyo wi ni, ma wunluwɔ njala li kan wi kan, mèe yɔn finliwe senre sewe wi le wi kɛɛ. A Yehoyada naa wi pinambiile pe ni pè si sinme kpoyi* wo wi na maa tege wunluwɔ. A leeple pè si jɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Yenjelɛ sa yinwetɔnlɔgo kan wunlunaja wi yeri!»

¹²Kona, a Atali wì si leeple pe tinme ta paa fee na toro, na

wunlunaja wi sɔnni. A wì si pan wa janwa wi tanla, wa Yawe Yenjelɛ li sheri go gbɔgɔ ki tanla. ¹³Wi mbe wele, mèe wunlunaja wi yan yeresaga wa ndɔgɔrɔ[†] ti ni, wa yeyɔngɔ ki na. Malingbɔɔnlɔ teele poro naa mbaanra winfenne pe ni, pàa pye wa wi tanla. Tara woolo pe ni fuun pàa pye na yɔgori na mbaanra ti wiin; a yurukɔɔlɔ paa pe yarigbɔɔrɔ ti gbɔɔn na yuuro ti yegɛ sinni. Naa Atali wìla kaa ko yan ma, a wì suu yaripɔrɔ ti walagi naangbanwa pi kala na, mèe yo fɔ: «Pè yɔn le na na! Pè yɔn le na na!» ¹⁴Kona malingbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye leeple cènme go na, na malingbɔɔnlɔ pe yegɛ sinni, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì si pe pye fɔ: «Yoo yigi ye yiri wi ni wa funwa na ŋgbeleye yi sɔgɔwɔ. Lere ɔna fuun ka taga wi na, yoo gbo tokobi ni.» Katugu saraga wɔfɔ wìla yo fɔ kii daga poo gbo wa Yawe Yenjelɛ li sheri go gbɔgɔ ki ni[†]. ¹⁵A pè si konɔ li wa wi kan, yeyɔngɔ ɔnga shɔnye pe maa yiin wa ki ni[†], mèe toro ma saa gbɔn wi ni wa ki na, mèe kari wa wunluwɔ go ki ni, ma suu gbo le ki laga ki na.

^{†23.8:} Pàa saraga wɔfenne naa Levi setirige piile pe walagi ŋgbeleye, a ki ŋgbeleye yila tunjgo ki piin naga waa na yi yee kaan (1 Kuro 24.19; 25.8; 26.1).

^{†23.9:} 2 Sami 8.7-12.

^{†23.13:} ɔnga kì yo fɔ: *Wa ndɔgɔrɔ ti ni*, Eburuye senre ti ni, ki mbe ya logo fun fɔ: Wa tiyala li tanla (2 Wunlu 11.14).

^{†23.14:} Ndeè pàa Atali wi gbo wa sheri go gbɔgɔ ki ni, pe mbaa ki tege fyɔngɔ ni (Nɔmbu 19.11-16; 2 Wunlu 23.14).

^{†23.15:} 2 Wunlu 11.16.

**Yehoyada wìla
kanŋguwa fɔnmbɔ le
wa Yenŋele li tunŋgo ki ni**
(2 Wunlu 11.17-20)

¹⁶Kona, a saraga wɔfɔ Yehoyada wì si yɔn finliwε le wo naa leele pe ni konaa wunlunaja wi ni. Ki yɔn finliwε pìla pye naga nari ma yo fɔ leele pe daga mbe pye Yawe Yenŋele li woolo. ¹⁷Kona, a leele pe ni fuun pè si kari ma saa ye wa yarisunŋgo Baali* ki gbɔgɔgo ki ni maga jaanri. A pè sigi saara wɔsara to naa ki yaara yanlere ti yaari, ma Baali saraga wɔfɔ Matan wi gbo wa saara wɔsara ti tanla. ¹⁸Kona, a Yehoyada wì si Yawe Yenŋele li shérigo gbɔgɔ ki le Levi setirige piile mbele saraga wɔfennε pe kεε paa ki kɔrɔsi. Poro wele Davidi wìla walagi ŋgbeleye ŋgbeleye paa tunŋgo piin wa Yawe Yenŋele li shérigo gbɔgɔ ki ni, jaŋgo paa saara sogoworo* ti woo li yeri, mbe yala ŋga ki yen ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri* sewε wi ni ki ni. Paa ki piin nayinmε ni, Davidi wìla yuuro nda gbegelε, paa ti koo. ¹⁹A wì si yeyɔngɔ kɔrɔsifennε pe tegetege wa Yawe Yenŋele li shérigo gbɔgɔ yeyɔnrɔ ti na, jaŋgo lere ḥa fuun wi yen fyɔngɔ* ni Yenŋele yege na, ki fyɔngɔ ki yen yege o yege, wo wa kpe ka ka ye wa shérigo gbɔgɔ ki ni.

²⁰Kona, malijgbɔɔnlɔ teele mbele pàa pye leele cénme cénme go na, poro naa legbɔɔlɔ pe ni, naa tara woolo pe ni fuun, a Yehoyada

wì si pe yeri ma pe gbogolo. A wì si ti a pè yiri wunlunaja wi ni wa Yawe Yenŋele li shérigo gbɔgɔ ki ni, ma toro wa yeyɔngɔ gbɔgɔ ki ni, ma saa ye wa wunluwɔ go ki ni. A pè si wunlunaja Zhouasi wi tenge wa wunluwɔ jɔngɔ ki na. ²¹Tara woolo pe ni fuun pàa pye na yɔgɔri. Ca fun kìla pye yeyinŋje na, katugu pàa Atali wi gbo tokobi ni.

**Zhuda tara wunlunaja Zhouasi
wi sanga**

(2 Wunlu 12.1-4)

24 ¹Zhouasi wìla ta yεε kɔlɔshyen mee cen wunluwɔ pi na. Yεε nafa shyen wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalem̄ ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Zibiyā ma yiri wa Berisheba ca. ²Nḡa ki yen ma sin Yawe Yenŋele li yege na, ko Zhouasi wila pye na piin saraga wɔfɔ* Yehoyada wi yinwege sanga wi ni fuun wi ni. ³Yehoyada wìla jeele shyen pɔri Zhouasi wi kan, a Zhouasi wì si pinambiile naa sumborombiile se.

**Zhouasi wìla shérigo gbɔgɔ
ki jɔgɔsara ti gbegele**

(2 Wunlu 12.5-17)

⁴Ko punjo na, a Zhouasi wì sigi kɔn maga tege mbe Yawe Yenŋele li shérigo gbɔgɔ* ki jɔgɔsara ti gbegele. ⁵A wì si saraga wɔfennε naa Levi setirige piile* pe gbogolo, ma pe pye fɔ: «Ye kari wa Zhouasi tara cara ti ni, ye saa penjara shoo Izirayeli* tara woolo pe ni

fuun pe yeri yele pyew, jaŋgo mbaa Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele. Yege kala li pye fyelge na.» Eén fɔ Levi setirige piile pe sila ki kala li pye fyaw.⁶ A wunlunaja wì si saraga wɔfenné to* Yehoyada wi yeri maa yewe, ma yo fɔ: «Lambo ḥa Yawe Yenjelé li tunmbyee Moyisi wìla yo Izirayeli woolo pe daga mbaa woo Yenjelé li censaga paraga go* ki wogo na, ko ḥga yɔn finliwɛ* senre ti yen ma yɔnlɔgɔ ma tege wa ki ni, yinji na mee sigi yo Levi setirige piile pe kan paa ki lambo wi shoo Zhuda tara woolo naa Zheruzalem̄ ca woolo pe yeri†?»⁷ Katugu kafaara pyefɔ Atali wo naa wi woolo pe ni pè Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki jɔgɔ, ma yaara nda tì tege ti ye wa Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki ni ti le ma saa na tuningo piin ti ni yarisunygo Baali* ki kan.

⁸ Kona, a wunlunaja wì si ti, a pè kesu wa gbegele ma saa wi tege wa Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ki na, wa funwa na.⁹ Kona, a pè sigi yari Zhuda tara woolo naa Zheruzalem̄ ca woolo pe kan ma yo fɔ lambo ḥa Yawe Yenjelé li tunmbyee Moyisi wìla yo Izirayeli woolo pe daga mbaa woo ma pe ta wa gbinri* wi ni, paa wi woo paa paan wi ni.¹⁰ A teele pe ni fuun naa tara woolo pe ni fuun pè si yɔgɔri ki wogo ki na. A pe nee paan lambo penjara ti ni nari nii wa kesu wi ni, fɔ a wì saa yin.¹¹ Levi setirige piile pe ma kari kesu

wi ni wunlunaja wi saa wele sanga ḥa ni, na wi ka gbɔn, na pe kaa wele mboo yan penjalegère yen wa wi ni, wunlunaja wi sewe yɔnlɔgɔfɔ wo naa saraga wɔfenné to wi kagala yegɛ wɔfɔ wi ni, pe mee penjara ti wɔ wa kesu wi ni. Ko puŋgo na, Levi setirige piile pe mee kesu wi le ma sɔŋɔrɔ ma saa wi tege wa wi tegesaga. Pàa pye naga piin ma pilige pyew fɔ ma saa penjara legère gbogolo ti yee na.

¹² Kona wunlunaja wo naa Yehoyada wi ni, pe mee ti kan mbele pe yen Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ tunndo pyefenné pe go na pe yeri paa ki jɔgɔsara ti gbegele. A pe nee sinndéere tefenne naa tire tefenne pe lee sara na, jaŋgo pe Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele; konaa, a pè ta tege na tugurɔn tuningo pyefenné naa tuguyenre tuningo pyefenné pe sara mbaa Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele.¹³ A tunmbyeele pè si to tuningo ki na naga piin. A go ki jɔgɔsara ti nee gbegele na kee yege pe tuningo pyewe pi fanŋga na. Pàa Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki gbegele maga kɔ maga kan fanŋga ni.¹⁴ Naa pàa kaa kɔ tuningo ki na, a pè si saa penjara sannda ti kan wunlunaja wo naa Yehoyada pe yeri. A pè siri tege ma yaapire gbegele ti ni tuningo ḥga ki yaa la piin wa shérigo gbɔgɔ ki ni ki mege ni, ki yaapire tà la pye sherege pye woro, tà la pye saara

†24.6: Eki 30.12-16.

sogoworo* ti woro, naa wɔjɛŋgɛle ni, naa yaapire ta yɛgɛ ni nda ti yɛn te woro konaa warifuwe woro. Yehoyada wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni pàa pye na saara sogoworo woo wa Yawe Yenjɛle li shérigo gbɔgɔ ki ni suyi.

Yehoyada wi kunwɔ

¹⁵ Yehoyada wìla le fɔ jɛŋgɛ ma tin yinwege ki na, mɛe jen ma ku. Wi kusanga wi ni, wìla ta yele cenme naa nafa ma yiri ke (130). ¹⁶ Pàa wi le wa Davidi ca, wa wunlumbolo pe tanla, katugu wìla kajɛŋgɛ pye Izirayeli woolo pe kan, ma kajɛŋgɛ pye Yenjɛle li kanŋgɔlɔ konaa li shérigo gbɔgɔ ki kanŋgɔlɔ fun.

Zhowasi wìla laga Yenjɛle li na na yarisunndo gbogo

¹⁷ Yehoyada wi kujgɔlɔ, a Zhuda tara teele pè si pan ma fɔli wunlunaja Zhowasi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ maa gbo. A wunlunaja wì si logo pe yeri. ¹⁸ Kì pye ma, a Izirayeli woolo pè si je Yawe Yenjɛle, pe teleye Yenjɛle li shérigo gbɔgɔ ki na, ma saa na tunjgo piin yarisunjgo Ashera* konaa yarisunndo ta yege kan. Kona, a Yawe Yenjɛle lì si nawa ḥɔgban fɔ jɛŋgɛ Zhuda tara woolo naa Zheruzalemu ca woolo pe ni pe kajɔgɔ ki kala na. ¹⁹ A Yawe Yenjɛle lì sili yɔn senre yofenne pele torogo wa pe yeri, jango mbe pe pye pe sɔngɔrɔ pe pan li

kɔrɔgɔ. A poro pe yeri, eɛn fɔ pee yenle mbe logo pe yeri. ²⁰ Kona, a Yenjɛle li yinne lì si ye saraga wɔfɔ Yehoyada wi pinambyɔ Zakari wi ni. A wì si kari wa leeple pe yɛgɛ sɔgɔwɔ mɛe pe pye fɔ: «Pa Yenjɛle lì yo yɛen fɔ: »*Yinji na, a ye nɛe Yawe Yenjɛle li ḥɔgasegele ke jogo?* Ye kapyege ka kpe se yɔn ye kan, katugu yè laga Yawe Yenjɛle li na. Lo fun li yaa laga ye na.» ²¹ Eɛn fɔ, a leeple pè si yɔn le Zakari wi na paa yɛgɛ ḥɔga na wunlunaja wìla ki yo pe kan we, mɛe wi wa sinndere ni maa gbo wa Yawe Yenjɛle li shérigo gbɔgɔ longo ki ni†. ²² Kajɛŋgɛ ḥɔga Zakari wi to Yehoyada wìla pye wunlunaja Zhouasi wi kan, Zhouasi wìla fege ki na, ma Yehoyada pinambyɔ wi gbo. Eɛn fɔ naa Zakari wila kaa na kuun sanga ḥɔna ni, a wì sho fɔ: «Yawe Yenjɛle li ḥɔga ki yɛn na piin ki wele, ligi fɔgɔ yewe ma na.»

Zhowasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ

(2 Wunlu 12.18-22)

²³ Yele li filisaga, a Siri tara fenne malingbɔɔnlɔ pè si pan ma to Zhowasi wi na. Pàa pan ma Zhuda tara ti shɔ konaa Zheruzalemu ca ki ni. Pàa tara teele pe ni fuun pe tɔŋgɔ, mɛe yaara nda fuun pàa koli ti torogo wa Damasi ca pe wunlunaja wi kan. ²⁴ Siri tara malingbɔɔnlɔ mbele pàa pan pe sila legɛ. Konaa ki ni fuun, Yawe Yenjɛle làa Zhuda tara malingbɔɔnlɔ legere pe le pe kɛe,

†^{24.21:} Mati 23.35; Luki 11.51.

katugu pàa laga Yawe Yenjèle, pe teleye Yenjèle li na. Kì pye ma, Siri tara fenne poro pàa jɔlɔgɔ wa Zhouasi wi na[†]. ²⁵Naa Siri tara fenne pàa kaa kari ma laga wi na, maa ta wìla pye na jɔgɔ fɔ jengé, a wi legbɔɔlɔ pè si yɔn le wi na saraga wɔfɔ Yehoyada pinambyɔ ɔna wìla gbo wi kunwɔ pi kala na[†]. A pè suu gbɔn maa gbo wa wi sinleyaraga ki na. Wìla ku, a pòo le wa Davidi ca ki ni. Eén fɔ pe sila wi le wa wunlumbolo pe fanra ti ni. ²⁶Mbele pàa yɔn ki le wi na maa gbo, poro la wele Zabadi naa Yozabadi. Zabadi wìla pye Amɔ cenle woolo jɔ Shimeyati wo pinambyɔ. Yozabadi wo la pye Mowabu cenle woolo jɔ Shimiriti wo pinambyɔ. ²⁷Zhouasi wi pinambiile pe mere to na, naa Yenjèle yɔn senre legere nda tìla yo ma wa wi na, konaa wìla sherigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele yegé ɔnga na, ki senre ti ni fuun ti yen ma yɔnlɔgɔ wa sewe ɔna wi maa wunlumbolo pe kagala ke yegé yuun wi ni. A wi pinambyɔ Amaziya wì si cen wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Amaziya wi sanga

(2 Wunlu 14.1-7)

25 ¹Amaziya wìla ta yelε nafa ma yiri kangurugo, mee cen wunluwɔ pi na. Yelε nafa ma yiri kɔlɔjere wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yehowadan, ma yiri wa Zheruzalemu ca. ²ɔnga ki yen ma sin Yawe Yenjèle li yege na, ko wìla pye. Eén fɔ wi sila ki pye wi kotogo ki ni fuun ni. ³Naa wunluwɔ pìla kaa yeresaga ta Amaziya wi kee na sanga ɔna ni, legbɔɔlɔ mbele pàa wi to, wunlunaŋa we wi gbo, a wì si pe gbo. ⁴Eén fɔ wi sila pe pinambiile poro gbo. Wila ko pye ma, ma yala ɔnga ki yen ma yɔnlɔgɔ wa lasiri* wi ni, wa Moyisi sewe wi ni ki ni. Yawe Yenjèle ligi ngasele na li kan ma yo fɔ: «Pe se ka teele gbo pe pinambiile kala na. Pe se ka pinambiile gbo pe teele kala na. Eén fɔ lere nuŋgbà pyew wi daga mbe gbo wi yéera kapere to kala na[†].»

⁵Kona, a Amaziya wì si Zhuda tara nambala pe yeri ma pe gbogolo laga nunjba, ma pele tege teele lere waga kelenjengele (1 000) go na, ma pele tege lere cenme cenme go na ma yala pe teleye setiriye yi ni, ko yen fɔ Zhuda cenle woolo naa Benzhamè cenle

[†]24.24: Eki 12.12; Dete 28.25; Eze 5.10, 15; 11.19.

[†]24.25: 2 Wunlu 12.21; wa Yenjèle senre sewe ɔna wi yen Eburuye senre ni wi ni, ki yen ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Yehoyada pinambiile; eén fɔ wa Yenjèle senre sewe ɔna wi yen Gireki senre ni wi ni, ki yen ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ Yehoyada pinambyɔ.

[†]25.4: Dete 24.16; 2 Wunlu 14.6.

woolo pe ni fuun. A wì si leele pe jiri, maga le mbele pàa ta yele nafa nafa pe na konaa pe yegé fenne pe ni. A wì sigi yan fɔ pàa pye nambala waga cenme taanri (300 000) mbele pe mbaa ya sa malaga gbɔn njanraga naa tugurɔn sigeyaraga* ni. ⁶A wì si Izirayeli* tara maliŋgbɔɔnlɔ welimbele waga cenme (100 000) sara warifuwe tɔni taanri naa kɔngɔ ni ma taga wa mbele pe na. ⁷Een fɔ, a Yenjelè lere wà si pan maa pye fɔ: «E, wunlunaja, maga ka ti Izirayeli tara maliŋgbɔɔnlɔ pele mbe pinle ma ni mbe sa malaga gbɔn, katugu Yawe Yenjelè li woro Izirayeli woolo pe ni, poro mbele pe yen Efirayimu cenle woolo wele. ⁸Ali na maga si kari pe ni, mbe sa malaga ki gbɔn ma fanjga ki ni fuun ki ni yegé o yegé, Yawe Yenjelè li yaa ma le ma juguye pe kee, katugu yawa yen Yenjelè li ni mbe lere saga nakoma mboo jan.» ⁹A Amaziya wì si Yenjelè lere wi pye fɔ: «Warifuwe tɔni taanri naa kɔngɔ ḥja mì kan Izirayeli tara maliŋgbɔɔnlɔ pe yeri, ko wogo ko yaa pye mele?»

A Yenjelè lere wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yawe Yenjelè li yaa to legere kan ma yeri naa mbe we ko na.»

¹⁰Kì pye ma, a Amaziya wì si laga maliŋgbɔɔnlɔ mbele pàa yiri wa Efirayimu cenle li ni pe na. A wì si pe yaga ma yo paa kee pe yeri. Een fɔ, a pè si nawa ḥgban Zhuda tara

woolo pe ni fɔ jeŋge, mèe sɔngɔrɔ ma kari pe yeri naŋbanwa gbɔɔ ni.

¹¹Kona, a Amaziya wì si kotogo le wi yee ni, mèe keli wi maliŋgbɔɔnlɔ pe yegé ma kari pe ni wa Kɔ gbunlundege ki ni, ma saa malaga gbɔn Seyiri tara fenne pe ni ma lere waga ke (10 000) gbo pe ni. ¹²Zhuda tara woolo pàa lere waga ke (10 000) yigi pe ni weeble, ma lugu ma kari pe ni walaga ka namunjɔ na, mèe saa pe wɔnrɔgɔ ma pe jaanri wa titege ki ni ma pe ni fuun pe gbo.

¹³Een fɔ ki sanga wi ni, Izirayeli tara maliŋgbɔɔnlɔ mbele Amaziya wìla sɔngɔrɔ ma yo paga ka pinle wi ni mbe kari wa malaga, a poro si saa to Zhuda tara cara ti na, maga le wa Samari* ca ki na fɔ ma saa gbɔn wa Beti Horɔn ca ki na. Pàa lere waga taanri (3 000) wo gbo ki cara woolo pe ni, ma yarilegere kolì ma kari ti ni.

Izirayeli tara wunlunaja wìla malaga gbɔn ma ya Amaziya wi ni

(2 Wunlu 14.8-14)

¹⁴Naa Amaziya wìla kaa ya Edɔmu cenle woolo pe ni ma sɔngɔrɔ ma pan, wìla pan Seyiri setirige piile pe yarisunndo ti ni, ma pan mari pye wi yee ra yarisunndo. Wila pye na fɔli ti yegé sɔgɔwɔ nari gbogo, na wusuna nuwɔ taan* sorì ti kan. ¹⁵Kona, a Yawe Yenjelè lì si nawa ḥgban Amaziya wi ni, mèe Yenjelè yɔn senre yofɔ wa torogo wa wi yeri ma

saa wi pye fɔ: «Yingga na, a ma si saa ki cenle na li yarisunndo ti lagaja, to nda tii ya mberi woolo pe shɔ ma kɛɛ we?»¹⁶ Maga ta Yenjelé yɔn senre yofɔ* wìla pye na para bere, a Amaziya wì si senre ti kɔn wi yɔn na, ma suu pye fɔ: «Moo tege ma pye wunlunaja wi yerifɔ le? Yiri na ki laga ŋga ki ni. Maga ka ti mbɔɔn gbo dɛ!»

A Yenjelé yɔn senre yofɔ wì si senre ti kɔn, ma sho fɔ: «Mìgi jen ma yo Yenjelé lìgi kɔn maga tege mbɔɔn tɔngɔ, katugu màga kala na li pye, ma je mbanla yerewe senre ti logo.»

¹⁷ Kona, a Zhuda tara wunlunaja Amaziya wì suu yerifenne poro yerewe senre to logo. A wì si pitunmbolo torogo wa Izirayeli tara wunlunaja Zhouasi wi yeri, wo ŋa wìla pye Yowahazi wi pinambyɔ konaa Yehu pishyenwoo, ma yo pe saa pye fɔ: «Pan we fili we malaga gbɔn we yee ni.»

¹⁸ Kì pye ma, a Izirayeli tara wunlunaja Zhouasi wì si Zhuda tara wunlunaja Amaziya wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Pilige ka, a Liban tara wuuro tipile là si tun ma yo pe saga yo Liban tara sediri* tigbɔgɔ ka kan ma yo fɔ: «Ma sumborombyɔ wi kan na pinambyɔ wi yeri wuu pɔri wi jo.» Eén fɔ, a Liban tara wongbɔ wà si pan ma wuuro tipile li tangala ma toro.»¹⁹ A Zhouasi wi sho naa fɔ: «Màa ki yuun wa ma nawa fɔ mà ya Edɔmu cenle woolo pe ni, a ko ma kan maa ma yee nari,

cc yee gbogo. Koni koro wa ma tara. Yingga na ma nee jaa mbe go le ki jɔlɔgɔ kala na li ni, lo na ma yaa kɔ wa li ni, Zhuda tara woolo pe kɔ wa li ni we?»

²⁰ Eén fɔ, Amaziya wi sila yenle mbe logo wi yeri, katugu ki kala pa làa yiri wa Yenjelé li yeri, làa pye na jaa mbe pe le pe juguye pe kɛɛ, katugu pàa kannga ma taga Edɔmu tara yarisunndo ti na.²¹ Kona, a Izirayeli tara wunlunaja Zhouasi wì si yiri ma kari sa malaga ki gbɔn. A wo naa Zhuda tara wunlunaja Amaziya wi ni, pè si saa fili wa Beti Shemeshi ca, wa Zhuda tara, ma to pe yee na.²² A Izirayeli woolo pè si ya Zhuda tara woolo pe ni. A Zhuda tara woolo pe ni fuun nunjba nunjba pè si fe ma kari pe paara yinrɛ*.²³ A Izirayeli tara wunlunaja Zhouasi wì si Zhuda tara wunlunaja Amaziya wi yigi maa le kasoo wa Beti Shemeshi ca. Amaziya wìla pye Zhouasi pinambyɔ konaa ma pye Yowahazi pishyenwoo. A wunlunaja Zhouasi wì si kari wi ni wa Zheruzalem̄ ca ma saa ca ki mbogo laga ka ya, ki titɔnlɔwɔ pìla pye metere cenme shyen (200), maga le wa Efirayimu yeyɔngɔ ki na fɔ ma saa gbɔn wa yeyɔngɔ ŋga wa mbogo ki yenle li na ki na†.²⁴ Wila te wi ni fuun wo naa warifuwe wi le, yarijende nda fuun tìla pye wa Yenjelé li shérigo gbɔgɔ* ki ni Obèdi Edɔmu wi kɛɛ na, wìla ti le, ma pinle nda tìla pye wa wunluwɔ go ki yarijende

†25.23: 2 Wunlu 14.13.

tegesaga ki ni ti ni. Wila leele pele yigi fun, mæe sɔngɔrɔ ma kari wa Samari ca.

Pàa yɔn le ma Amaziya wi gbo

(2 Wunlu 14.15-20)

²⁵ Yowahazi pinambyo Zhouwasi ja wìla pye Izirayeli tara wunlunaja wi kungòlɔ, a Zhouwasi pinambyɔ Amaziya ja wìla pye Zhuda tara wunlunaja wì si yele ke ma yiri kangurugo pye yinwege ki na naa. ²⁶ Amaziya wi kapegele, ke kongbanjgala naa punjo wogolo ke yen ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara wunlumbolo naa Izirayeli tara wunlumbolo pe wagati kapegele sewe wi ni. ²⁷ Naa Amaziya wìla kaa laga Yawe Yenjelé li na, a pè si yɔn le wi na wa Zheruzalemu ca. A wì si fe ma kari wa Lakishi ca. Eén fɔ, a pè si taga wi na, maa purɔ ma saa wi gbo wa Lakishi ca. ²⁸ Ko punjo na, a pè suu gboo wi lè shɔn na ma kari wi ni wa Zheruzalemu ca, ko ñga ki yen Zhuda cenle woolo pe ca ye, ma saa wi le wa wi teleye pe tanla.

Zhuda tara wunlunaja Oziyasi wi sanga

(2 Wunlu 14.21-22; 15.1-3)

26 ¹ Kona, a Zhuda tara woolo pe ni fuun pè si Oziyasi[†] wi lè maa tege wunluwɔ wi to Amaziya wi yɔnlɔ. Kila yala wì ta yele ke

ma yiri kɔgɔlɔni. ² Wo wila Eyilɔti ca ki kan naa fɔnjɔgɔ, maga sɔngɔrɔ maga kan Zhuda tara woolo pe yeri wunlunaja Amaziya wi kungɔlɔ ma taga wa wi teleye pe na.

³ Oziyasi wìla ta yele ke ma yiri kɔgɔlɔni sanga ja ni wìla cen wunluwɔ pi na. Yele nafa shyen ma yiri ke ma yiri shyen wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yekoliya ma yiri wa Zheruzalemu ca. ⁴ Ñga ki yen ma sin Yawe Yenjelé li yegé na, ko wìla pye kala li ni fuun ni paa yegé ñga na wi to Amaziya wìla ki pye we. ⁵ Zakari[†] ja wìla pye na leele pe nari paa fye Yenjelé li yegé, wi yinwege sanga wi ni, Oziyasi wìla koro ma mara Yenjelé li na. Ma Oziyasi wi ta wìla koro ma mara Yawe Yenjelé li na, Yenjelé làa pye naa kagala ke yɔngɔ wi kan.

⁶ A Oziyasi wì si yiri ma saa to Filisiti tara fenne pe na, ma Gati ca malaga sigembogo ki jaanri, naa Yabine ca malaga sigembogo konaa Asidɔdi ca malaga sigembogo ki ni. A wì si cara ta kan wa Asidɔdi ca wasege ki ni konaa wa Filisiti tara fenne sanmbala pe sɔggwɔ. ⁷ Yenjelé làa wi saga, a wì malaga gbɔn Filisiti tara fenne pe ni, ma malaga gbɔn Larabuye mbele pàa pye ma cén wa Guri Baali ca konaa wa Mawɔn ca pe ni. ⁸ Amɔ cenle woolo pàa pye na nizara woo Oziyasi wi yeri. Wi mege kìla yiri

[†]26.1: Oziyasi wo nujgbà wo pàa pye na yiri Azariya (2 Wunlu 14.21-22; 15.1-7).

[†]26.5: Zakari ja wi senre tì yo lagame wi yen wi ye Yehoyada setirige pyc Zakari wi ni. Ki yaa pye ndee wo wìla pye Oziyasi wi yerifɔ we.

fɔ ma saa gbɔn wa Ezhipiti tara kɔnlɔ li na, katugu wìla fanjga ta fɔ jɛngɛ.

⁹A Oziyasi wì si sanjgazoye titɔnlɔmbɔlɔ kan wa Zheruzalem ca, wa yeyɔngɔ ḥja wa ca ki yenle na ki na, naa wa gbunlundege konɔ yeyɔngɔ ki na, konaa wa ca mbogo ki yenle li na. Wìla sanjgazoye pe kan, a pè pye fanjga ni. ¹⁰Wìla sanjgazoye titɔnlɔmbɔlɔ kan kɔrɔsiri pyewoolo wa gbinri* wi ni, ma tɔnmɔ were legere wɔ wa, katugu yaayoro ḥjabeleye legere la pye wi yeri wa yanwira tigiwen tara ti ni konaa wa funwa lara falafala ti ni. Kere kɔnfenne naa erezen* kere kɔnfenne la pye wi yeri wa yanwira ti na konaa wa Karimeli yanwiga ki na, katugu kere tunjgo kìla pye maa ndanla fɔ jɛngɛ.

¹¹Malingbɔɔnlɔ ḥjabeleye la pye Oziyasi wi yeri mbele pe mbaa ya malaga gbɔn. Sewɛ yɔnlɔgɔfɔ Yeyiyeli wo naa fanjgafɔ Maaseya poro pàa pye na pe jinri, na pe mère ti yɔnlɔgi, na pe walagi ḥjabeleye ḥjabeleye paa kee wa malaga. Hananiya ḥja wìla pye wunlunaja wi malingbɔɔnlɔ teele wo wa, wo wìla pye na pe yegɛ sinni. ¹²Seye teele waga shyen naa cènme kɔgɔlɔni (2 600) pàa pye ki malingbɔɔnlɔ welimbèlè pe go na. ¹³Ki seye teele pàa pye malingbɔɔnlɔ mbele go na, pàa pye lere waga cènme taanri ma yiri

kɔlɔshyen naa cènme kaŋgurugo (307 500). Pàa pye malingbɔɔnlɔ welimbèlè, ma pye fanjga ni. Pàa pye na wunlunaja wi sari na malaga gbɔn wi juguye pe ni. ¹⁴Oziyasi wìla tugurɔn sigeyaara*, naa njaanra, naa tugurɔn njagala, naa malaga gbɔndeere, naa sandira konaa gbafuuro sinndèere kankan malingbɔɔnlɔ pe ni fuun pe yeri. ¹⁵Wìla ti a kapyɔ jenfɔ wa malingbɔnyara ta gbegele wa Zheruzalem ca, mari tegetege wa sanjgazoye pe go na konaa ca ki mbogo yengele ke na, jango mbaa wangala wɔnni ti ni konaa mbaa sinndeliŋgbɔrɔ waa ti ni. Kì pye ma, a wi mègɛ kì si yiri ma kari fɔ lege, katugu Yenjèle làa wi saga ma fanjga gbɔgɔ kan wi yeri, a kì pye kafɔnnɔ sagawa.

Yenjèle làa yayenwè wa Oziyasi wi na

¹⁶Een fɔ, naa Oziyasi wìla kaa fanjga ta sanga ḥja ni, a wi nèe wi yee gbogo fɔ ma saa kapege pye. Wìla kaa pye mbasinjé Yawe Yenjèle, wi Yenjèle li ni. Wìla ye wa Yawe Yenjèle li sherigo gbɔgɔ* ki ni, saraga wɔsaga* ḥja pe maa wusuna nuwɔ taan wi sori ki na, mbe sa wusuna nuwɔ taan* sogo wa ki na[†]. ¹⁷A saraga wɔfɔ* Azariya wì si ye wa wi kɔrɔgɔ wo naa Yawe Yenjèle li saraga wɔfennɛ nafa tijere ni, mbele pàa pye kotogo ni. ¹⁸A pè si yiri wunlunaja

[†]26.16: Kìla pye saraga wɔfennɛ poro ce paa daga mbaa wusuna nuwɔ taan wi sori Yenjèle li kan (Nɔmbu 3.10; 17.5; 18.7; 1 Kuro 23.13).

Oziyasi wi kɔrɔgɔ maa pye fɔ: «Oziyasi, mboro ma, ma daga mbe wusuna nuwɔ taan wi sogo Yawe Yenjɛle li kan. Eén fɔ ki tunjgo kì kan saraga wɔfenne mbele Arɔn* setirige piile poro yeri. Pè pe tege pe ye mbaa ki tunjgo ki piin. Toro ma yiri wa laga kpoyi* ki ni, katugu mà kambasinjɛge pye. Ki kapyege ki se gbɔgɔwɔ kan ma yeri Yawe Yenjɛle, Yenjɛle le, li yegɛ ssɔgwɔcɔ.»

¹⁹Koni wusuna nuwɔ taan leyaraga kìla pye Oziyasi wi kee, a wì si nawa ŋgbən saraga wɔfenne pe ni. Le ki yɔngɔlɔ nuŋba ke ni, a yayenwɛ* pì si to wi na wa wi walege ki na le saraga wɔfenne pe yegɛ ssɔgwɔcɔ, wa Yawe Yenjɛle li shérigo gbɔgɔ ki ni, wa wusuna nuwɔ taan pe maa wi sori saraga wɔsaga ŋga na ki tanla[†]. ²⁰A saraga wɔfenne to* Azariya wo naa saraga wɔfenne sanmbala pe ni pè suu wele, mée yayenwɛ pi yan pì to wa wi walege ki na. A pè suu yirige wa funwa na fyelége na. A wo jate wì si fyeléle ma yiri, katugu Yawe Yenjɛle làa wi gbɔn.

Oziyasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ

(2 Wunlu 15.5-7)

²¹Wunlunaŋja Oziyasi wìla koro yayenwɛ fɔ, fɔ ma saa gbɔn wi kupilige ki na. Wi yayenwɛ pi kala na, wìla pye go ka ni wi ye; katugu wi saa ya mbe ye naa wa Yawe Yenjɛle li shérigo gbɔgɔ ki ni. Wi pinambyɔ Yotamu ña wìla pye

wunluwɔ go ki kagala yegɛ wɔfɔ wo wìla pye na tara woolo pe yegɛ sinni.

²²Oziyasi wi kapyegele sanŋgala, ke kɔŋgbanŋgala naa ke puŋgo wogolo, Amɔzi pinambyɔ Ezayi* ña wìla pye Yenjɛle yɔn senre yofɔ wìla ke yɔnlɔgɔ. ²³A Oziyasi wì si kaa ku ma taga wa wi teleye pe na. A pè suu le wa wi teleye pe tanla, wa wunlumbolo pe gboolo lesaga ki ni, naa wìla pye yayenwɛ fɔ ki kala na, pe sila wi le wa wunlunaŋja wi fanga ko ni. A wi pinambyɔ Yotamu wì si cen wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋja Yotamu wi sanga

(2 Wunlu 15.32-38)

27 ¹Yotamu wìla ta yele nafa ma yiri kangurugo, mée cen wunluwɔ pi na. Yele ke ma yiri kɔgɔlɔni wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalem ca. Wi nɔ pàa pye naa yinri Yerusha. Zadɔki sumborombyɔ lawi. ²Ngɔ ki yen ma sin Yawe Yenjɛle li yegɛ na ko wìla pye, ma tanga paa yegɛ ŋga na wi to Oziyasi wìla ki pye kala li ni fuun ni. Konaa ki ni fuun, wi sila ye wa Yawe Yenjɛle li shérigo gbɔgɔ* ki ni ki pye kapege wi go na. Eén fɔ leeple poro la koro na kapege ki piin.

³Yotamu wo wìla Yawe Yenjɛle li shérigo gbɔgɔ ki yeyɔngɔ ŋga wa gona ki wa. Wìla Ofeli laga mbogo ki tunndo ti legere pye.

[†]26.19: Levi 13.14; Nɔmbu 5.2.

⁴ Wila cara kan wa Zhuda yanwira tara ti ni, ma malaga sigecara naa sanjgazoye kankan wa kɔɔrɔ ti ni. ⁵ Wila malaga gbɔn Amɔ cенle woolo pe wunlunaja wi ni ma ya pe ni. Ki pye ma, ki yele li ni, Amɔ cенle woolo pàa lambo sara wi yeri maa kan warifuwe tɔni taanri naa kɔngɔ, naa bile* tɔni tijere naa kɔngɔ konaa ɔrizhi* tɔni tijere naa kɔngɔ. Ko yaara to yɔngɔ Amɔ cенle woolo pàa kan wi yeri yele shyen wolo naa taanri wolo li ni. ⁶ Yotamu wila fanjga ta fɔ jɛŋge, katugu wila pye naa yinwege ki piin sinjge Yawe Yenjelε, wi Yenjelε li yegɛ sɔgɔwɔ.

⁷ Yotamu wi kapyegele sanjgala, malaga n̄ga fuun wila gbɔn konaa tunndo nda fuun wila pye, ki kagala ke yen ma yɔnlɔgɔ wa Izirayeli* tara wunlumbolo naa Zhuda tara wunlumbolo pe sewɛ wi ni. ⁸ Wila ta yele nafa ma yiri kaŋgurugo, mɛɛ cen wunluwɔ pi na. Yele ke ma yiri kɔgɔlɔni wila pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. ⁹ A Yotamu wì si ku ma taga wa wi teleye pe na. A pè suu le wa Davidi ca. A wi pinambyɔ Ahazi wì si cen wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaja Ahazi wi sanga

(2 Wunlu 16.1-20)

28 ¹ Ahazi wila ta yele nafa, mɛɛ cen wunluwɔ pi na. Yele ke ma yiri kɔgɔlɔni wila pye

wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. N̄ga ki yen ma sin Yawe Yenjelε li yegɛ na, wi tele Davidi wila ki pye yegɛ n̄ga na, wo sila ki pye ma. ² Eén fɔ wila tanga wa Izirayeli* tara wunlumbolo pe tulugo ki ni. Wì yere la ti, a pè tugurɔn yan ma yaara yanlere gbegele yarisunndo Baali* ti gbɔgɔwɔ pi mege ni. ³ Wila pye na wusuna nuwɔ taan* sorì wa Beni Hinɔmu gbunlundege ki ni. Wila wi yɛera pinambiile pe sogo ma pe pye saraga* yarisunndo yeri, ma yala katijangara nda cengelε sanjgala ke maa piin ti ni, koro n̄gele Yawe Yenjelε lāa ke purɔ ma ke yirige wa Izirayeli woolo pe yegɛ we. ⁴ Wila pye na yaayoro saara naa wusuna nuwɔ taan saara woo wa sunzara nda wa tinndiye pe na ti na, naa tinndiye pe na konaa wa tire tipiire nda fuun ti yen were ni ti nɔgɔ†. ⁵ Kona, a Yawe Yenjelε, wi Yenjelε le, lì suu le Siri tara wunlunaja wi kɛɛ. A Siri tara fenne pè si malaga gbɔn wi ni ma ya wi ni, ma lelegere yigi kasopiile ma kari pe ni wa Damasi ca. A lì suu le fun Izirayeli tara wunlunaja wi kɛɛ, a wì malaga gbɔn wi ni ma ya wi ni fɔ jɛŋge. ⁶ Pilige nunjba ka ni, a Eremaliya pinambyɔ Peka wì si Zhuda tara nambala waga cenme naa nafa (120 000) gbo pe ni, pe ni fuun nambala kotogofenne, katugu pàa laga Yawe Yenjelε, pe teleye Yenjelε li na. ⁷ Malingbɔɔn kotogofɔ n̄a pàa pye na yinri Zikiri, ma yiri wa Efirayimu tara, wila

†28.4: Dete 12.2; 1 Wunlu 4.23.

wunlunaja wi pinambyɔ Maaseya wi gbo, naa Azirikamu ḥa wìla pye wunluwɔ go ki kagala yegɛ wɔfɔ wi ni, konaa Elikana ḥa wìla pye megbɔgɔ fɔ ma taga wunlunaja wi na wi ni.⁸ Izirayeli woolo pàa lere waga cènme shyen (200 000) yigi pe sefenne Zhuda tara woolo pe ni kasopiile, poro la wele jeelɛ, naa pinambiile konaa sumborombiile; pàa yarilegère koli wa pe yeri ma kari ti ni wa Samari* ca.

**Yenjèle yɔn senre yofɔ
wà la yerewɛ senre kan
Izirayeli woolo pe yeri**

⁹ Wa Samari ca, Yawe Yenjèle li yɔn senre yofɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Obedi. A wì si yiri ma saa Izirayeli malingbɔɔnlɔ pe fili pe pansaga wa Samari ca, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wele, Yawe Yenjèle, ye teleye Yenjèle làa nawa ŋgban Zhuda tara woolo pe ni, ma pe le ye kɛɛ. A yè pe tɔngɔ nangbanwa ni fɔ a ki tinmɛ pì gbɔn wa yenjèle na.¹⁰ Koni ye yɛn naga yuun ma yo fɔ ki Zhuda tara woolo naa Zheruzalem̄ ca woolo mbele yeeɛn, poro ye yaa sa pye ye kulonambala naa ye kulojaala. Eɛn fɔ yoro jate, ye woro kajɔgɔ pyefenne Yawe Yenjèle, ye Yenjèle li yegɛ sɔgɔwɔ wi le?¹¹ Koni ye logo na yeri. Ye sefenne mbele yè yigi kasopiile, ye pe wa paa kee, katugu Yawe Yenjèle lì nawa ŋgban ye ni fɔ jɛŋge.»

¹² Kì pye ma, malingbɔɔnlɔ mbele pàa Zhuda tara woolo pe yigi, a Efirayimu cènle woolo teele pèlɛ si yiri pe kɔrɔgɔ, poro la wélé Yohana pinambyɔ Azariya, naa Meshilemɔti pinambyɔ Berekiya, naa Shalumu pinambyɔ Ezekiyasi konaa Hadilayi pinambyɔ Amasa wi ni.¹³ Pàa malingbɔɔnlɔ pe pye fɔ: «Ki leeble mbele yè yigi kasopiile yeeɛn, yaga ka ye laga pe ni, katugu yaa jaa mbe we pye kajɔgɔ pyefenne Yawe Yenjèle li yegɛ sɔgɔwɔ. Yaa jaa mbe ka taga we puŋguwɔ naa we kapere ti ni. Ma si yala we yɛn kajɔgɔ pyefenne makɔ. Yawe Yenjèle li nangbanwa gbɔɔ pi yɛn woro Izirayeli woolo we ni makɔ.»¹⁴ Kona, a malingbɔɔnlɔ pè si leeble mbele pàa yigi kasopiile pe yaga konaa yaara nda pàa koli ti ni le teele poro naa janwa wi ni fuun wi yegɛ sɔgɔwɔ.¹⁵ Ki nambala mbele pè pe mère ti yeriyeri, a poro si kasopiile pe kala li yɔn pe kan. Pàa yaripɔrɔ ta lagala wa yaara nda tila koli ti na mari kankan pe yeri konaa sawira ni, a pèri le. A pè pe kan, a pè li ma wɔ. A pè si mbele pàa welege pe fɔfɔ, ma sinmɛ fafa pe welegesara ti na mari pɔpɔ†. Mbele pe saa ya tanga, a pè si pe ni fuun pe luguro sofiele na ma sɔngɔrɔ pe ni wa Zheriko ca, ko ŋga ki yɛn sengendire ca ye, ma kari pe ni wa pe sefenne pe tanla. Ko pyeŋgɔlɔ, a pè si sɔngɔrɔ wa Samari ca.

†28.14-15: Luki 10.25-37.

Wunlunaja Ahazi wìla Asiri tara wunlunaja wi yenri wuu saga

(2 Wunlu 16.7-20)

¹⁶ Ki wagati wi ni, a wunlunaja Ahazi wì si tunjgo torogo wa Asiri tara wunlunaja wi yeri ma yo wuu saga. ¹⁷ Katugu Edɔmu cenle woolo pàa pan naa, ma malaga gbɔn Zhuda tara woolo pe ni ma ya pe ni, ma pele yigi kasopiile ma kari pe ni. ¹⁸ Ki wagati nunjba wi ni, Filisiti tara fenne pàa saa Zhuda tara cara nda wa yanwira tigiwen tara ti ni ti shɔ konaa nda wa Negevu* tara ti ni. To tìla pye Beti Shemeshi ca, naa Ayalɔn ca, naa Gederɔti ca, naa Soko ca konaa ki kanjgara na kapire ti ni, naa Timina ca konaa ki kanjgara na kapire ti ni, naa Gimizo ca konaa ki kanjgara na kapire ti ni. A pè si cen wa ki cara ti ni. ¹⁹ Ko la pye ma, katugu Yawe Yenjèle làa Zhuda tara woolo pe go sogo Izirayeli tara wunlunaja Ahazi wi kala na. Mà jen Ahazi wìla Zhuda tara woolo pe le kapege pyege ki ni konaa ma kambasinjge pye Yenjèle li na. ²⁰ A Asiri tara wunlunaja Tigilati Pilinezeri wì si pan ma to Ahazi wi na malaga ni, maa pye paa wi maliwee yen, wi sila wi saga. ²¹ Ahazi wìla Yawe Yenjèle li shérigo gbɔgɔ* yarijende ti lε, naa wunluwɔ go yarijende ti ni konaa wi legbɔɔlɔ pe yinre yarijende ta ni, mari pye yarikanra Asiri tara wunlunaja wi yeri. Eén

fɔ ki wogo ki sila sagawa kpè kan wi yeri.

Wunlunaja Ahazi wi kunwɔ

²² Ma wunlunaja Ahazi wi ta wìla pye wa ki jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki ni, wìla koro na kambasinjge piin Yawe Yenjèle li na. ²³ Wìla yaayoro wɔ saraga Damasi ca yarisunndo ti yeri, a to si ya wi ni. Wìla wi yee pye fɔ: «Kì kaa pye Siri tara wunlumbolo pe yarisunndo tì pe saga, mi fun mi yaa saara wɔ ti yeri ti ta tilan saga.» Eén fɔ ti sila yaraga ka kpè yɔn wi kan, kaawɔ maa jan wo naa Izirayeli woolo pe ni fuun pe ni. ²⁴ A Ahazi wì si Yenjèle li shérigo gbɔgɔ yaapire ti ni fuun ti gbogolo, mari gbɔn mari yaari. Wìla Yawe Yenjèle li shérigo gbɔgɔ kɔɔrɔ ti tɔnndɔ, ma ti a pè saara wɔsara* kankan wi kan wa Zheruzalemu ca yengèle ke ni fuun ke na. ²⁵ Wìla sunzara kankan wa tinndiye pe na wa Zhuda tara cara ti ni fuun nunjba nunjba ti ni, mbe ta mbaa wusuna nuwɔ taan sori wa ti na yarisunndo ta yege kan. Kì pye ma, wìla Yawe Yenjèle, wi teleye Yenjèle li nawa pi ñgbani fɔ jenje.

²⁶ Ahazi wi kapyegele sanŋgala, naa tunndo nda fuun wìla pye, konɔbanŋgala naa punjo wogolo, ke yen ma yɔnlɔgɔ wa Zhuda tara naa Izirayeli tara wunlumbolo pe sewɛ wi ni. ²⁷ A Ahazi wì si kaa ku ma taga wa wi teleye pe na, a pè suu le wa Zheruzalemu ca. Eén fɔ pe sila wi le wa Izirayeli tara wunlumbolo pe fanra ti ni. A

wi pinambyo Ezekiyasi wì si cen
wunluwo pi na wa wi yonlo.

Wunlunaña Ezekiyasi wìla shérigo gbogó ki pye kpozi

(2 Wunlu 18.1-3)

29 ¹Ezekiyasi wìla ta yele nafa ma yiri kangurugo, mee cen wunluwo pi na. Yele nafa ma yiri kɔlɔjere wìla pye wunluwo pi na wa Zheruzalemu ca. Pàa pye naa nɔ wi yinri Abiya; Zakari sumborombyo lawi. ²Ngà ki yen ma sin Yawe Yenjèle li yegé na, ko wìla pye kala li ni fuun ni paa wi tele Davidi wi yen.

³Wi wunluwo pi yele kongbanna li yenje kongbannga ki na, a wì si Yawe Yenjèle li shérigo gbogó* kɔɔrɔ ti yengèle mari gbegele. ⁴A wì si saraga wɔfenné* naa Levi setirige piile* pe yeri, ma pe gbogolo wa laga nawa pi yonlo yirisaga kès yeri. ⁵A wì si pe pye fɔ: «Yoro Levi setirige piile, ye logo na yeri. Ye ye yee pye kpozi*, ye Yawe Yenjèle, ye teleye Yenjèle li shérigo gbogó ki pye kpozi. Yaara nda fuun ti yen fyɔngó* ni wa laga kpozi* ki ni, yeri wɔ wa. ⁶Katugu we teleye pàa kambasinje pye, ma ngà ki yen kapege Yawe Yenjèle, we Yenjèle li yegé na ki pye. Pè laga li na, ma Yawe Yenjèle li censaga ki yaga, ma punjo le li ni. ⁷Pè yere la shérigo gbogó ndɔgɔrɔ kɔɔrɔ ti tɔnnɔ, ma fitanlaye pe figi. Pe sila wusuna nuwo taan* wɔ saraga* konaa mbe saraga sogowogo* wɔ Izirayeli* woolo Yenjèle li yeri wa

laga kpozi ki ni. ⁸Kì pye ma, a Yawe Yenjèle lì si nawa ḥgbán Zhuda tara woolo naa Zheruzalemu ca woolo pe ni. A lì si jateré piriwén wa pe na, naa jɔlɔgɔ ni konaa ma pe pye titégere yaraga paa yegé ngà na yaa ki yaan yénlé ni we. ⁹Ye wele, pàa we teleye pe gbo tokobi ni, ma we pinambiile, naa we sumborombiile konaa we jéelé pe yigi ma kari pe ni kulolo ki wogo ngà ki kala na.

¹⁰«Koni mìgi kòn maga tege wa na nawa mbe yɔn finliwé* le Yawe Yenjèle, Izirayeli woolo Yenjèle li ni, jaŋgo li naŋbanwa gbɔɔ pi kɔ we ni. ¹¹Koni na pinambiile, yaga ka pye sambalawa ni, katugu yoro wéle Yawe Yenjèle lì wɔ yaa yeregi li yegé sɔgɔwɔ mbaa tunŋo piin li kan, konaa mbe pye li tunmbyeele mbaa wusuna nuwo taan sori li kan.»

¹²Kona, a Levi setirige piile pè si yiri ma yere; poro la wéle Amasayi pinambyo Mahati, konaa Azariya pinambyo Zhoueli ma yiri wa Kehati setirige piile pe ni; naa Abidi pinambyo Kishi konaa Yehaleleyeli pinambyo Azariya ma yiri wa Merari setirige piile pe ni; naa Zima pinambyo Yowa, konaa Yowa pinambyo Eden ma yiri wa Gerishɔn setirige piile pe ni; ¹³naa Shimiri konaa Yeyiyeli ma yiri wa Elizafan setirige piile pe ni; naa Zakari konaa Mataniya ma yiri wa Asafu setirige piile pe ni; ¹⁴naa Yehiyeli konaa Shimeyi ma yiri wa Hema setirige piile pe ni; naa

Shemaya konaa Uziyeli ma yiri wa Yedutun setirige piile pe ni.

¹⁵ A pè si pe sefenne sanmbala pe gbogolo ma pe yee pye kpozi. Ko puŋgo na, a pè si pan mbe Yawe Yenjèle li shérigo gbogó ki pye kpozi paa yége ñga na wunlunaja wìla ki yo pe kan, ma yala Yawe Yenjèle li senyoro ti ni. ¹⁶ A saraga wòfenné pè si ye wa Yawe Yenjèle li shérigo gbogó ki nawa mbege pye kpozi. Yaara nda fuun pàa yan fyóngó woro wa Yawe Yenjèle li shérigo gbogó ki ni, pàa ti ni fuun ti le ma yiri ti ni, mari tege wa laga nawa. A Levi setirige piile poro siri le ma yiri ti ni wa funwa na, ma saa ti wa wa Sedirón lafogo gbunlundege ki ni. ¹⁷ Yele li yenje kongbanjga ki pilige kongbanjga ki na, a pè sigi le na shérigo gbogó ki piin kpozi. Yenje ki pilige kòltaanri wogo ki na, a pè si ye wa Yawe Yenjèle li go ki ndògoró ti ni. Piliye kòltaanri pàa pye ma Yawe Yenjèle li go ki pye kpozi. Yenje kongbanjga ki pilige ke ma yiri kògoloni wogo ki na, a pè si kò ki tunjgo ki na. ¹⁸ Kona, a pè si kari wa wunlunaja Ezekiyasi wi yeri, ma saa wi pye fɔ: «Wè saa Yawe Yenjèle li shérigo gbogó ki ni fuun ki pye kpozi, naa saara sogoworo ti ma sogo saraga wòsaga* ñga na ki ni konaa ki yaapire ti ni fuun ti ni, naa buru ña pe ma kan Yenjèle yeri wi ma tege tabali ña na wi ni, konaa wi yaapire ti ni fuun ti ni. ¹⁹ Wunlunaja Ahazi wi wunluwó sanga wi ni, wìla yaapire nda fuun

tege fyóngó ni wi mbasinmè sanga wi ni, wè ti ni fuun ti gbegele mari pye kpozi. Ti yén ma tege wa Yawe Yenjèle li saraga wòsaga ki yége.»

Ezekiyasi wìla sherege konɔ lo naa saraga wòmɔ tunjgo ki gbegele maga tege

²⁰ Ki goto yirifaga ki na, a wunlunaja Ezekiyasi wì si yiri ma ca ki teele pe yeri ma pe gbogolo, mee kari wa Yawe Yenjèle li shérigo gbogó ki ni.

²¹ A pè si kari napene kòlshyen ni, naa simbapene kòlshyen, naa simbapene yirifònmboù kòlshyen konaa sikapene kòlshyen ni mberi pye kapere kala yagawa jasaara wunluwó tara ti kan, naa laga jéngé kpozi ki kan konaa Zhuda tara woolo pe kan. A wunlunaja wì si konɔ kan saraga wòfenné mbele pàa pye Arɔn* setirige piile pe yeri, ma yo peri wò saraga wa Yawe Yenjèle li saraga wòsaga ki na. ²² A saraga wòfenné pè si napene pe kònlogi ma kasanwa pi tògó maa yanragi yanragi saraga wòsaga ki na, ma simbapene pe kònlogi ma kasanwa pi tògó maa yanragi yanragi saraga wòsaga ki na, ma simbapene yirifònmboù pe kònlogi ma kasanwa pi tògó maa yanragi yanragi saraga wòsaga ki na. ²³ Ko puŋgo na, pe yaa kapere ti kala yagawa ja sikapene mbele ni, a pè si pan pe ni wa wunlunaja wo naa janwa wi yége sògçwo. A wunlunaja wo naa janwa wi ni pè si pe keyen yi taga sikapene pe na.

²⁴ A saraga wɔfenne pè si sikapene pe kɔnlɔgi ma pe kasanwa pi tɔgo, maa yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na, maa pye kapere ti kala yagawa jasaraga, mbe ta mbe kapere ti kala yagawa ja kapyege ki pye Izirayeli woolo pe kan; katugu wunlunaja wìla ki yo ma yo fɔ saraga sogowogo konaa kapere kala yagawa jasaraga ki ni, ti yaa wɔ Izirayeli woolo pe ni fuun pe kan.

²⁵ A wì si Levi setirige piile pe tegetege wa Yawe Yenjèle li shérigo gbɔgɔ ki ni weere[†] ni pe yeri, naa juruye konaa ɔgɔniye ni, ma yala Davidi naa Gadi ja wìla pye wunlunaja wi yariyanra yanfɔ konaa Yenjèle yɔn senre yofɔ* Natan pàa ɔgasele na tege li ni. Mà jen Yawe Yenjèle lo ɔgasele lali, làa li kan li yɔn senre yofenne pe yeri, a pèli yo. ²⁶ A Levi setirige piile pè si toro ma yere yaribɔnɔ nda Davidi la gbegele ti ni pe kε, konaa saraga wɔfenne pe ni fun pe mbaanra ti ni pe kε. ²⁷ A Ezekiyasi wì si kono kan ma yo pe saraga sogowogo ki wɔ wa saraga wɔsaga ki na. Naa pàa kaa ki le na saraga ki woo sanga ɔna ni, ki sanga nungba wi ni, a pè sigi le fun na yuuro koo, na mbaanra ti wiin, na Izirayeli tara wunlunaja Davidi wi yaribɔnɔ ti gboɔn, na Yawe Yenjèle li gbogo. ²⁸ Kona, a janwa wi ni fuun wì si fɔli, a pe nεe yuuro ti koo na mbaanra ti wiin, fɔ a saraga

sogowogo ki saa wɔ ma kɔ. ²⁹ Naa pàa kaa saraga sogowogo ki wɔ ma kɔ, a wunlunaja wo naa mbele fuun pàa pye wi ni pè si fɔli ma kanjguuro kan ma pe yere ti jiile wa tara ma Yenjèle li gbɔgɔ. ³⁰ Ko puŋgo na, a wunlunaja Ezekiyasi wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, pè sigi yo Levi setirige piile pe kan ma yo fɔ yuuro nda Davidi wìla wɔ wo naa yariyanra yanfɔ Asafu wi ni, paa ti koo paa Yawe Yenjèle li sɔnni ti ni. A pè sili sɔn nayinme gbɔɔ ni, ma fɔli ma pe yere ti jiile wa tara mali gbɔgɔ. ³¹ Kona, a Ezekiyasi wì sho naa fɔ: «Koni yè kaa ye yεe le Yawe Yenjèle li kεε, ye fulo laga yaa paan saraga yaayoro naa nayinme saara* ti ni wa Yawe Yenjèle li shérigo gbɔgɔ ki ni.» A janwa wì si pan saraga yaayoro naa nayinme saara ni. Mbele fuun pàa pye nandanwa ni pàa saara sogoworo wɔ Yenjèle li yeri fun. ³² Saara sogoworo nda janwa wìla wɔ Yawe Yenjèle li yeri, tìla pye napene nafa taanri ma yiri kε, naa simbapene cenme konaa simbapene yirifɔnmbɔlɔ cenme shyen (200). Pàa ki yaayoro ti ni fuun ti wɔ saara sogoworo Yawe Yenjèle li yeri. ³³ Mbe taga wa to na, pàa nεe cenme kɔgɔlɔni (600) naa simbaala waga taanri (3 000) tege ti yε saraga Yenjèle li kan. ³⁴ Eεn fɔ saraga wɔfenne pe sila lege, ki kala na, pe sila ya mbe yaayoro nda tìla pye saara sogoworo ti

[†]29.25: 1 Sami 18.6; 2 Sami 6.5; 1 Kuro 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuro 5.12; Esidi 3.10; Nehe 12.27; Yuuro 150.5.

ni fuun ti seere wɔ. Pe sefenne Levi setirige piile pè si pan ma pe saga fɔ ma saa tunjgo ki kɔ, fɔ saraga wɔfenne sanmbala pe sa pe yee pye kpozi; katugu kila pye Levi setirige piile pe kotogo na pe pe yee pye kpozi mbe wɛ saraga wɔfenne pe na.³⁵ Mbe taga wa saara sogoworo legere ti na, nayinme saara ti yanlaga kila pye wa, ma pinle duven saraga ŋga ki ma taga saraga sogowogo ki na ti ni.

Pa pà sherege konɔ tunjgo ki gbegele maga tege naa fɔnŋɔ yeeen, wa Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ ki ni.³⁶ A Ezekiyasi wo naa leele pe ni fuun pe ni pè si yɔgɔri Yenjelé làa ki kala li yegɛ sin yegɛ ŋga na ki kala na, katugu ki kala li sila mɔ pyewe ni.

Wunlunaja Ezekiyasi wìla Paki feti wi gbegele

30¹ Kona, a Ezekiyasi wì si pitunmbolo torogo Izirayeli* tara ti lagapyew konaa Zhuda tara ti ni, ma seweele yɔnlɔgɔ fun ma pe torogo Efirayimu cénle woolo naa Manase cénle woolo pe yeri, jango pe pan wa Zheruzalemu ca, wa Yawe Yenjelé li shérigo gbɔgɔ* ki ni, mbe pan mbe Paki* feti wi pye Yawe Yenjelé, Izirayeli woolo Yenjelé li mege ni.² Wunlunaja wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni, naa janwa wi ni fuun wi ni, pàa

gbogolo wa Zheruzalemu ca ma yo ma yan pe yee yeri, maga kɔn maga tege mbe Paki feti wi pye yele li yenje shyen wogo ki na[†].

³ Pe sila ya mbe Paki feti wi pye wi wagati wi na, katugu saraga wɔfenne* pe legere sila pe yee pye kpozi*, mbe taga wa ko na, leele pe sila pe yee gbogolo fun wa Zheruzalemu ca.⁴ Ki Paki feti wi pyekala làa wunlunaja wo naa janwa wi ni fuun wi ndanla.⁵ A pè sigi kɔn maga tege mbege wogo ki yari wa Izirayeli tara ti ni fuun ti ni, mbege le wa Berisheba ca, wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki na fɔ sa gbɔn wa Dan ca, wa yɔnlɔparawa kamɛŋje kɛɛ ki na, jango leele pe pan wa Zheruzalemu ca pe pan pe Paki feti wi pye Yawe Yenjelé, Izirayeli woolo Yenjelé li mege ni; katugu lelegere sila kaa na Paki feti wi piin naa, paa yegɛ ŋga na ki yen ma yɔnlɔgɔ we.⁶ Wunlunaja wo naa wi legbɔɔlɔ pe ni pàa seweele mbele pye, a pitunmbolo pè si kari pe ni wa Izirayeli tara ti lagapyew konaa Zhuda tara ti ni. Mbe yala wunlunaja wi tunjgo ki ni, pàa pye na yuun fɔ: «Yoro Izirayeli woolo wele, yoro mbele yè koro ma ta ma shɔ Asiri tara wunlumbolo pe kɛɛ[†], ye sɔngɔrɔ ye pan Yawe Yenjelé, Abirahamu, naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yenjelé li kɔrɔgɔ, jango li sɔngɔrɔ li pan ye kɔrɔgɔ fun.⁷ Yaga ka pye paa ye tεleye naa ye sefenne pe

[†]30.2: Eki 12.1-12; Nɔmbu 9.2-3, 10-11.

[†]30.6: 2 Wunlu 17.

yen, poro mbele pàà kambasinjge pye Yawe Yenjèle, pe teleye Yenjèle li na we. Ko kala kì ti Yawe Yenjèle lì jòlçgɔ gbɔgɔ wa pe na laga tara ti ni paa yegé ñga na yaa ki yaan we.⁸ Koni, yaga ka pye nunjbongbanla fenne paa ye teleye pe yen. Ye ye yee tirige Yawe Yenjèle li kan. Yaa paan wa li laga kpoyi* ki ni, ko ñga lì pye kpoysi fɔ sanga pyew. Yaa tunjgo piin Yawe Yenjèle, ye Yenjèle li kan, jaŋgo lili naŋbanwa gbɔɔ pi kɔ ye ni.⁹ Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yenjèle li kɔrɔgɔ, pa kona mbele pàà ye sefenne naa ye pinambiile pe yigi ma kari pe ni kulowo, pe yaa pe yinriwe ta mbe pe yaga pe sɔngɔrɔ laga ki tara nda ti ni naa, katugu Yawe Yenjèle li yen yinme kanfɔ konaa yinriwe tafɔ†. Na yaga sɔngɔrɔ mbe pan li kɔrɔgɔ, li se punjo wa ye ni fyew.»¹⁰ Kona, a pitunmbolo pè si saa na yanri na toro cara ti ni fuun nunjba nunjba ti ni, wa Efirayimu cenle woolo pe tara konaa Manase cenle woolo pe tara, fɔ ma saa gbɔn wa Zabulɔn cenle woolo pe tara naga senre ti yuun. Eén fɔ leele pàà pye na pe tifaga, na tege pe na.¹¹ Konaa ki ni fuun, Aseri cenle woolo, naa Manase cenle woolo konaa Zabulɔn cenle woolo pèla pe yee go sogo, ma kari wa Zheruzalemu ca.¹² Wa Zhuda tara, Yawe Yenjèle làa tunjgo pye leele pe ni, ma ti a pè pe jatere wi wa

nunjba, ma tanga wunlunaña wo naa wi legbɔɔlɔ pe tunjgo ki na, ma yala Yawe Yenjèle li senyoro ti ni.

Wunlunaña Ezekiyasi wìla Paki feti wi pye

¹³ Kona, a janwa gbɔɔ lì si gbogolo wa Zheruzalemu ca mbe leve fu buru feti* wi pye yele li yenje shyen wogo ki ni. Ki janwa wìla gbɔgɔ fɔ jenje. ¹⁴ Saara wɔsara* nda tìla pye wa Zheruzalemu ca konaa wusuna nuwɔ taan* pàà pye naa sori saara wɔsara nda na, a pè siri jaanri mari wɔ wa ca ki ni ma saa ti wa wa Sedirɔn lafogo ki ni.¹⁵ Ko punjo na, a pè si Paki feti yaayoro ti gbo yele li yenje shyen wogo ki pilige ke ma yiri tijere wogo ki na. Fere la saraga wɔfenne naa Levi setirige piile* pe ta, naa pe sila pe yee pye kpoyi ki kala na. A pè si pe yee pye kpoyi, mee saara sogoworo* wɔ wa Yawe Yenjèle li sherigo gbɔgɔ ki ni.¹⁶ A pè si pe censara ti lele ma yala Yenjèle lere Moyisi wi lasiri* kono li ni†. Levi setirige piile pàà pye na saraga* yaayoro ti kasanwa pi kaan saraga wɔfenne pe yeri, a paa pi yanragi yanragi saraga wɔsaga ki na.¹⁷ Wa janwa wi ni, lelegere la pye wa, mbele pe sila pe yee pye kpoyi. Kì pye ma, a Levi setirige piile pè si Paki feti saraga yaayoro ti gbo mbele fuun pe sila pye kpoyi pe

†30.9: Eki 34.6.

†30.16: Zhouz 8.31; 1 Wunlu 2.3; 2 Wunlu 14.6; Esidi 3.2.

kan, jaŋgo mbe pe le Yawe Yenjelé li kée.¹⁸ Lelegere la pye wa janwa wi ni, mbele pe sila pe yee pye kpoyi, ma yiri wa Efirayimu cenle li ni, naa Manase cenle, naa Isakari cenle konaa Zabulon cenle li ni. Poro la Paki feti yaakara ti ka ma sigi ta pe sila ki pye mbe yala ñga ki yen ma yonløgø ki wogo na ki ni. Kì pye ma, a Ezekiyasi wì si yenri pe kan ma yo fɔ: «E, Yawe Yenjelé, mborø ña ma yen jenjø, ma pe kala yaga; ¹⁹ mbele fuun pège ñgbanga pe kotogo ki ni fuun ni ma mborø ña Yenjelé, Yawe Yenjelé, we teleye Yenjelé, mɔɔ lagaja, ki yaga ma pe kapere ti kala yaga pe na; ali mbege ta pee pe yee pye kpoyi, mbe yala kapyege ñga ki ma pye mbe si pye kpoyi ki ni.» ²⁰ A Yawe Yenjelé lì si Ezekiyasi wi yenrewë pi logo ma leeple pe yaga mbajɔłwø. ²¹ Kì pye ma, Izirayeli woolo mbele pàa pye wa Zheruzalem ca, pè si leve fu buru feti wi pye fɔ ma saa gbɔn piliye kòlshyen, yɔgɔrimɔ gbɔn ni. Pilige nunjba nunjba pyew Levi setirige piile poro naa saraga wɔfenne pe ni, pàa pye na yuuro koo na yarigbɔnrɔ ti gbɔn ñgbanga na Yawe Yenjelé li sɔnni. ²² Levi setirige piile mbele pàa Yawe Yenjelé li jate, Ezekiyasi wìla para pe ni ma pe kotogo ki kan pe na. Pàa feti yaakara ti ka ma saa gbɔn piliye kòlshyen,

ma nayinme saara* wɔ ma Yawe Yenjelé, pe teleye Yenjelé li sɔn.

²³ A janwa wi ni fuun wì si yere ki yerewe mbe piliye kòlshyen ya yègø taga wa Paki feti piliye yi na. A pè sigi piliye yi pye yɔgɔrimɔ ni, ²⁴ katugu Zhuda tara wunlunaja Ezekiyasi wìla napenè waga kele (1 000) wɔ naa simbaala konaa sikaala waga kòlshyen (7 000) ni ma kan janwa wi yeri. A wi legbɔɔlɔ poro napenè waga kele (1 000) wɔ, naa simbaala konaa sikaala waga ke (10 000) ni ma kan janwa wi yeri. Saraga wɔfenne pe legere la pe yee pye kpoyi. ²⁵ Zhuda tara woolo janwa wi ni fuun, naa saraga wɔfenne pe ni, naa Levi setirige piile pe ni, naa leeple mbele fuun pàa yiri wa Izirayeli wunluwø tara ti ni ma pan, naa nambannjeenle mbele pàa yiri wa Izirayeli wunluwø tara ti ni ma pan, nakoma ma pye cènfenne wa Zhuda tara ti ni, pàa pye na yɔgɔri. ²⁶ Yɔgɔrimɔ gbɔn la pye wa Zheruzalem ca ki ni. Maga le wa Izirayeli tara wunlunaja Davidi wi pinambyɔ Salomɔ wi sanga wi na ki yɔgɔrimɔ cenle pa fa pye wa Zheruzalem ca. ²⁷ Ki kɔsaga, a saraga wɔfenne poro naa Levi setirige piile pe ni, pè si yiri ma duwaw pye leeple pe kan. A pe yenrewë pì si gbɔn wa Yenjelé li na wa li censaga kpoyi ki ni, wa yenjelé na. A lì suu logo.

Ezekiyasi wìla shérigo
gbögö tunjgo ki gbegele
maga tege naa fñnjgo

31 ¹Naa pàa kaa kɔ feti wi na,
Izirayeli* woolo mbele fuun
pàa pye wa, pè si yiri ma kari
wa Zhuda tara cara ti ni, ma saa
sinndeere titcõnr̄ titcõnr̄ nda pàa
yerege yerege ti gbõn mari yaari,
ma yarisunjgo Ashera* ki tiyagala
ke kɔnl̄, ma sunzara nda wa
tinndiye pe na ti jaanri konaa saara
wɔsara* ti ni wa Zhuda tara ti ni
fuun ti ni, naa wa Benzhamē cenle
woolo, naa Efirayimu cenle woolo
konaa Manase cenle woolo pe tara
ti ni. Ko puŋgo na, a Izirayeli woolo
pe ni fuun pè si sɔngɔr̄ ma kari pe
cara, pe ni fuun nujgba nujgba ma
kari wa pe yinre ti ni.

²A Ezekiyasi wì si saraga
wɔfenné* naa Levi setirige piile*
pe tegetege naa ŋbeleye ŋbeleye,
ma yala pe ŋbeleye yi ni. Wìla
tunndo kankan pe ni fuun nujgba
nujgba pe yeri. Saraga wɔfenné
poro naa Levi setirige piile pe ni,
poro pàa pye na saara sogoworo*
naa nayimé saara* ti woo, na
sherege tunjgo ki piin, na yuuro
koo na Yenjelé li gbogo konaa
nali sɔnni wa Yawe Yenjelé li
shérigo gbögö* yeycõnr̄ ti na.
³A wunlunaja wo fun wì suu
yarijendé ta kan, a pèri pye
saara sogoworo, pinliwe naa
yɔnl̄kɔgɔ saara sogoworo, naa

cenpiliye saara sogoworo, naa
yevcõnjgo saara sogoworo konaa
sherege fetiye sanmbala pe saara
sogoworo, ma yala ŋga ki yen ma
yɔnl̄gɔ wa Yawe Yenjelé li lasiri*
wi ni ki ni†.

⁴A wunlunaja wì sigi yo
Zheruzalemu ca woolo pe kan ma
yo fɔ yaara nda ti daga mbaa kaan
saraga wɔfenné poro naa Levi
setirige piile pe yeri, paa ti kaan
pe yeri, jaŋgo pe pe yee kan pew
Yawe Yenjelé li tunjgo ki yeri.

⁵Naa ki senré pàa kaa ti yari sanga
ŋa ni, a Izirayeli woolo pè si pan
pe yarilire fɔnndo koŋgbannanda ti
legere ni ma yiri wa pe bile*, naa
pe duven, naa sinmè, naa senregé
konaa pe keere yaara ti ni fuun ti
ni ma pan mari kan. Pàa pan pe
yarilire ti ni fuun ti yaga wi ni; tìla
pye ma lege†. ⁶Ki pyelomɔ nujgba
pi na fun, Izirayeli tara woolo naa
Zhuda tara woolo mbele pàa pye
ma cen wa Zhuda tara cara ti ni,
a pè si pan pe nere, naa simbaala
konaa sikaala yaga wi ni, naa
yarikanra nda tìla tege ti ye Yawe
Yenjelé, pe Yenjelé li kan ti yaga
wi ni. Pàa ki yaara ti gbogolo
gbogolo ti yee na. ⁷Pàa ki le na
yaara ti gbogolo ti yee na yele li
yenje taanri wogo ki ni, ma saa
ti gbogolomɔ pi kɔ yele li yenje
kɔlɔshyen wogo ki ni. ⁸A Ezekiyasi
wo naa wi legbɔɔl̄ pe ni pè si
pan ma yaara nda pàa gbogolo ti
wele. A pè si Yawe Yenjelé li shari

†31.3: Nɔmbu 28-29.

†31.4-5: Nɔmbu 18.12-13, 21.

kona li woolo pe ni, Izirayeli woolo wele.⁹ A Ezekiyasi wì si saraga wɔfenne poro naa Levi setirige piile pe yewe yaara nda tìla gbogolo gbogolo ti wogo na.¹⁰ Kona, a saraga wɔfenne to* Azariya ḥa wìla yiri wa Zadoki sege ki ni, wì suu yon sogo ma yo fɔ: «Maga le leeble pège le na paan yarikanra ti ni laga Yawe Yenjèle li shérigo gbɔgɔ ki ni, waa taa na kaa na tinni, fɔ a ta yen na korogi legere fɔ jengé, katugu Yawe Yenjèle lì duwaw li woolo pe na. Wele, nda tì koro to tì gbogolo na yeen.»¹¹ A Ezekiyasi wì si konɔ kan ma yo pe yumbiile pele gbegèle wa Yawe Yenjèle li shérigo gbɔgɔ ki ni. A pè si pe gbegèle.¹² A pè si pan yarikanra to naa yaga wi ni kona yarikanra nda ti yen kpoyi* ti ni, mari tege wa tagawa ni. Levi setirige pyɔ Konaniya wo wìla pye ki wogo ki yegé wɔfɔ, a wi nɔsepyɔ lenaŋa Shimeyi wì pye wi sagafɔ.¹³ Yehiyeli, naa Azariya, naa Nahati, naa Azayeli, naa Yerimoti, naa Yozabadi, naa Eliyeli, naa Yisimakiya, naa Mahati kona Benaya poro pàa pye Konaniya naa wi nɔsepyɔ Shimeyi pe sagafenne, ma yala wunlunauja Ezekiyasi wo naa saraga wɔfenne to Azariya ḥa wìla pye Yenjèle li shérigo gbɔgɔ ki go na pàa ḥga kɔn ma tege ki ni.¹⁴ Levi setirige pyɔ Yimina wi pinambyɔ Kore, ḥa wìla pye yonlɔ yirisaga kɛɛ yeyɔngɔ ki kɔrɔsifɔ, wo pàa tege nayinme yarikanra nda pàa pye na

kaan Yenjèle yeri ti go na, janjo yarikanra nda paa kaan Yawe Yenjèle li yeri wila ti yeele kona yarikanra nda ti yen jende kpoyi ti ni.¹⁵ Wa saraga wɔfenne pe cara ti ni, wìla pye leeble mbele go na poro la wele Edèn, naa Miniyamini, naa Zhuzuwe, naa Shemaya, naa Amariya kona Shekaniya. Poro pàa tege paa yaakara ti yeele pe sefenne sanmbala pe na tagawa ni, legbɔɔlɔ naa lepigile ke na mbe yala pe ḥgbeleye yi ni.¹⁶ Nambala mbele fuun pàa jiri ma pe mère ti yonlɔgɔ wa saraga wɔfenne pe jirige sewe wi ni, maga le mbele pàa ta yele taanrindaanri kona pe yege fenne pe ni, poro ce ma pàa pye na yaakara ti yeele pe na; eен fɔ mbele fuun pàa pye na paan pilige nungba nungba pyew wa Yawe Yenjèle li shérigo gbɔgɔ ki ni na tunjgo piin ma yala pe tunndo naa pe ḥgbeleye yi ni, pàa pye nari yeele pe na fun.

¹⁷ Pàa saraga wɔfenne pe mère ti yonlɔgɔ ma yala pe setiriye yo ni, ma Levi setirige piile mbele pàa ta yele nafa nafa naa ki punjo pe mère ti yonlɔgɔ ma yala pe tunndo naa pe ḥgbeleye yi ni.¹⁸ Pàa ki janwa wi leeble pe ni fuun pe mère ti yonlɔgɔ ma pinle pe go woolo pe mère ti ni, pe jeele, naa pe pinambiile kona pe sumborombiile pe ni. Ki wogo kila pye ma fun saraga wɔfenne naa Levi setirige piile pe ni fuun pe kan, katugu kapyere nda ti maa piin mbe ta mbe pye fyɔngɔ* fu pàa pye nari piin tagawa ni mbe

ta mbe pye kpoyi.¹⁹ Arɔn* setirige piile mbele saraga wɔfenne pàa pye ma cén wa saraga wɔfenne pe cagbɔrɔ ti kanjgara na lara nda ni, pàa nambala pele mère yeriyeri wa ki cara ti nunjba nunjba pyew ti ni, jaŋgo poro mbaa yaakara ti yeele saraga wɔfenne nambala pe ni fuun pe na konaa Levi setirige piile mbele fuun pàa pe mère ti yɔnlɔgo pe na.

²⁰ Pa wunlunaŋa Ezekiyasi wìla ki pye ma wa Zhuda tara ti ni fuun ti ni. Wìla kajenjé naa kasinjé pye konaa ma tanga kaselege na Yawe Yenjéle, wi Yenjéle li yegé ssɔgwɔ. ²¹ Kala o kala wìla pye wa Yawe Yenjéle li shérigo gbɔgɔ tunjgo ki ni, naa lasiri wi wogo na konaa ŋgasegele ke wogo na, wìla ki lagaja na Yenjéle li nandanwa kala lo piin. Wìla ki kagala ke pye wi kotogo ki ni fuun ki ni, a kè si yon maa kan[†].

Asiri tara fenne pàa pan ma Zhuda tara ti tɔn munja mbe malaga gbɔn ti ni

(2 Wunlu 18.13; Eza 36.1)

32¹ Kagala ŋgele Ezekiyasi wìla pye maa tagawa pi naga Yenjéle li na ke puŋgo na, a Asiri tara wunlunaŋa Senakeribu wì si pan ma ye wa Zhuda tara ti ni. Cara nda pàa malaga sigemboro kan mari maga, a wì si maliŋgbɔɔnlɔ censara kan ti tanla,

jaŋgo mbe ye wa ti ni mberi sho fanŋga na. ² Naa Ezekiyasi wìla kaa ki yan Senakeribu wìla pye na jaa mbe to Zheruzalem ca ki na,³ a wo naa wi legbɔɔnlɔ poro naa wi malingbɔɔnlɔ welimbélé pe ni pè si pe yee yan, jaŋgo mbe puluyo yan wa ca ki puŋgo na yi tɔnndɔ. A pè suu saga ki wogo ki na. ⁴ Kona, a lelegére si gbogolo mboo saga; a pè si puluyo yi ni fuun yi tɔnndɔ ma pinlè lafogo ŋga ki maa fuun wa tɔnmɔ fɔngologo ŋga wa tara ti nɔgɔna ki ni[†]. Pàa pe yee pye fɔ: «Kii daga Asiri tara wunlumbolo pe pan pe tɔnmɔ legere ta laga.»

⁵ Ko puŋgo na, a Ezekiyasi wì si kotogo le wi yee ni ma ca ki mbogo ki jɔgɔsara ti wa naa fɔnjgo, ma mbogo ki yagara fɔ ma saa gbɔn sanŋgazoye pe na. A wì si mbogo ka yegé kan wa ŋga ki puŋgo na, ma Milo laga ki wa naa fɔnjgo wa Davidi ca ki ni. A wì si maliŋgbɔɔnyaara legere gbegele konaa tugurɔn sigeyaara* ni. ⁶ A wì si maliŋgbɔɔnlɔ teelee tegetegé malingbɔɔnlɔ pe go na, mèe pe gbogolo wa wi yee tanla wa ca ki mbogo yeyɔngɔ ki na, ma para ma kotogo le pe ni, ma yo fɔ: ⁷ «Ye fanŋga le ye yee ni, ye kotogo ta. Yaga ka fyé, ye sunndo wiga si ka kɔn ye na[†] Asiri tara wunlunaŋa wo naa malingbɔɔnlɔ legere mbele pe yen wi ni pe yegé; katugu ŋa wi yen we ni wi yen fanŋga ni

[†]31.21: 2 Wunlu 18.5-7.

[†]32.4: 1 Wunlu 1.33; 2 Wunlu 20.20.

[†]32.7: Dete 31.6-8; Zhozu 1.6-9; 1 Kuro 22.13; 28.20; Zhan 14.1.

ma wé wi wogo ki na.⁸ Senweele malingbɔɔnlɔ̄ pe yen wo yeri, eен fɔ̄ woro wo na, Yawe Yenjelε, we Yenjelε le, lo li yen we ni. Li yaa pan mbe we saga mbe malaga ki gbɔ̄n we kan.» Kona, a leele pè si taga Zhuda tara wunlunaja Ezekiyasi wi senyoro ti na.

Senre nda Senakeribu wila yo Zheruzalemu ca woolo pe na

(2 Wunlu 18.17-37; Eza 36.2-22)

⁹ Ko punjo na, kila yala Asiri tara wunlunaja Senakeribu wila pye wa Lakishi ca ki tanla wo naa wi malingbɔɔnlɔ̄ pe ni fuun pe ni, a wì si leele tun wa Zhuda tara wunlunaja Ezekiyasi wi yeri konaa Zhuda tara woolo mbele fuun pàa pye ma cén wa Zheruzalemu ca pe yeri, ma pe pye fɔ̄:¹⁰ «Pa Asiri tara wunlunaja Senakeribu wì yo yeen fɔ̄: *Ye ye jigi wi taga ambo na ma, ma si koro laga Zheruzalemu ca ki jɔ̄lɔ̄gɔ̄ gbɔ̄gɔ̄ n̄ga ki ni*†? ¹¹ Ye sigi jen mbe yo fɔ̄ Ezekiyasi wi yen na ye fanla mbe ti ye ku funjo konaa wɔ̄gɔ̄ ki kεε, naa wì yo fɔ̄: Yawe Yenjelε, we Yenjelε li yaa we sho Asiri tara wunlunaja wi kεε we?¹² Naga yen ma ko Ezekiyasi wo ma wila Yawe Yenjelε li gbɔ̄gɔ̄sara nda wa tinndiye pe na to naa saara wɔ̄sara* ti kɔ̄ mari wɔ̄ wa tara ti ni, maga yo Zhuda tara woolo, naa Zheruzalemu ca woolo pe kan fɔ̄ pe pan paa fɔ̄li saraga wɔ̄saga

nunjba yegɛ sɔ̄cɔ̄wɔ̄ pa a wusuna nuñca taan* sorí wa ki na?¹³ Mi naa na teleye pe ni n̄ga wè pye tara sannda ti woolo pe na ye sigi jen wi le? Ki tara ti woolo pe yarisunndo tila ya ma pe tara ti shɔ̄ na kεε le?¹⁴ Ki cengelε n̄gele na teleye pè tɔ̄ngɔ̄ ke yarisunndo ti ni fuun ti ni, kikiin ki ya ma ki woolo pe sho pe kεε? Ye Yenjelε li mbe ya ye shɔ̄ na kεε mεle?¹⁵ Koni, yaga ka ti Ezekiyasi wi ye fanla, wi ye punjo ki pyelɔ̄mɔ̄ mba pi na. Yaga ka ye jigi wi taga wi na, katugu cenle la kpe yarisunŋgo nakoma wunluwo pa kpe yarisunŋgo si ya mbe ki woolo pe shɔ̄ na kεε nakoma na teleye pe kεε. Ki pyelɔ̄mɔ̄ nunjba pi na, ye Yenjelε li se ya mbe ye sho na kεε.. »

¹⁶ Senakeribu wi pitunmbolo pàa pye na sənpere yuun Yawe Yenjelε, lo na li yen Yenjelε li na konaa li tunmbyee Ezekiyasi wi na.

Senakeribu wila Yenjelε li tegelε

(2 Wunlu 19.14-19; Eza 37.14-20)

¹⁷ Asiri tara wunlunaja Senakeribu wila sewe yɔ̄nlɔ̄gɔ̄ fun ma Yawe Yenjelε, Izirayeli* woolo Yenjelε li tegelε wa ma yo fɔ̄: «Yegɛ n̄ga na tara sannda ti woolo pe yarisunndo ti sila ya mberi woolo pe shɔ̄ na kεε, ki pyelɔ̄mɔ̄ nunjba pi na fun, Ezekiyasi wi Yenjelε li se ya mbeli woolo pe shɔ̄ na kεε.»¹⁸ A Senakeribu wi

†32.10: n̄ga ki yo fɔ̄: Ma si koro laga Zheruzalemu ca ki jɔ̄lɔ̄gɔ̄ gbɔ̄gɔ̄ n̄ga ki ni, seweε pele ni pège kanjga ma yo fɔ̄: Ma si koro laga Zheruzalemu ca n̄ga pè malingbɔɔnlɔ̄ censaga kan ki tanla mbege yɔ̄n tɔ̄n ki ni.

pitunmbolo pè si para ḥgbanga Eburuye senre ni, mbe ta mbe fyere naa sunndo kɔngɔ wa Zheruzalemu ca woolo pe na, poro mbele pàa pye wa ca ki mbogo ki go na we, jaŋgo mbe ta mbe ca ki shɔ. ¹⁹ Pàa para Zheruzalemu ca Yenjelé li wogo na paa tara na cengelé sanŋgala ke yarisunndo ti yen, to nda senwee kɛe kiri gbegele we[†].

Asiri tara fenne pàa fe; Senakeribu wi kunwɔ

(2 Wunlu 19.15,35-37; Eza 37.15,36-38)

²⁰ Kona, a wunlunaja Ezekiyasi wo naa Amɔzi pinambyɔ Ezayi* ḥja wìla pye Yenjelé yɔn senre yofɔ* wi ni pè sigi le na yenri ki wogo ki na, ma gbele ma Yenjelé li yeri li pe saga[†]. ²¹ Kona, a Yawe Yenjelé lì si mérége* wa torogo, a wì pan wa Asiri tara wunlunaja wi malinḡbɔɔnlɔ censaga ki ni ma saa malinḡbɔɔnlɔ welimbélé pe ni fuun, naa tara teele konaa malinḡbɔɔnlɔ teele pe gbo. Kona, a Asiri tara wunlunaja wì si sɔŋcɔrɔ wa wi tara fere ti ni wi yegɛ na. Pilige ka, a wì si saa ye wa wi yarisunŋgo ki gbɔgɔgo ki ni mbege gbɔgɔ, a wi yɛera pinambiile pè si saa wi gbɔn wa, maa gbo tokobi ni[†].

²² Pa Yawe Yenjelé làa Ezekiyasi wo naa Zheruzalemu ca woolo pe shɔ yɛen Asiri tara wunlunaja Senakeribu wi kɛe konaa leele

sanmbala pe ni fuun pe kɛe. Làa yeyinŋge kan pe yeri pe tara ti kɛe ki ni fuun ki na. ²³ Lelegere la pye na paan wa Zheruzalemu ca yarikanra ni nari kaan Yawe Yenjelé li yeri konaa na yarikanra sɔŋgbanga woro kaan Zhuda tara wunlunaja Ezekiyasi wi yeri. Maga le le ko sanga wo na, a cengelé sanŋgala ke nɛe wi jate fɔ jenjɛ.

Ezekiyasi wi wunluwɔ pi kɔwɔ

(2 Wunlu 20.1-11; Eza 38.1-22)

²⁴ Ki wagati wi ni, a Ezekiyasi wì si to na yaa fɔ na kee kusaga. A wì si Yawe Yenjelé li yenri. A lì suu yɔn sogo ma kacen wa naga wi na fɔ wi yaa sagala. ²⁵ Eén fɔ kajenjɛ ḥja Yenjelé làa pye Ezekiyasi wi kan wi sila ki jen li na; katugu wìla wi yee gbɔgɔ, fɔ a Yawe Yenjelé lì nawa ḥgban wi ni, naa Zhuda tara woolo poro naa Zheruzalemu ca woolo pe ni. ²⁶ Kona, ma Ezekiyasi wi ta wa wi yee gbɔgɔwɔ pi ni, a wì suu yee tirige ma pinle Zheruzalemu ca woolo pe ni. Kì pye ma, Yawe Yenjelé li sila li naŋbanwa kala li wa pe na Ezekiyasi wi yinwege sanga wi ni.

²⁷ Ezekiyasi wìla yarijende legere ta konaa gbɔgɔwɔ ni. A wì si yarijende tegesara gbegele wi yee kan mboo penjara, naa te, naa sinndeere sɔŋgbanga woro, naa nuwɔ taanyaara, naa

[†]32.19: 2 Wunlu 18.35.

[†]32.20: 2 Wunlu 19.15-34; Eza 37.15-35.

[†]32.21: 2 Wunlu 19.35-37; Eza 37.36-38.

tugurɔn̄ sigeyaara[†] konaa yaara sɔnjgbanga woro ti cenle pyew ti tege wa ti ni.²⁸ Wila yinre ta kan wi yee kan yarilire tegesara mbaa wi bile*, naa wi duven konaa wi sinme pi teri wa. Wila yaayoro tegesaga gbegele wi yaayoro ti cenle pyew ti kan ma naɔgbondo kan wi yaayoro ɔgbeleye yi kan.²⁹ Wila cagbɔrɔ gborɔ kan wi yee kan, ma sikaala naa simbaala konaa nere ɔgbeleye legere ta wi yee kan; katugu Yawe Yenjelè lāa yarijendè legere kan wi yeri.³⁰ Ezekiyasi wo wila Giyɔn pulugo ki tɔn̄ wa naayeri ma tɔnmɔ fongologo ki ke, ma ti a pila fuun na kee nɔgɔna wa Davidi ca ki yɔnlɔ tosaga kee yeri. Tunndo nda fuun Ezekiyasi wila le tìla yɔn̄ wi kan.³¹ Kafɔnnɔ kala na lāa pye wa tara ti ni, Babilɔni tara teele pàa leeble torogo pe sa Ezekiyasi wi yewe li wogo ki ni, mbe ta mbeli jen[†]. A Yenjelè lì si laga wi na maa yaga wi ye wa ki kala li ni, mbe ta mboo wa mbe wele.

³²Ezekiyasi wi kapegele sanjgala koro naa kagala ɔgele wila pye tagawa ni ke yen ma yɔnlɔgo wa Amɔzi pinambyɔ Ezayi ña wila pye Yenjelè yɔn̄ senre yofɔ wi yariyanra sewe wi ni[†] konaa wa Zhuda tara naa Izirayeli tara wunlumbolo pe sewe wi ni.³³ A Ezekiyasi wì si kaa ku ma taga wa

wi tèleye pe na, a pè suu le wa Davidi setirige piile pe fanwege ñga wa gona kee yeri ki ni. A Zhuda tara woolo pe ni fuun naa Zheruzalemu ca woolo pè si pan maa gbɔgɔ jenjɔ wi kunwɔ pi nɔgɔ. A wi pinambyɔ Manase wì si can wunluwɔ pi na wa wi yɔnlɔ.

Zhuda tara wunlunaŋa Manase wi sanga

(2 Wunlu 21.1-18)

33¹ Manase wìla ta yele ke ma yiri shyen mèe cen wunluwɔ pi na. Yele nafa shyen ma yiri ke ma yiri kaŋgurugo wila pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca.² Iŋga ki yen kapege Yawe Yenjelè li yegɛ na ko wila pye. Yawe Yenjelè lāa cengele ɔgele purɔ ma ke yirige wa Izirayeli* woolo pe yegɛ pàa pye na katijangara nda piin, to wila pye na piin.³ Manase wi to Ezekiyasi wila sunzara nda wa tinndiye pe na ti jaanri mari wɔ wa tara ti ni, Manase wila ti kan naa fɔnɔŋgɔ. Wila saara wɔsara* kan yarisunŋgo Baali* ki mege ni, ma tiyagala kan yarisunŋgo Ashera* ki gbɔgɔwɔ pi mege ni. Wila pye na fɔli naayeri yanwa yirigeyaara ti ni fuun ti yegɛ sɔgɔwɔ konaa nari gbogɔ[†].⁴ Wila saara wɔsara ta yegɛ kan wa Yawe Yenjelè li shérigo gbɔgɔ* ki ni, ma si yala Yawe Yenjelè lāa ki senre nda ti yo ma yo fɔ: «Pa mi yaa

[†]32.27: 1 Wunlu 10.16-17.

[†]32.31: 2 Wunlu 20.12-19.

[†]32.32: Ezayi go 36 mbe sa gbɔn̄ go 39.

[†]33.3: 1 Sami 9.12; 1 Wunlu 3.2; 1 Wunlu 14.15; 2 Wunlu 21.3.

lanla yee nari laga ki laga n̄ga ki ni, laga Zheruzalemu ca fō sanga pyew[†].» ⁵ Wila saara wɔsara kan yanwa yirigeyaara nda wa naayeri ti gbɔgɔwɔ pi mege ni, wa Yawe Yenjelē li sherigo gbɔgɔ ki londo shyen ti ni. ⁶ Wila wi pinambiile pe wɔ saraga* ma pe sogo wa Beni Hinɔmu gbunlundege ki ni. Wila pye na jeere piin, na kajenme kagala piin konaa na lekara piin. Wila leeple tege, a paa kuulo pe yinrigi na pe yewe, ma pele tege, a paa kagala n̄gele kaa paan wa yegε ke yuun. N̄ga ki yen kapege Yawe Yenjelē li yegε na, ko wila pye na piin na kee yegε suyi, jaŋgo mbeli nawa pi n̄gban. ⁷ Wila yarisunŋgo yanlege ka te ma saa ki tege wa sheri go gbɔgɔ ki ni. Ma si yala, Yenjelē lāa ki yo Davidi wi kan, ma kaa ki yo wi pinambyo Salomɔ wi kan ma yo fō: «Ki sheri go gbɔgɔ n̄ga konaa ki Zheruzalemu ca n̄ga ko mì wɔ laga Izirayeli cengelē ke ni fuun ke sɔgɔwɔ mbaa na yee nari laga sanga pyew. ⁸ Ngasegele ke ni fuun, naa lasiri* senre ti ni fuun, naa kondēgengelē konaa kaknndēgengelē n̄gele mìla yo Moyisi wi kan, a wì kan Izirayeli woolo pe yeri, na paga ke yigi mbaa tanri ke na, pa kona tara nda mìla kan pe teleye pe yeri, mi se ti pe yiri laga ti ni mbe kari lege[†]» ⁹ Eén fō Manase wila Zhuda tara woolo naa Zheruzalemu ca woolo pe punjo, ma ti a pè kapege pye ma

we cengelē n̄gele Yawe Yenjelē lāa tɔngɔ ma ke wɔ wa Izirayeli woolo pe yege ke na.

¹⁰ Yawe Yenjelē lāa para Manase naa wi woolo pe ni, eén fō pe sila pe yee yingiwé jen. ¹¹ Kona, a Yawe Yenjelē lì si Asiri tara wunlunaja wi malingbɔɔnlɔ teeple pe yirige ma pe wa pe na. A pè si pan ma Manase wi yigi maa le tugurɔn n̄gbeere na, mée wi pɔ tuguyenre yɔngɔwɔ ni ma kari wi ni wa Babilɔni ca. ¹² Maa ta wa jolɔgɔ ki ni, a wì si Yawe Yenjelē, wi Yenjelē li yenri, maa yee tirige lo na li yen wi teleye pe Yenjelē li yegε sɔgɔwɔ. ¹³ Wila Yenjelē li yenri, a Yawe Yenjelē lì suu yinriwε ta, mée wi yenregε ki logo, ma ti a wì sɔngɔrɔ wa Zheruzalemu ca, wa wi wunluwo tara ti ni. Kona, a Manase wì sigi jen ma yo Yawe Yenjelē lo li yen Yenjelē jenne le.

¹⁴ Ko kagala koro punjo na, a Manase wì si mbogo ka kan wa Davidi ca ki punjo na, ma toro ki ni wa Giyɔn puluyo yi yɔnlɔ tosaga kεe yeri. Kìla toro wa Sedirɔn gbunlundege ki ni, fō ma saa gbɔn wa Mbengelē yeyɔngɔ ki na, ma Ofeli laga ki maga. Wila mbogo ki kan maga yagara fō jeŋge. Zhuda tara cara nda fuun pàa malaga sigemboro kan mari maga, wila malingbɔɔnlɔ teeple tegetege wa ti ni. ¹⁵ Tara sannda ti yarisunndo to naa yarisunŋgo yanlege n̄ga kìla pye wa Yawe Yenjelē li sheri go

[†]33.4: Dete 12.5,11; 2 Sami 7-13; 1 Wunlu 11.13; 2 Kuro 5.13-14; 7.16.

[†]33.7-8: 1 Wunlu 9.3-5; 2 Kuro 7.12-18.

gbogó ki ni, wila ti wó wa. Yawe Yenjéle li shérgo gbogó ki yen yanwiga ñga na, saara wóṣara nda wila kankan wa ki na konaa wa Zheruzalemu ca ki ni, wila ti jaanri mari wó wa fun, mée ti koli ma saa ti wa wa ca ki puñgo na.¹⁶ A wí si Yawe Yenjéle li saraga wóṣaga ki kan naa fónjgo, ma nayinmè saara* wó wa ki na li yeri konaa saara ta yegé ni mali shari. A wí sigi yo Zhuda tara woolo pe kan ma yo fó paa tuningo piin Yawe Yenjéle, Izirayeli woolo Yenjéle li kan[†].¹⁷ Konaa ki ni fuun leeple pàa pye na saara ti woo bere wa Yenjéle gbogóṣara nda wa tinndiyé pe na ti na, eен fó pàa pye nari woo Yawe Yenjéle, pe Yenjéle lo nunjba yeri.

¹⁸ Manase wi kapegele sanñgala, naa yenrege ñga wila yenri wi Yenjéle li yeri konaa senre nda Yenjéle yon senre yofenne* pàa yo wi kan ma yiri wa Yawe Yenjéle, Izirayeli woolo Yenjéle li yeri, ti yen ma yónlögó wa Izirayeli tara wunlumbolo pe sewé wi ni.¹⁹ Manase wi yenrewé konaa yegé ñga na Yenjéle làa wi yenrewé pi logo, naa wi kapere konaa wi kambasinnde nda wila pye Yenjéle li na, naa lara nda wila sunzara nda wa tinndiyé pe na ti kankan wa ti na, naa lara nda wila yarisunñgo Ashera ki tiyagala ke kankan wa ti na konaa ma yarisunndo yanlere ti tege wa ti na, mée kaa jen maa yee tirige Yenjéle

li kan, ki kagala ke yen ma yónlögó wa Hozayi sewé wi ni.²⁰ A Manase wí si kaa ku ma taga wa wi teleye pe na. A pè suu le wa wi wunluwo go ki ni. A wi pinambyo Amo wí si cen wunluwo pi na wa wi yónlo.

Zhuda tara wunlunaña Amo wi sanga

(2 Wunlu 21.19-26)

²¹ Amo wila ta yele nafa ma yiri shyen mée cen wunluwo pi na. Yele shyen wila pye wunluwo pi na wa Zheruzalemu ca.²² Ñga ki yen kapege Yawe Yenjéle li yegé na, ko wila pye paa yegé ñga na wi to Manase wila ki pye we. Wi to Manase wila yaara yanlere nda gbegele, wila saara wó ti yeri mari gbogó.²³ Wi sila wi yee tirige Yawe Yenjéle li yegé sògòwo paa yegé ñga na wi to Manase wila ki pye we. Eeen fó Amo wila pye na kapere ti piin na kee yegé.²⁴ A Amo wi legbókó pè si kaa yon le wi na mée wi gbo wa wi wunluwo go ki ni.²⁵ Eeen fó, mbele fuun pàa yon le wunlunaña Amo wi na, a tara woolo pè si yiri pe kórgó ma pe gbo. A pè suu pinambyo Zhoziyasi wi tege wunluwo pi na wa wi yónlo.

Zhuda tara wunlunaña Zhoziyasi wi sanga

(2 Wunlu 22.1-2; 23.4-20)

34¹ Zhoziyasi wila ta yele kóltaanri, mée cen wunluwo pi na. Yele nafa ma yiri ke ma yiri nunjba wila pye

[†]33.15-16: 2 Wunlu 23.4-12.

wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. ²Ng̊a ki yen ma sin Yawe Yenj̊ele li yege na ko wila pye. Wila tanga wa wi tele Davidi wi tulugo ki ni, wi sila ke mbe kari kalige na nakoma kameng̊e na.

³Wi yele kɔl̊taanri wolo li ni wa wunluwɔ pi na, maga ta wila pye pyɔ bere, a wì sigi le na wi tele Davidi wi Yenj̊ele li lagajaa. Wi yele ke ma yiri shyen wolo li ni wa wunluwɔ pi na, a wì sigi le na Zhuda tara naa Zheruzalemu ca ki piin kpoyi*, na sunzara nda wa tinndiye pe na ti woo wa tara ti ni, naa yarisuningo Ashera* ki tiyagala ke ni, naa yarisunndo yanlere nda

pàa te konaa yarisunndo nda pàa tugurɔn yan mari gbegele ti ni. ⁴Pàa yarisuningo Baali* ki saara wɔsara* ti jaanri wi yege na. Wusuna nuwɔ taan* sogosara nda tìla pye wa Baali saara wɔsara ti go na, a wì siri gbɔn mari jaanri. Wila yarisuningo Ashera ki tiyagala ke kɔnl̊ɔ, ma yarisunndo yanlere nda pàa te to naa nda pàa tugurɔn yan mari gbegele[†] ti gbɔn mari yaari, mari pye muwe, mee pi koli ma saa pi wo wa mbele pàa saara* ti wɔ yarisunndo ti yeri pe fanra ti ni. ⁵Wila yarisunndo ti saraga wɔfenne* pe kajeere ti sogo wa pe saara wɔsara ti na mari tègefɔ fyɔngɔ* ni. Pa wila Zhuda tara to naa Zheruzalemu ca ki ni ti

pye kpozi yeeen[‡]. ⁶Ko punjo na, a wì si kari wa Manase cénle, naa Efirayimu cénle, naa Simeyon cénle woolo pe tara cara ti ni, fɔ ma saa gbɔn wa Nefitali cénle woolo pe cara ti na, maga kala nunjba li pye wa ti ni konaa wa katara nda tìla pe maga ti ni fun[†]. ⁷Wila saara wɔsara ti gbɔn mari jaanri naa yarisuningo Ashera ki tiyagala ke ni, ma yarisunndo yanlere ti gbɔn mari yaari mari pye muwe. Wila wusuna nuwɔ taan sogosara ti ni fuun ti jaanri mari wɔ wa Izirayeli* tara ti ni. Ko punjo na, a wì si sɔngɔrɔ wa Zheruzalemu ca ki ni.

Saraga wɔfenne to wila Yenj̊ele li lasiri sewe wi yan naa

(2 Wunlu 22.3-10)

⁸Zhoziyasi wi wunluwɔ pi yele ke ma yiri kɔl̊taanri wolo li ni, maga ta wila pye na tara to naa Zheruzalemu ca ki piin kpoyi, pilige ka, a wì si Azaliya pinambyɔ Shafan wi tun, naa cafo Maaseya wi ni konaa Yowahazi pinambyɔ Yowa ŋa wila pye seweere tègefɔ wi ni ma yo pe sa Yawe Yenj̊ele, wi Yenj̊ele li sherigo gbɔgɔ* ki jɔgɔsara ti gbegele. ⁹A ki nambala taanri pè si kari wa saraga wɔfenne to Hilikiya wi yeri, ma saa penjara nda leeple pàa pan wa Yenj̊ele li sherigo gbɔgɔ ki ni ti kan wi yeri.

[†]34.4: 2 Kuro 33.3-7; 2 Wunlu 21.3-7.

[†]34.5: 1 Wunlu 13.2.

[†]34.6: Izirayeli tara ti yɔnl̊parawa kameng̊e kee wunluwɔ, Asiri tara fenne pàa pan mari tɔngɔ, a ti pye katara, ki yele cenme toroŋgɔ, a Zhoziyasi wì si cen wunluwɔ pi na.

Ko penjara to Levi setirige piile* mbele pàa pye yeponḡ kɔrɔsifenne pàa shɔ Manase cenle woolo pe yeri, naa Efirayimu cenle woolo, naa Izirayeli woolo sanmbala pe ni fuun pe yeri, naa Zhuda tara woolo pe ni fuun, naa Benzhamε cenle woolo konaa Zheruzalemu ca woolo pe yeri.¹⁰ A pè sigi penjara ti kan Yawe Yenjεle li sherigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegelefenne teele pe yeri. A poro siri kan tunmbyeele mbele pàa pye na sherigo gbɔgɔ tunndo ti piin naga jɔgɔsara ti gbegele pe yeri.¹¹ Pàa pye naga penjara ti kaan tire tefenne, naa go wafenne pe yeri, konaa mbaa sinndeere tugbɔɔrɔ nda pè tete ta loo ti ni, naa go kantire konaa tiyapaara ni, jaŋgo yinre nda Zhuda tara wunlumbolo pàa yaga tì jɔgo mberi gbegele.¹² Ki leeble pàa pye na pe tunjgo ki piin nawa sinmbe ni. Mbele pàa pye pe go na poro la wele Levi setirige piile Yahati, naa Abidiyasi ma yiri wa Merari sege ki ni, naa Zakari konaa Meshulamu ma yiri wa Kehati sege ki ni. Poro pàa pye na tunndo ti kɔrɔsi. Ki Levi setirige piile pe ni fuun pàa yarigbɔnrɔ gbɔnwa pi yegε jen fɔ jɛŋjɛ.¹³ Pàa pye tuguro lefenne pe go na. Tunmbyeele pàa pye na tunndo cenle nda fuun piin poro pàa pye na pe yegε sinni wa ti ni. Levi setirige piile pèle yegε la pye sewe yɔnlɔgɔfenne, naa teele konaa yeponḡ kɔrɔsifenne.

¹⁴ Leele pàa kari penjara nda ni wa Yawe Yenjεle li sherigo gbɔgɔ ki ni, naa pàa kaa ti wo wa kesu wi ni ma yiri ti ni sanga ḥa ni, a saraga wɔfɔ Hilikiya wì si Yawe Yenjεle li lasiri* sewe† wi yan wa, wo ḥa làa kan Moyisi wi yeri we.¹⁵ Kona, a Hilikiya wì si sewe yɔnlɔgɔfɔ Shafan wi pye fɔ: «Mì lasiri sewe wi yan wa Yawe Yenjεle li sherigo gbɔgɔ ki ni.» A Hilikiya wì si sewe wi kan Shafan wi yeri.¹⁶ A Shafan wì si kari ma saa sewe wi kan wunlunaja wi yeri, mée tunjgo ḥga kì pye ki yegε yo wi kan fun, ma yo fɔ: «Woro mbele ma tunmbyeele tunjgo ḥga fuun màa kan we yeri, wège pye.¹⁷ Penjara nda tila ta wa Yawe Yenjεle li sherigo gbɔgɔ ki ni pè saa ti kan leeble mbele pe yen tunmbyeele pe go na pe yeri konaa mbele pe yen na tunndo ti piin pe yeri.»¹⁸ A sewe yɔnlɔgɔfɔ Shafan wì si wunlunaja wi pye naa fɔ: «Saraga wɔfɔ Hilikiya wì sewe wa kan na yeri.» Kona, a Shafan wì sigi lè naa kara wunlunaja wi kan.

**Zhoziyasi wìla ti a pè saa
Yenjεle yɔn senre yofɔ jεle
Hulida wi yewe wi kan**

(2 Wunlu 22.11-20)

¹⁹ Naa wunlunaja wìla kaa lasiri sewe senre ti logo sanga ḥa ni, a wì suu yεera yaripɔrɔ ti walagi lawɔrɔ ti kala na.²⁰ Ko puŋgo na, a wunlunaja wì si Hilikiya, naa

†34.14: 2 Wunlu 22.8.

†34.19: Zhene 37.34.

Shafan pinambyo Ahikamu, naa Mishe pinambyo Abidon, naa sewe yɔnlɔgɔfɔ Shafan konaa wunlunaja wi tunmbyee Asaya wi ni pe pye fɔ: ²¹ «Ye kari ye sa Yawe Yenjelé li yewe na kan, naa leeble mbele pè koro laga Izirayeli tara konaa Zhuda tara ti ni pe kan ki sewe ŋa wì yan wi nawa senre ti wogo na; katugu Yawe Yenjelé li naɔgbawo pì gbɔgɔ we ni. Li naɔgbawo pi yen we ni, katugu we teleye pe sila tanga Yawe Yenjelé li senre ti na. ŋga fuun ki yen ma yɔnlɔgɔ wa ki sewe ŋa wi ni, pe sila tanga mbele yala ki ni.» ²² Hilikiya wo naa leeble mbele wunlunaja wìla wɔ ma tun, pè si kari wa Yenjelé yɔn senre yofɔ* jɛlɛ Hulida wi yeri. Hulida wìla pye Tokehati pinambyo Shalumu wo jɔ konaa ma pye Hasira pishyɛnwoo. Shalimu wìla pye shérigo gbɔgɔ yaripɔrɔ ti tegɛfɔ. Hulida wìla pye ma cen wa Zheruzalem ca laga fɔnɔgɔ ki ni. A pè si para wi ni paa yegɛ ŋga na pàa yo ma yan pe yee yeri we. ²³ A Hulida wì si pe pye fɔ: «Pa Yawe Yenjelé, Izirayeli woolo Yenjelé lì yo yeeen fɔ: Ye kari ye saga yo lere ŋa wì ye tun na yeri wi kan fɔ: ²⁴ Pa Yawe Yenjelé lì yo yeeen fɔ: Wele, mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa wa ki laga ŋga ki ni konaa ki laga woolo pe na. Daŋga kagala ŋgele ke yɛn wa sewe ŋa pè kara Zhuda tara wunlunaja wi yegɛ na, mi yaa ke

wa pe na[†]. ²⁵ Kì kaa pye pè laga na na ma saa na wusuna nuwɔ taan sori yarisunndo ta yegɛ kan, ma ta mala nawa pi ŋgbawo pe kapyere ti ni fuun ti ni, ki kala na, mì nawa ŋgbawo ki laga ŋga ki woolo pe ni fɔ jɛngje; ki naɔgbawo pi se si kɔ[†]. ²⁶ Eén fɔ, ye saga yo Zhuda tara wunlunaja wi kan, wo ŋa wì ye tun ye pan ye Yawe Yenjelé li yewe. Yoo pye fɔ: Yawe Yenjelé, Izirayeli woolo Yenjelé pa lì yo yeeen senre nda mà logo ti wogo na fɔ: ²⁷ Senre nda tì yo ki laga ŋga konaa ki woolo pe wogo na, kì kaa pye tɔɔn jɔlɔ wa ma kotogo na, a mòɔ yee go sogo mì ŋa Yawe Yenjelé na yegɛ sɔgɔwɔ, kì kaa pye mòɔ yaripɔrɔ ti walagi ma yee na mbege naga fɔ mòɔ yee tirige konaa ma gbele na yegɛ sɔgɔwɔ, mi fun mòɔ yenrewɛ pi logo. Mi ŋa Yawe Yenjelé, muwi mì yo ma. ²⁸ Ki kala na, mi yaa ka ti ma ku ma kari ma teleye pe kɔrɔgɔ. Pe yaa kɔɔn le yeyinŋje na wa ma fanga ki ni. Jɔlɔgɔ ŋga fuun mi yaa ka wa ki laga ŋga konaa ki woolo pe na, ma sege yan yenle ni[†].»

A pitunmbolo pè si saa ki senre ti yegɛ yo wunlunaja wi kan.

Zhoziyasi wìla yɔn finliwé le naa fɔnɔgɔ Yenjelé li ni

(2 Wunlu 23.1-3)

²⁹ Kona, a wunlunaja Zhoziyasi wì si Zhuda tara leleelé* konaa Zheruzalem ca leleelé pe ni

[†]34.24: Dete 27.15-26; 28.15-68.

[†]34.25: 2 Wunlu 22.17.

[†]34.28: 2 Wunlu 22.20; 2 Kuro 35.24-25.

fuun pe yeri ma pe gbogolo wa wi yee tanla.³⁰ Ko puŋgo na, a wunlunaja wì si kari wa Yawe Yenjèle li shérigo gbogó ki ni, wo naa Zhuda tara woolo pe ni fuun, naa Zheruzalemu ca woolo, naa saraga wɔfenne, naa Levi setirige piile konaa leele pe ni fuun pe ni, maga le lelelele pe na fo ma saa ki wa piile pe na. Kona yɔn finliwé* senre sewe ḥa pàa yan wa shérigo gbogó ki ni, a wì suu senre ti ni fuun ti kara janwa wi ni fuun wi kan.³¹ Wunlunaja wila pye ma yere wa ndögərɔ ti ni Yawe Yenjèle li yege sɔgɔwɔ, a wì si yɔn finliwé le naa Yawe Yenjèle li ni, maga kɔn maga tege mbe taga Yawe Yenjèle li na, mbaa tanri li ɔgasegele, naa li kakɔnndegengèle konaa li kondegengèle ke na wi kotogo ki ni fuun konaa wi jatere wi ni fuun ni[†], jaŋgo senre nda fuun ti yen ma yɔnlɔgɔ wa yɔn finliwé senre sewe wi ni, mberi le mbaa tanri ti na.³² Leele mbele fuun pàa pye wa Zheruzalemu ca konaa wa Benzhamé cenle woolo pe tara, a wunlunaja wì si ti, a pège yɔn finliwé nungba pi le fun. Kona, a Zheruzalemu ca woolo pè si tanga ma yala Yenjèle, pe teleye Yenjèle li yɔn finliwé senre ti ni.

³³ Ko puŋgo na, a Zhoziyasi wì si yarisunndo tijangara ti ni fuun ti wɔ wa Izirayeli woolo pe tara ti lagapyew ki ni. Leele mbele fuun

pàa pye wa Izirayeli tara, a wì si pe ɔgbanga, a paa tunjgo piin Yawe Yenjèle, pe Yenjèle li kan. Zhoziyasi wi yinwege piliye yi ni fuun yi ni, leele pe sila laga Yawe Yenjèle, pe teleye Yenjèle li na.

Wunlunaja Zhoziyasi wila Paki feti wi pye

(2 Wunlu 23.21-23)

35 ¹ Wunlunaja Zhoziyasi wila Paki* feti wi pye Yawe Yenjèle li mege ni wa Zheruzalemu ca. Pàa Paki feti yaayoro ti gbo yele li yege kongbanjga ki pilige ke ma yiri tijere wogo ko ni[†]. ² Wila saraga wɔfenne* pe tege wa pe tunjgo ki na, ma kotogo le pe ni Yawe Yenjèle li shérigo gbogó* ki tunjgo wogo ki na. ³ Levi setirige piile*, poro mbele pàa pye ma tege pe ye Yawe Yenjèle li kan konaa na Izirayeli* woolo pe ni fuun pe nari, a wì si para pe ni ma pe pye fo: «Davidi wi pinambyɔ Salomɔ ḥa wila pye Izirayeli tara wunlunaja, wila shérigo gbogó ɔnga kan, ye sa yɔn finliwé kesu* wi tege wa ki ni. Koni ye se kaa wi tungu naa wa ye pajoro ti na. Yaa tunjgo piin Yawe Yenjèle, ye Yenjèle li kan konaa Izirayeli, li woolo wele, pe kan. ⁴ Ye ye yee gbegelé ye ye yee walagi mbe yala ye setirige naa ye ɔgbeleye yi ni, paa yege ɔnga na Izirayeli tara wunlunaja Davidi wo naa wi pinambyɔ Salomɔ

[†]34.31: Dete 4.29; 1 Kuro 22.19.

[†]35.1: Eki 12.1-28; Levi 23.5.

wi ni pàa ki yɔnlɔgɔ we†. ⁵Ye sa yere wa laga kpoyi* ki ni mbe yala ye sefenné sanmbala mbele pe yen Izirayeli woolo pe setiriye yi ni konaa mbe yala Levi setirige piile pe seye yi ŋgbeleye yi ni. ⁶Ye Paki feti yaayoro ti gbo. Ye ye yee pye kpoyi, ye Paki feti wi gbegelé ye sefenné, Izirayeli woolo pe kan, mbe yala senre nda Yawe Yenjelé làa yo Moyisi wi kan, a wìri yo ti ni.»

⁷A Zhoziyasi wì si simbapene yirifɔnmbɔlɔ naa sikapene yirifɔnmbɔlɔ waga nafa ma yiri ke (30 000) kan Izirayeli woolo sanmbala pe yeri, jango pe Paki feti wi pye, ma pinle napene waga taanri (3 000) ni. Ki yaara pa tìla yiri wa wunlunaja wi yarijende ti ni. ⁸Wi legbɔɔlɔ pàa nandanwa yarikanra kan tara woolo pe yeri, naa saraga wɔfenné konaa Levi setirige piile pe yeri. Hilikiya naa Zakari konaa Yehiyeli, poro mbele pàa pye Yenjelé li sherigo gbɔgɔ tunjgo ki teele, pè si simbaala waga shyen naa cènme kɔgɔloni (2 600) kan saraga wɔfenné pe yeri, jango pe Paki feti wi pye, ma pinle nere cènme taanri (300) ni. ⁹Konaniya, naa wi nɔsepiile nambala Shemaya konaa Netaneyeli, naa Hashabiya, naa Yeyiyeli konaa Yozabadi poro pàa pye Levi setirige piile pe teele wele. Pàa simbapene yirifɔnmbɔlɔ naa sikapene yirifɔnmbɔlɔ waga

kanjgurugo (5 000) kan Levi setirige piile pe yeri, jaŋgo pe Paki feti wi pye, ma pinle nere cènme kanjgurugo (500) ni.

¹⁰Pàa tunjgo ki pyelɔmɔ pi gbegelé. A saraga wɔfenné pè si saa yere wa pe tunjgo pyesara ti ni. A Levi setirige piile pè pe yee walagi fun ma yala pe ŋgbeleye yi ni, paa yegé ŋga na wunlunaja wìla ki yo we. ¹¹Ko punjo na, a pè si Paki feti yaayoro ti gbo. A Levi setirige piile pe née kasanwa pi kaan saraga wɔfenné pe yeri, a paa pi yanragi saraga wɔsaga* ki na. A Levi setirige piile pè sigi yaayoro ti kɔɔnlɔ. ¹²A pè si yaayoro nda tìla daga mbe pye saara sogoworo* ti tege ti ye mbe kari kan Izirayeli woolo setiriye ŋgbeleye yi yeri, jango peri wɔ saraga* Yawe Yenjelé li yeri, paa yegé ŋga na ki yen ma yɔnlɔgɔ wa Moyisi lasiri* sewe wi ni we. Ko nunjba ko pàa pye nere ti wogo ki na fun. ¹³A pè si Paki feti yaayoro ti fo kasɔn na, ma yala ki kakɔnndegelé li ni, mèe yarikanra nda ti yen kpoyi to sɔgɔ negedagala ni, naa cɔrɔ ni konaa tugurɔn sikaara ni. Kona, a pè si fyeele ma kara ti wɔwɔ mari yeele Izirayeli woolo pe ni fuun pe na†. ¹⁴Ko punjo na, a Levi setirige piile pè si Paki feti yaakara pe yeera woro sɔgɔ konaa saraga wɔfenné pe woro ti ni, katugu saraga wɔfenné, Arɔn* setirige piile wele, pe kɛe la

†35.4: 1 Kuro 33.26; 2 Kuro 8.14.

†35.13: Eki 12.8-9.

pye ma yanra saara sogoworo to naa yanlaga lara ti wɔmɔ pi na fɔ ma saa gbɔn ki yembine li ni. Ko kì ti Levi setirige piile pàa Paki feti yaakara pe woro sɔgɔ konaa ma saraga wɔfenne, Arɔn setirige piile wele, pe woro sɔgɔ. ¹⁵ Yurukɔɔlɔ, Asafu setirige piile wele, pàa koro yeresaga wa pe tunjgo ki na ma yala Davidi, naa Asafu, naa Hema konaa wunlunaŋa wi yariyanra yanfɔ Yedutun pe senyoro ti ni. Yeyɔnrɔ kɔrɔsifenne pàa pye ma yere yeyɔngɔ nujgbɑ nujgbɑ pyew ki na. Pe sila pe tunjgo ki yerege, katugu pe sefenne, Levi setirige piile wele, pàa pe Paki feti yaakara ti sɔgɔ pe kan[†]. ¹⁶ Ki pilige ki ni, pa pàa Yawe Yenjelɛ li tunjgo ki ni fuun ki yege wɔ yeeen, mbe Paki feti wi pye konaa mbe saara sogoworo ti wɔ Yawe Yenjelɛ li yeri wa saraga wɔsaga ki na, ma yala wunlunaŋa Zhoziyasi wi senyoro ti ni. ¹⁷ Izirayeli woolo mbele pàa pye wa, pàa Paki feti wi pye ki sanga wi ni konaa Leve fu buru feti* wi ni fɔ ma saa gbɔn piliye kɔlɔshyen[†]. ¹⁸ Maga le Yenjelɛ yɔn senre yofɔ Samiyeli wi sanga wi na, pe faga Paki feti ɔna wa pye gben wa Izirayeli tara. Paki feti ɔna Zhoziyasi wìla pye wo naa saraga wɔfenne pe ni, naa Levi setirige piile pe ni, naa Zhuda tara woolo pe ni fuun, naa Izirayeli woolo mbele pàa pye wa feti wi na pe ni konaa Zheruzalem̄ ca woolo pe ni,

Izirayeli tara wunlumbolo wa kpe fa ki feti ɔna wa pye paa wo yen. ¹⁹ Zhoziyasi wi wunluwɔ pi yele ke ma yiri kɔlɔtaanri wolo li ni, a pè sigi Paki feti wi pye.

Zhoziyasi wi kunwɔ

(2 Wunlu 23.28-30)

²⁰ Ki kagala ke punjo na, maga ta Zhoziyasi wìla Yawe Yenjelɛ li shèrigo gbɔgɔ ki jɔgɔsara ti gbegele makɔ, pilige ka, a Ezhipiti tara wunlunaŋa Neko wì si kaa yiri ma kari sa malaga gbɔn wa Karikemishi ca, wa Efirati gbaan wi yɔn na. A Zhoziyasi wì si yiri ma saa wi fili mbe malaga gbɔn wi ni. ²¹ Eén fɔ, a Neko wì si pitunmbolo torogo wa Zhoziyasi wi yeri maa pye fɔ: «Zhuda tara wunlunaŋa, yinji ki yen mi naa mboro we sɔgɔwɔ? Mi woro na paan mboro kɔrɔgɔ nala malaga ni. Eén fɔ go ka yege woolo mi yen na paan pe kɔrɔgɔ malaga ni. Yenjelɛ lìgi yo na kan ma yo mbege pye fyaw. Maga ka yiri mbe je Yenjelɛ li na, katugu li yen na ni, nakoma li yaa ma tɔngɔ.» ²² Eén fɔ Zhoziyasi wi sila yenle mbe sɔngɔrɔ mbe kari mboo yaga. A wì suu yee cènlɔmɔ pi kannja mbe sa malaga gbɔn Neko wi ni. Wi sila yenle mbe Neko wi senyoro ti logo, ma si yala Yenjelɛ lo làa ki senre ti le Neko wi yɔn. A Zhoziyasi wì si pan mbe malaga gbɔn wi ni wa Megido ca gbunlundege ki ni. ²³ Kona, a

[†]35.15: 2 Kuro 25.1.

[†]35.17: Eki 12.1-20.

sandiga wɔnfenne pe si wunlunaja Zhoziyasi wi wɔn. A wunlunaja wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: «Yanla le ye kari na ni, katugu mì welege fɔ jɛŋge.»²⁴ A wi tunmbyeele pè suu wɔ wa wi malaga gbɔnwotoro wi ni, maa le wi magala gbɔnwotoro wa yɛgɛ ni, mɛe kari wi ni wa Zheruzalemu ca. A wì si ku, a pè suu le wa wi teleye pe fanga ki ni. A Zhuda tara woolo poro naa Zheruzalemu ca woolo pe ni fuun pè si Zhoziyasi wi kunwɔ pi gbele.

²⁵ Yenjɛle yɔn senre yofɔ Zheremi* wìla kunwɔ yurugo kɔ Zhoziyasi wi kunwɔ pi na[†]. Maga le le ko na, yurukɔɔlɔ, nambala naa jɛele pe ni fuun pè para Zhoziyasi wi senre na wa pe kunwɔ yuuro ti ni fɔ ma pan ma gbɔn nala. Ki wogo kì pye kalege wa Izirayeli tara. Ki yuuro ti yen ma yɔnlɔgo wa kunwɔ yuuro sewe wi ni.

²⁶ Zhoziyasi wi kapyegele sanjgala naa kagala ŋgele wì pye tagawa ni, ma yala ŋga ki yen ma yɔnlɔgo wa Yawe Yenjɛle li lasiri sewe wi ni,²⁷ wi kapyegele ke kongbangjala naa ke punjo wogolo, ke yen ma yɔnlɔgo wa Izirayeli tara wunlumbolo konaa Zhuda tara wunlumbolo pe sewe wi ni.

Zhuda tara wunlunaja Yowahazi wi sanga

(2 Wunlu 23.30-34)

36 ¹Kona, a Zhuda tara woolo pè si Zhoziyasi wi pinambyɔ Yowahazi wi le maa tege wunluwɔ pi na wa wi to wi yɔnlɔ, wa Zheruzalemu ca. ²Yowahazi wìla ta yele nafa ma yiri taanri, mɛe cen wunluwɔ pi na. Yenge taanri wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. ³Katugu Ezhipiti tara wunlunaja Neko wìla wi laga wa wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca, mɛe lambo wɔgɔ wa tara woolo pe na ma yo paa warifuwe culo waga taanri naa cenme tijere (3 400) konaa te culo nafa ma yiri ke kaan wi yeri. ⁴Ko punjo na, a Ezhipiti tara wunlunaja wì si Yowahazi wi nɔsepyɔ lenaja Eliyakimu wi tege wunluwɔ pi na Zhuda tara naa Zheruzalemu ca woolo pe go na. A wì si Eliyakimu wi mege ki kanjga naa yinri Yehoyakimu. A wunlunaja Neko wì si Eliyakimu wi nɔsepyɔ lenaja Yowahazi wi yigi ma kari wi ni wa Ezhipiti tara[†].

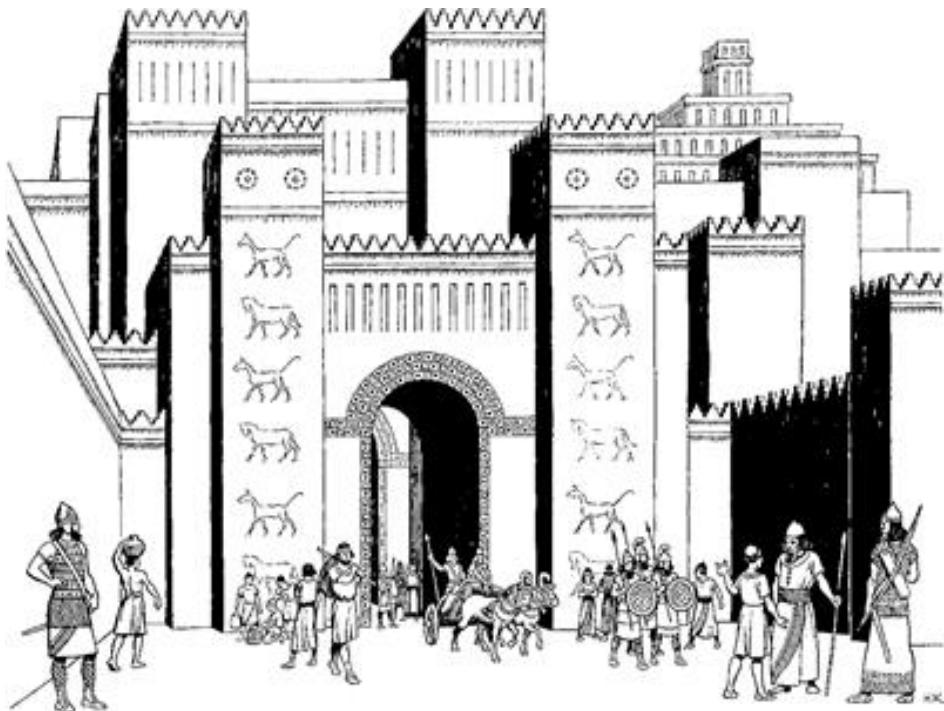
Zhuda tara wunlunaja Yehoyakimu wi sanga

(2 Wunlu 23.36-37)

⁵ Yehoyakimu wìla ta yele nafa ma yiri kangurugo mɛe cen wunluwɔ pi na. Yele ke ma yiri

[†]35.25: Zhere 22.15-16.

[†]36.4: Zhere 22.11-12.

Babiloni ca ki yeyəngə (2 Kuro 36.5-7)

nunjba wìla pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. Ƞga ki yen kapege Yawe Yenjèle, wi Yenjèle li yegə na ko wìla pye[†].
⁶Kona, a Babiloni ca wunlunana Nebukanezari wì si yiri ma saa to wi na malaga ni, maa yigi maa pɔ tuguyenre yɔngɔwɔ ni, mee kari wi ni wa Babiloni ca[†].
⁷Nebukanezari wìla kari fun Yawe Yenjèle li shérigo gbɔgo* yaapire ta ni ma

saa ti tège wa wi wunluwɔ go ki ni, wa Babiloni ca.

⁸Yehoyakimu wi kapyegele sanjgala, katijangara nda wìla pye konaa Ƞga kila pye wi na, ki kagala ke yen ma yɔnlɔgɔ wa Izirayeli* tara wunlumbolo konaa Zhuda tara wunlumbolo pe sewe wi ni. A wi pinambyɔ Yehoyakini wì si cen wunluwɔ pi na wa wi yɔnclɔ.

[†]36.5: 2 Wunlu 23.36--24.7; Zhere 22.18-19; 26.1-6; 35.1-19; 36.

[†]36.6: 2 Wunlu 24.1; Zhere 25.1-38; 36.1-32; 45.1-5; Dani 1.1-2.

Zhuda tara wunlunaja Yehoyakini wi sanga

(2 Wunlu 24.8-17)

⁹ Yehoyakini wila ta yele kɔlɔtaanri[†], mee cen wunluwɔ pi na. Yenje taanri naa pilige ke wila pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca. Ƞga ki yen kapege Yawe Yenjele li yege na ko wila pye. ¹⁰Ki yelapanna, a wunlunaja Nebukanezari wì si ti, a pè Yehoyakini wi le ma kari wi ni wa Babiloni ca, ma pinle Yawe Yenjele li shérigo gbɔgɔ yarijendé sɔnɔgbanga woro ti ni. A wì si Yehoyakini wi nɔsepyɔ lenaja Sedesiysi wi tege wunluwɔ Zhuda tara woolo naa Zheruzalemu ca woolo pe go na[†].

Sedesiyasi wi wunluwɔ sanga

(2 Wunlu 24.18-20; Zhere 52.1-3)

¹¹ Sedesiysi wila ta yele nafa ma yiri nuŋgba, mee cen wunluwɔ pi na. Yele ke ma yiri nuŋgba wila pye wunluwɔ pi na wa Zheruzalemu ca[†]. ¹² Ƞga ki yen kapege Yawe Yenjele, wi Yenjele li yege na ko wila pye. Wi sila wi yee go sogo Yenjele yon senre yofɔ* Zheremi*

wi kan, wo ወja wila pye na para wi ni Yawe Yenjele li mege na we.

¹³ Mbe taga wa ko na, wila yiri ma je yere wunlunaja Nebukanezari wi na. A wo si ti a wì wugu Yenjele li mege ki na mbe pye sinje wi kan. Eén fɔ, a wì si kaa je pew, maa yee pye nunjbongbanla fɔ. Wii yenle mbe sɔngɔrɔ mbe pan Yawe Yenjele, Izirayeli woolo Yenjele li kɔrɔgɔ[†].

¹⁴ Saraga wɔfennɛ teele* pe ni fuun naa leele pe ni fuun pàa koro na kambasinnde ti piin na kee yege, na katijangara nda fuun cengele sanŋgala kàa pye na piin ti piin. Yawe Yenjele li shérigo gbɔgɔ Ƞga làa pye kpoyi* li yee kan wa Zheruzalemu ca, a pè sigi tege fyɔngɔ* ni. ¹⁵ Yawe Yenjele, pe teleye Yenjele làa pitunmbolo torogo pe yeri ma pe yeri yerasaga legere na, katugu poro mbele li woolo pe yinriwe la pye li na, ma pinle li censaga ki ni. ¹⁶ Eén fɔ pàa pye na tege Yenjele li pitunmbolo pe na, nali senyoro ti tifaga konaa na tege li yon senre yofennɛ pe na[†], fɔ a Yawe Yenjele li naŋgbanwa pì saa toro li woolo pe ni, yaraga kpe saa ya mboo sogo.

^{†36.9:} Ƞga ki yo fɔ: *Wila ta yele kɔlɔtaanri* wa Yenjele senre sewe leele mbele pe yen Gireki senre ni pe ni, pège yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: *Wila ta yele ke ma yiri kɔlɔtaanri*; ki yen ma yɔnlɔgɔ wa 2 Wunlu 24.8 laga ki ni.

^{†36.10:} Zhere 22.24-30; 24.1-10; 29.1-2; 37.1; Eze 17.13.

^{†36.11:} Zhere 27.1-22; 28.1-17.

^{†36.12:} Eze 17.15.

^{†36.16:} Zhuda tara fennɛ pàa Yenjele yon senre yofɔ Zheremi wi yerewe senre ti tifaga, fɔ wila pe yeri kagala ȳgele wogo na, a kè kaa pan ma pe ta.

Zhuda tara wunluwɔ pìla kɔ

(2 Wunlu 25.1-21; Zhere 52.3b-11)

¹⁷Kona, a Yawe Yenjèle lì si Kalide[†] tara fenne wunlunaŋa wi yirige maa wa Zhuda tara fenne pe na. A wì pe lefɔnmbɔlɔ pe gbo tokobi ni fɔ wa laga kpoyi* ki ni. Wi sila lefɔnŋɔ, nakoma sumboro, nakoma leleɛ nakoma yinzifire fɔ wa kpe yaga yinwege na[†]. ¹⁸Nebukanezari wìla Yenjèle li shérigo gbɔgɔ yaara, tugbɔɔrɔ to naa tumɔɔrɔ ti ni fuun ti le ma kari ti ni wa Babilɔni tara, naa Yawe Yenjèle li shérigo gbɔgɔ yarijende ti ni konaa wunlunaŋa wo naa wi legbɔɔlɔ pe yarijende ti ni. ¹⁹A Kalide tara fenne pè si Yenjèle li shérigo gbɔgɔ ki sogo konaa ma Zheruzalem̄ ca mbogo ki jan. Pàa kasɔn le wunluwɔ yinre ti ni fuun ti ni mari sogo konaa ma yaara sɔnɔgbanga woro ti ni fuun ti tɔngɔ[†]. ²⁰Ko pyenjɔlɔ, mbele pàa shɔ tokobi wi kee, a Nebukanezari wì si pe koli ma kari pe ni wa Babilɔni ca, ma saa pe pye wo naa wi pinambibile pe kulolo fɔ ma saa gbɔn sanga ja Perisi tara fenne pàa kaa wunluwɔ pi shɔ wi yeri wi na. ²¹Ki pyelɔmɔ pi na ma, senre

nda Yawe Yenjèle làa yo wa li yɔn senre yofɔ Zheremi wi yɔn, a tì siri yee yɔn fili. Wìla yo fɔ: «Tara ti yaa koro waga fɔ sa gbɔn yele nafa taanri ma yiri ke, ti yaa wogo wagati ja ni fɔ wi sa kɔ, ki wogowo wagati ja wìla toro pe sila ti yaga ti wogo we.»

Sirusi wìla konɔ kan ma yo Zhufuye pe sɔngɔrɔ wa pe tara

(Esidi 1.1-3)

²²Perisi tara wunlunaŋa Sirusi wi wunluwɔ pi yele koŋgbanna li ni, a Yawe Yenjèle lì si jatere jenjé tirige wi kotogo na, jaŋgo Yawe Yenjèle làa senre nda le li yɔn senre yofɔ Zheremi wi yɔn, a wìri yo ti ta tiri yee yɔn fili. A Sirusi wì si ti, a pège senre nda ti yari yɔn ni konaa mari yɔnlɔgɔ sewe na wa wi wunluwɔ tara ti ni fuun ti ni, ma yo fɔ: ²³«Pa Perisi tara wunlunaŋa Sirusi wì yo yeen fɔ: Yawe Yenjèle, Yenjèle na wa naayeri, lì tara na wunluwɔ pi ni fuun pi kan na yeri. Lilan pye ma yo mbe sa go kan li kan wa Zheruzalem̄ ca, wa Zhuda tara. Ye ni, yoro mbele fuun ye yen li woolo, ye sɔngɔrɔ ye kari wa Zheruzalem̄ ca. Yawe Yenjèle li pye ye ni!»

[†]36.17: Kalide tara to nuŋba to pe maa yinri Babilɔni tara.

[†]36.17: Zhere 21.1-10; 34.1-5.

[†]36.19: 1 Wunlu 9.8.